

§ 5.

På Herr Talmannens proposition beslöts, att alla de ärenden, hvilka blott en gång varit bordlagda, skulle sättas främst på den lista, som komme att upprättas för föredragningen i nästa sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3¼ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 9 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 och protokollsutdrag för den 8 i denna månad.

§ 2.

Föredros och hänvisades till Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott den af Herr A. W. Westerdal afgifna, i Kammarens sednaste sammanträde bordlagda motion, N:o 202, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående upphäfvande af Kongl. förordningen den 15 Februari 1855 äfvensom af 2 mom. i 32 § af Kongl. förordningen den 9 Juni 1871 angående fattigvården.

§ 3.

Föredros, men blefvo ånyo bordlagda Stats-Utskottets utlåtanden N:is 13 och 27.

§ 4.

På sätt protokollet för den 4 dennes visar, hade då blifvit bordlagd en af Herr Gumælius gjord framställning i afseende å sättet att föra den förteckning, som, enligt Kammarens arbetsordning, borde i Kansliet vara tillgänglig öfver de ledamöter af Kammaren, hvilka erhållit ledighet från riksdagsöromålen.

Efter närmare redogörelse för innehållet af denna Herr Gumælii framställning, som till afgörande nu förekom, föreslog Herr Talmannen, att

att då icke — såsom Herr Gumælius antagit — några särskilda ledamöter blifvit utsedde att hafva inseende öfver Kammarens kansli, åt Herr Talmannen kunde lemnas i uppdrag att meddela kansliet den föreskrift i afseende å berörda förtecknings förande, som Herr Talmannen af den gjorda framställningen kunde finna påkallad.

Till detta Herr Talmannens förslag lemnade Kammaren sitt bifall.

§ 5.

Öfriga blott en gång bordlagda ärenden, hvilka dernäst förekommo till behandling, blefvo ånyo bordlagda, nemligen:

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 4;

Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1; samt Lag-Utskottets utlåtanden N:is 11—13.

§ 6.

Föredrogs Stats-Utskottet utlåtande N:o 17, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

I fråga om sättet för föredragningen af detta utlåtande med dervid fogade bilagan N:o 17 Litt. A yttrade:

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag ber att få hemställa, om icke Kammaren, för större reda i föredragningen och mera bestämdhet vid beslutens fattande, ville tillåta, att den vid betänkandet fogade bilagan Litt. A. föredroges och behandlades först samt derefter det egentliga inkomstbetänkandet.

Herr Jöns Pehrsson: Det kan vara likgiltigt i hvad ordning föredragningen sker, men just derföre, och då den ena punkten eller afdelningen af förevarande utlåtande synes mig lika vigtig som den andra, kan jag icke finna något skäl att frångå den af Utskottet följda ordningen.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag hörde Herr vice Talmannen begära ändring i föredragningsordningen, men som jag icke hörde honom uppgifva några skäl för denna begäran, får jag anhålla att han måtte framställa sådana.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag uppgaf verkligen, då den gjordes, skälen för min anhållan om ändring i föredragningen, fastän det skedde i största korthet, i det jag yttrade att den af mig föreslagna ordningen borde leda till större reda i föredragningen och mera bestämdhet vid beslutens fattande, enär i det egentliga inkomstbetänkandet förekommer en särskild punkt, som handlar om mantalspenningarne, och hvilken då kunde vid föredragningen afgöras i stället för att eljest blifva undanskjuten, till dess bilagan först blifvit behandlad, d. v. s. att man, efter att hafva fattat beslut rörande det i bilagan framställda förslaget, skulle kunnat vid behandlingen af sjelfva

betänkandet utsätta en bestämd siffra för mantalspenningarne vid den punkt som handlar derom. Denna ordning följdes äfven vid frågans behandling i Första Kammaren och ansågs der leda till den bestämdhet och klarhet, som jag här med mitt förslag åsyftat att vinna.

Det kan naturligtvis för öfrigt vara likgiltigt, såsom en föregående talare sade, i hvilken ordning punkterna föredragas, men som jag trott den af mig förordade ordningen vara den riktigaste, har jag velat föreslå Kammaren att följa densamma.

Herr Sjöberg: Jag har visserligen icke något att erinra vid Herr vice Talmannens förslag; men jag hemställer likväl, om det icke vore lämpligare att i sammanhang med hvarandra behandla den ifrågavarande *bilagan Litt. A* och punkten 5 i nu föredragna betänkande, enär båda handla om mantalspenningarne. Detta synes mig vara en lämplig medelväg mellan de nu afgifna förslagen.

Herr Ola Månsson: För min del anser jag det vara lämpligast att punkterna föredragas i den ordning, som de af Stats-Utskottet blifvit framställda, och synes mig någon olägenhet deraf icke kunna uppstå.

Yrkar alltså bifall dertill.

Sedan öfverläggningen om sättet för föredragningen nu förklarats slutad och Herr Talmannen framställt propositioner på de derunder gjorda yrkanden. beslöt Kammaren att föredragningen af detta utlåtande med dertill hörande bilaga skulle ske i den ordning Utskottets uppställning angaf.

Förekom alltså först utlåtandet N:o 17: Utskottets hemställan å sid. 2 angående förslagspriset å kronans spannmål.

Bifölls.

Utskottets beräkning af de ordinarie inkomsterna.

Punkten 1.

Herr Lars Ersson: Jag anhåller vördsammast få yrka återremiss af denna punkt, på det att Stats-Utskottet må behandla den i sammanhang med de i denna Kammare väckta och till samma Utskott remitterade motionerna rörande grundskatternas successiva afskrifning eller aflösning. Här ofvan i sitt utlåtande omnämner Utskottet dessa motioner, men säger sig "icke funnit skäl att med inkomstberäkningen sammanblanda dessa frågor, hvilkas utredning ock skulle fördröjt afgifvandet af detta utlåtande." Jag vet icke hvad man skall draga för slutsats af ett sådant resonnement. Huru skall man väl eljest kunna få dessa frågor lösta, om icke i sammanhang med inkomstberäkningen? Jag kan för min del icke förstå annat än att de just i detta sammanhang skola lösas, såvida man skall kunna hafva förhoppning att någonsin få dem på ett för den skattdragande allmänheten tillfredsställande sätt lösta.

Jag anhåller derföre, såsom redan nämndt, om proposition på återremiss.

Herr Jöns Pehrsson: Jag instämmer i den föregående talarens yttrande att det är märkvärdigt huru Utskottet kunnat och velat göra denna inkomstberäkning utan att akta på de motioner, som framkommit rörande grundskatternas jemmare fördelning, men jag tror likväl icke att något i den vägen skall kunna vinnas genom en återremiss, alldenstund Första Kammaren redan fattat definitivt beslut i frågan. Det enda, som genom en återremiss skulle kunna vinnas, vore att frågan om mantalspenningarne först finge behandlas och afgöras, och på grund deraf kan jag förena mig i yrkandet, såväl å denna punkt som å den följande, angående tionden.

Såvidt något allvar finnes i de ofta upprepade orden, att skattejemkningar måste ske, bör emellertid någon framställning i den vägen göras; men genom sitt föreliggande utlåtande har Stats-Utskottet nästan helt och hållet afklippt saken. Den har dock varit i fråga minst 60 års tid, och man kan således nu ega rätt vänta att lösningen icke skall vara så långt borta. Och man skall förgäfvos vänta någon enighet inom Riksdagen så länge denna skattetitel med dess ojemma fördelning kvarstår.

Det förefaller mig underligt att icke regeringen framlagt en beräkning med bestämda sifferuppgifter å hvad en nedsättning eller jemkning af denna skattetitel skulle verka på statsinkomsterna. En sådan beräkning borde finnas tillgänglig för regeringen, då redan i Oktober förlidet år uträkningen öfver alla grundräntorna och tionden utkommit till kommunerna i riket och det alltså icke finnes möjlighet att göra en successiv afskrifning af t. ex. 5 procent, som skulle med cirka 300,000 R:dr minska ofta nämnda ränta. Dessa uträkningar visa äfven, bland annat, huru ojemma fördelningen för närvarande är, i det att hemman af samma godhet, till och med gränsande intill hvarandra, erlägga en sins emellan högst olika ränta. Man kan visserligen säga att en successiv afskrifning icke träffar alla lika. Men den träffar dock alltid de hårdast betungade, för hvilka det derföre måste vara önskligt att en sådan rättvisa snart åstadkommes. Jag hade tänkt att nu genast yrka nedsättning med fem procent, och jag tror icke att beräkningen deraf skulle medföra ringaste besvär för uppördsmännen. Sålunda vore det lätt att räkna ut, huruledes för ett hemman, som t. ex. hade 135 R:dr 60 öre i ränta, nedsättningen skulle göra 6 R:dr 78 öre o. s. v.

Om nu ock detta icke låter sig göra för det närvarande, så hoppas jag likväl att frågan i sin helhet måtte få en sådan utgång, åtminstone inom denna Kammar, att de, som frågan närmast rör, måtte se att man har allvar med saken.

För närvarande instämmer jag med den föregående talaren i yrkandet om återremiss, på det att, såsom jag förut nämnde, frågan om mantalspenningarne må blifva först afgjord och vi sedan kunna, om icke annat, åtminstone uttala en kraftig opinionsyttring i saken.

Herr Carl Ifvarsson: Oaktadt jag, lika med de föregående värde talarne, har fullt allvar med att grundskatterna böra afskaffas, kan jag

likväl icke instämna i yrkandet om återremiss. Jag anser en sådan icke tjena något till, dels emedan Första Kammaren redan fattat sitt beslut och dels derföre att frågan om grundskatternas aflösning sannerligen icke är så lätt löst, att man kan besluta derom på rak arm. Vi böra komma ihåg att denna fråga sammanhänger med andra frågor, såsom om indelningsverkets och åtskilliga andra oneras aflyftande från hemman och lägenheter här och hvar i landet, och innan man beslutar sig för att aflyfta dessa onera, bör man också tänka på huru man skall lemna ersättning åt dem som derigenom skola mista inkomster i form af anslagna räntor eller tiondepersedlar och dylikt. Men en utredning häraf kan knappast åstadkommas af Riksdagen, långt mindre på stående fot. Således föreställer jag mig att, om man verkligen har allvar med att vilja lösa frågan på ett för alla lämpligt sätt, det är bäst att lugnt söka grundläggas densamma och bestämma de principer som böra följas samt sedan lemna dessa till regeringen, med begäran om detaljeradt förslags framläggande till nästföljande Riksdag. Detta är det enda praktiska sättet. Men då kan man naturligtvis ändock icke tillämpa ett sådant förslag genast, ty det kan icke verkställas så hastigt.

Jag får under sådana omständigheter anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Jag vill icke inlåta mig i diskussion om grundskatterna eller om de olika sätten att afhjelpa detta besvär, men det synes mig som Utskottet här satt yxan till roten och med ens gifvit dödshugget åt alla i ämnet väckta motioner, som hvar på sitt sätt afhandla huru grundskatterna skola kunna aflösas eller afskrifvas. Derföre, och enär denna punkt icke kan få hvila på *Kammarens* bord, så instämmer jag i yrkandena om återremiss, med anhållan att Utskottet måtte låta densamma ligga inne på *sitt* bord, tills frågan om grundskatterna blifvit behandlad och afgjord. Det är ju en möjlighet att någon del af grundskatterna skulle kunna eftergifvas redan i år, hvarom jag i min motion äfven gjort framställning.

Herr Jöns Pehrsson: Det är icke utan, att jag fått bekräftelse på en länge närd tanke, att den mäktige representanten från Halland gerna skulle se, att frågan om grundskatternas upphäfvande komme att fördröjas ännu en tid bortåt och så länge som möjligt. Dock hade jag nästan trott, att han icke längre skulle vilja framkomma med det påståendet, att grundskattefrågans lösning är förenad med så stora svårigheter, att nya komitéer måste tillsättas, eller att den ej kan lösas utan i sammanhang med indelningsverkets afskaffande och andra onera, ty genom Kongl. kungörelsen den 23 Juli 1869, angående omsättning till penningar af grundräntepersedlar och kronotiondespanmål, är detta hinder undanröjdt. Numera finnes ingen innehafvare af indelta och anordnade räntor och tiondeanslag, som uppbar dessa in natura, utan som man vet betalas allt kontant, och indelningshafvarne få ettdera kontant eller uppköper staten in natura persedlar, om några få embetsmän ännu envisas få sådana. Hvad tiondegifvarne åter beträffar, skola de, enligt nämnda författning, utgöra sin betalningsskyldighet per kontant till det pris, hvartill räntepersedlarne för framtiden äro bestämda att utgå, hvarken mer eller mindre.

Följaktligen är det påståendet icke riktigt, att den saken utgör något hinder för grundskattefrågans afgörande när som helst.

Att åter hänskjuta denna fråga till regeringen, hvilket af samme värde talare särskildt påyrkades, vore, enligt min öfvertygelse, just att använda rätta sättet att få frågan undanskjuten till en oviss framtid. Dertill finnes icke heller något skäl, då det icke är längesedan grundskattekomitén var samlad, och vi hafva nu af densamma erhållit en mycket intressant och grundlig utredning af frågan, så att man till och med skulle kunna ifrågasätta, om någon bättre utredning må vara möjlig att åstadkomma.

Om således man verkligen *vill* saken, tror jag mig hafva ådagalagt, att för dess genomförande när som helst intet hinder finnes hvarken i det af den värde representanten från Halland åberopade förhållandet, hvilket upphört att existera genom räntepersedlarnes omföring i penningar, eller på annat sätt.

Jag önskar derföre allvarsamt, att frågan må återremitteras och ej behandlas lika lättfärdigt som många andra stora frågor, ty framtidens väl kan i viss mån vara beroende deraf att enighet blir rådande inom Riksdagen, men detta är ej möjligt, så länge den obillighet i beskattningsväg, som i antydda fallet eger rum, kommer att kvarstå. Jag hoppas ock att, huru mäktige motståndarne än må vara, det ändock icke skall lyckas dem att allt för länge hindra den samhällsviktiga frågans slutliga lösning.

När jag närmare tänker på saken, är det mycket maktpåliggande, att återremiss nu eger rum, enär derigenom skulle kunna inträffa, att ett par andra viktiga principskattefrågor vore afgjorda, innan förevarande betänkande i denna del hit återkommer. Denna omständighet utgör ock för mig en anledning, hvarföre jag ej nu vill framställa något yrkande beträffande det af mig föreslagna sättet för skattejemkningen genom en till fem procent beräknad successiv förminskning af grundräntornas belopp. Den årliga nedsättningen skulle enligt denna kalkyl komma att utgöra omkring 300,000 R:dr, och fölaktligen skulle efter 20 års förlopp skattejemkningen vara åvägabragt. Detta vore numera möjligt om man detta vill. Af anförda skäl vill jag ej nu göra något yrkande i sådan syftning. Deremot förnyar jag mitt yrkande om återremiss.

Herr Nils Larson: Det tyckes, som skulle de talare, hvilka yrkat återremiss af denna punkt, hafva föreställt sig att genom bifall till densamma något hinder skulle uppställas för den fria pröfningen af de motioner, som vid innevarande riksdag blifvit väckta angående grundskatternas afskaffande eller successiva aflösning. Sådant är dock icke förhållandet. Uti detta afseende instämmer jag med den ledamot af Stats-Utskotet, som nyligen hade ordet, i den tanken, att det ifrågavarande ärendet, eller den så kallade grundskattefrågan, icke lär kunna så hastigt utredas eller man så snart komma på det klara med den saken, att någon tillämpning af det beslut, som derefter möjligen kan komma att fattas, skulle kunna inträda redan nästinstundande år. Men äfven under antagande att detta skulle ske; om ock innevarande Riksdag mot all förmodan kunde åt ärendet egna den uttömmande utredning och granskning, som

erfordras för den omfattande förändringens genomförande och för möjligheten af dess tillämpning nästa år, synes mig i allt fall, som om ett godkännande af den föreliggande punkten icke bör utgöra något hinder därför, enär Utskottet längre fram i sitt betänkande föreslagit ett förbehåll, som gifver Riksdagen fria händer i detta afseende. Utskottet hemställer nemligen i sista punkten af dess framställning angående beräkningen af de ordinarie eller ständiga inkomsterna, "att de beslut Riksdagen, i anledning af förestående inkomstberäkning, kommer att meddela, icke må utgöra hinder för Stats-Utskottet att framdeles, efter det de särskilda utgiftsanslagen blifvit till alla delar fastställda, få iakttaga den jemkning af en eller annan inkomstitels belopp, som vid riksstatens uppgörande kan finnas nödig." Jag föreställer mig, att ingen i Kammarerna skall hafva något emot att antaga det nu upplästa förslaget, då detsamma kommer till föredragning, och vid sådant förhållande förefaller det mig klart, på sätt jag redan förut antydt, att genom ett bifall till nu föredragna punkt man på intet sätt binder händerna att fritt besluta, då Stats-Utskottets utlåtande i anledning af de till Utskottet hänvisade motioner, som afse grundskatternas aflösning och upphörande, hit inkommer till pröfning och afgörande.

För min del anhåller jag således, att betänkandet i denna del må bifallas af Kammarerna.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! Det är endast för dem af Kammarernas ledamöter, hvilka kunna hysa en så sangvinisk förhoppning som den, att frågan om grundskatternas aflösning skall kunna vid denna riksdag slutligen lösas, som yrkandet om återremiss kan hafva någon betydelse. Såsom den föregående talaren klart visat, torde det emellertid vara uppenbart, att en så lycklig utgång af bemödadet med grundskattefrågans pröfning icke gerna nu kan väntas. Hvad som deremot med någon sannolikhet må vara att förvänta är på sin höjd en utredning, som kan läggas till grund för en *framtid* lösning af denna stora fråga.

Jag förenar mig med dem, som yrkat, att Kammarerna behagade godkänna Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Lika lifligt som någon annan önskar äfven jag en slutlig och lycklig lösning af frågan om grundskatternas aflyftande från den svenska jorden. Jag tror mig dock ega så mycken insigt i saken och förmåga att den bedöma, att jag vågar påstå, att den omfattande frågan icke är till den grad lättlost, att densamma kan vara definitivt afgjord så tidigt, att tillämpningen af beslutet kan komma att i någon mån inverka på nästkommande års statsinkomster. På sätt redan blifvit erinradt, tarfvar frågan en vidlyftig utredning; och då i allt fall ett bifall till den föreliggande punkten, såsom en föregående talare äfven anmärkt, icke innebär något hinder för Stats-Utskottet att pröfva och föreslå de åtgärder Utskottet må anse lämpliga med afseende å de vid denna riksdag väckta motioner om grundskatternas afskaffande eller aflösning, kan jag icke finna ringaste skäl för en återremiss. Jag förmår i sanning icke fatta, hvartill en sådan åtgärd skulle gagna. Ut-

skottet behöfver nemligen — jag upprepar det — taga de olika förslag till grundskattefrågans lösning, hvilka sålunda blifvit hänvisade till dess behandling, i så noggram ompröfning, att Utskottet antagligen icke kan medhinnas att inkomma med utlatande i ämnet före den tid, då inkomstbudgeten för år 1873 måste vara fastställd.

Jag tillåter mig alltså hemställa till de Herrar, som begärt återremiss, huruvida i sjelfva verket ett sådant beslut skulle lända till någon nytta eller tjena till annat än att uppehålla tiden och onödigtvis inveckla riksdagsöromåden. För egen del får jag på grund af hvad jag anfört yrka, att den nu föredragna punkten af betänkandet godkännes.

Herr Jöns Pehrsson: Med anledning af hvad som under diskussionen förekommit, sedan jag sednast hade ordet, anser jag mig ännu en gång böra fästa uppmärksamheten uppa, hvad jag redan förut sagt, att en återremiss skulle vara af gagn och betydelse särskildt med hänsyn till den fråga, som innehålles i bilagan Litt. A. till detta betänkande, för så vidt som genom ett sådant beslut densamma kunde vara afgjord, innan den nu förevarande punkten af utlatandet blifver föremål för slutlig handläggning och pröfning.

Hvad åter vidkommer den uppfattning, som vissa talare sökt att här göra gällande, eller att Utskottet skulle vara oförländradt, äfven om denna punkt nu godkännes, att när som helst under riksdagen framlägga förslag till grundskatternas förminskning för år 1873, så vagar jag för min del betvilla, att Utskottet delar en sådan åsigt, och jag antager äfven, att densamma icke är något uttryck af desse talares verkliga mening. Det tyckes nemligen vara klart och oomtvistligt att, sedan Riksdagen väl bestamt inkomstberäkningen för år 1873, någon förändring eller nedsättning i densamma icke längre är möjlig att åstadkomma. En sådan åtgärd skulle ju innebära detsamma som en förklaring, att Riksdagen sjelf icke respekterar, utan återtager sitt en gång fattade beslut, och den mening, som finnes i Utskottets sista punkt, afser uppenbarligen jemkning på ett och annat hundra- eller tusentals riksdaler i någon mindre punkt och ej i denna.

Jag yrkar förtfarande återremiss, på det att Utskottet må blifva i tillfälle att afgifva särskildt utlatande angående frågan om grundskatternas successiva afskrifvande; ty, säge hvad man vill, kan Utskottet icke, om den nu föredragna punkten gillas, sedermera inkomma med förslag i detta ämne med förhoppning att få detsamma genomfördt vid denna riksdag, då ett sådant gillande säkert komme att aberopas mot frågans tillämpning för 1873.

Överläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels punktens återförvisande. För den förra af dessa meningar fann Herr Talmanen, efter fränställda propositioner, ja öfvervägande. Då emellertid votering begärdes, blef densamma anställd enligt en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i *första* punkten af dess utlåtande N:o 17,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande punkt till Utskottet återförvisad.

Voteringen utföll med 117 ja mot 44 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

Punkterna 4 och 5.

Lades till handlingarne.

Punkterna 6—16.

Biföllos.

Punkten 17.

Herr Jöns Rundbäck: Jag har flera gånger inom riksförsamlingen tagit mig friheten att göra påminnelser, då jag funnit, att man sökt beräkna statens inkomster, i min tanke, för högt. Skälet dertill har för mig varit, att jag fruktat, att man på grund af en alltför hög inkomstberäkning skall låta förleda sig att tro, att tillgångarne äro så rikliga, att man gerna kan, så att säga, lefva litet undan och medgifva stora anslag. Jag tror således, att det lika litet för staten som för enskild person kan vara fördelaktigt att göra beräkningar på alltför stora framtida inkomster, hvilka sedermera icke erhållas. Så vidt jag kunnat finna, har Kongl. Maj:t nu beräknat förevarande inkomsttitel, jernvägstrafikmedlen, alltför högt. Jag sluter till detta af de skäl, som Kongl. Maj:t lagt till grund för ifrågavarande beräkning. Kongl. Maj:t har nemligen dels tagit hänsyn till den beräkning af trafikmedlen, som uppgjordes år 1871, och dels hänvisat på att under loppet af detta och nästkommande år nya jernvägssträckor till en sammanlagd väglängd af 14 mil komma att för trafiken öppnas. Om jag då ser på, huru förhållandena med trafikmedlen förut gestaltat sig, och såsom man naturligtvis måste göra, lägger det resultat, hvartill man då kommer, till grund för inkomsternas framtida beräknande, så finner jag, att under perioden 1865—1869 öppnades nya jernvägssträckor till en väglängd af 16 mil. Stegringen uti trafikinkomsterna visade sig under åren 1865—1867 uppgå till ett medelbelopp af cirka 700,000 R:dr. Detta föranledde 1868 års Riksdag att, med begagnande af nämnda medelbelopp till ledning för sina beräkningar, upptaga trafikmedlen för följande året till 6,400,000 R:dr. Emellertid be-

fanns det, att trafikinkomsterna vid 1869 års bokslut uppgingo endast till 6,100,000 R:dr, och att man således beräknat ej mindre än 300,000 R:dr för mycket. Jag skulle kunna, i likhet med hvad jag nu antydt, och på grund af föreliggande fakta, kunna göra en uppställning, som visade, att man icke gerna vid ifrågavarande beräkning kan komma upp till det belopp, Trafikstyrelsen och Kongl. Maj:t föreslagit, men det är gifvet att vid sådana kalkyler, som byggas på framtiden, hvar och en kan uppgöra en motberäkning och komma till annat resultat. Emellertid tror jag fullt och fast, att Trafikstyrelsen uti den promemoria, som legat till grund för Kongl. Maj:ts beräkningar af nu förevarande inkomster, stödt sig hufvudsakligast på blotta förhoppningar. Jag vill skona Kamraren från att höra en mängd sifferuppgifter, som jag till stöd för detta mitt antagande samlat, men hvilka jag numera kan lemna å sido, sedan vi för några dagar sedan fått emottaga Kongl. Maj:ts proposition angående pensionsstat för Jernvägsstyrelsens tjänstemän. Om man nemligen jemför innehållet af denna proposition med hvad propositionen om statsverkets tillstånd och behof uti den nu förevarande punkten säger, så skall man finna, att i fråga om beräkningen af trafikmedlens belopp för år 1873 en ganska stor olikhet uti dessa båda propositioner förefinnes. Jag skall be att få utur förstnämnda proposition uppläsa följande:

“Nu är det visserligen så, att bruttoinkomsten under 1871 varit omkring 1 million R:dr större än under 1870, men detta beror dels derpå, att nordvestra stambanan under medlet af förstnämnda år fullbordades, hvarigenom en ny banlängd af 6,3 mil tillkommit, dels derpå att förhöjningen af 3:dje klassens biljettpris under det året började tillämpas, dels slutligen derpå att samma år varit ett för jernvägstrafiken ovanligt godt år, och den stora tillökningen från året 1870 till år 1871 får fördeusknall alldeles icke betraktas såsom ett uttryck af en fortgående, jemn stegring.

Men det är också att lägga märke till, att den genom nyssnämnda stambanas fullbordan förorsakade tillökning af intægten motväges af den tillökning i tjänstepersonalens antal, hvilken föranleddes af anställandet af 92 nya personer på den nyöppnade bandelen; och i sammanhang härmed må vidare anmärkas, att då, enligt hvad all erfarenhet visar, åtskilliga år förflyta innan nyöppnade bandelar hinna tillgodogöra sig befintliga anledningar till trafik, så kan man möjligen hafva skäl befara, att den tillökning af tantiëmen, som föranledes af nya bandelars tillkomst, icke skall under de första åren uppväga det behof af tillökning i pensionsinrättningens årsinkomster, som blir en följd deraf, att de nya bandelarnes personal inträder i sagda inrättning. Det må här nämnas, att genom norra och östra stambanornas fullbordande samt genom den något ökade personalen på de äldre linierna i mån af trafikens utveckling å dessa linier med säkerhet kan antagas att, då trafiken å förstnämnda, fullbordade linier tager sin början, tjänstepersonalen är omkring 25 procent större än för närvarande, hvilket förhållande naturligtvis i och för sig kräfver en tillökning af tantiëmebeloppet i ungefärligen samma proportion. Hvad särskildt beträffar den om några år fullbordade östra stambanan, må dessutom icke förglömmas, att denna bana *i visst afseende* kommer att icke obetydligt minska statens jernvägstrafiks inkomster, nemligen på det sätt att all den trafik, som emellan södra stambanans område, å ena si-

dan, och huvudstaden samt provinserna deromkring, å den andra, nu för tiden framgår öfver linien Jönköping—Falköping—Hallsberg—Katrineholm, kommer att efter östra stambanans fullbordan taga den 10 mil kortare vägen mellan Nässjö och Katrineholm och således betala för 10 mil mindre, hvilket är en vigtig omständighet att taga i betraktande, då fråga är att uppskatta den tillökning af inkomsterna i deras helhet, som visserligen i alla fall blir en följd af den vigtiga och gena sammanbindningen mellan södra och medlersta Sverige. Slutligen, och måhända mer än någonting annat, torde böra framhållas, att den lifliga trafik, som närvarande fördelaktiga förhållanden framkalla, kan efterträdas af en mindre liflig, och detta så att framåtgåendet icke allenast hämmas, utan till och med förbytes i ett tillbakagående, som fallet var år 1868.“

Jag frågar, kan något bättre bevis framläggas för att man ej bör beräkna trafikinkomsterna så högt, som af Kongl. Maj:t föreslagits och Stats-Utskottet nu tillstyrkt? För min del får jag säga, att jag anser den beräkning, som uppställts uti den af mig citerade propositionen, vara mera tillfredsställande än den beräkning, som ligger till grund för antagandet i statsverkspropositionen.

Det finnes derjemte ett par andra omständigheter, på hvilka jag jemväl stöder min uppfattning att trafikinkomsterna för år 1873 skola blifva mindre än nu är af Stats-Utskottet beräknadt, och dessa omständigheter äro, först och främst, hvad vi alla veta, att priset på stenkol icke allenast nu betydligt höjt sig, utan äfven för hvar dag är i ständigt stigande, hvaraf följden naturligtvis blir, att trafikinkomsterna för uppköp af denna så nödvändiga artikel få vidkännas starka afbränningar. Den andra omständigheten jag fäst mig vid är allmänhetens yrkande på, att anordningar med natt-tåg å statens jernvägar skola komma till stånd; och då Trafikstyrelsen slutligen måste gifva vika för allmänhetens i nämnda afseende uttalade önsknningar, så komma naturligtvis utgifterna att i och för dessa natt-tåg betydligt öka den nuvarande trafikkostnaden, hvarigenom äfven de beräknade inkomsterna blifva mindre.

På grund af hvad jag nu anfört, anser jag mig icke kunna godkänna den beräkning af trafikmedlen, som här blifvit framlagd, utan jag tror, att man vid denna beräkning bort hafva stannat vid hvad Statskontoret föreslagit, eller 8,000,000 R:dr. Jag vill dock icke göra något bestämdt yrkande i detta fall, utan hemställer blott, om Kammaren anser mina betänkligheter förtjena afseende.

Herr Carl Ifvarsson: Jag börjar, i likhet med den näst föregående talaren, med det uttalande, att jag under förra riksdagar nästan alltid hyst iruktan för att beräkna statens inkomster allt för högt. Jag har nemligen städse varit särdeles mån att dessa inkomster sattes så lågt som möjligt, emedan jag befarat, att desamma icke skulle stiga till det belopp, man förut kalkylerat. Jag har likväl med glädje sett, att mina farhågor icke slagit in, utan att tvärtom inkomsterna nästan alltid uppgått till mer än jag vågat antaga, och detta gifver mig anledning att åtminstone denna gång icke, såsom förut, yrka på att nedsätta beloppet. Jag har äfven blifvit starkt i den tanken, att Kongl. Maj:t haft goda skäl för den beräkning af trafikmedlen, som här föreslagits, derigenom att jag utaf

en rapport från Trafikstyrelsen inhemtat, att trafikinkomsten under Januari månad i år varit nära en fjerdedel större än samma inkomster under Januari månad förlidet år. Det är likväl omöjligt att på förhand säga, hvilken beräkning, som är den rättaste, emedan nämnda inkomster i väsendtlig mån bero på konjunkturförhållanden. Om vi verkligen få en god skörd, så inverkar detta fördelaktigt på trafikinkomsten; få vi åter en svag skörd, så blir äfven denna inkomst mindre. Detta kan man, såsom jag förut nämnt, icke på förhand veta, och med auledning deraf får man taga beräkningsgrunden efter hvad man med sannolikhet kan antaga vara det rätta, och dervid stödja sig på de förhållanden, som förut egt rum. För min del anser jag, att icke så talande skäl förekommit för en ändring af Kongl. Maj:ts uti ifrågavarande afseende framlagda förslag, att man bör frångå detsamma. Jag yrkar bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herr O. B. Olsson: Då den förste ärade talaren icke framställde något bestämdt yrkande rörande den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets betänkande, samt Herr Carl Ifvarsson redan så fullständigt utredt de skäl, hvilka i denna sak varit bestämmande såväl inom Utskottets inkomstafdelning som hos Utskottet in pleno, så vill jag icke förlänga diskussionen. Jag vill endast tillägga, att den auktoritet, man i fråga om beräkningen af denna inkomsttitel ansett tillförlitlig, är Jernvägstrafikstyrelsen, hvilken auktoritet mycket bättre än Statskontoret är i tillfälle att rätt kunna bedöma denna fråga. Jag anser det derföre icke vara någon risk underkastadt att bifalla hvad Stats-Utskottet här föreslagit.

Herr Åstrand. Då man går att beräkna statsverkets inkomster för ett kommande år, tror jag att man i allmänhet handlar klokast, helst när frågan gäller en så oviss inkomst som den förevarande, att icke beräkna dessa inkomster allt för högt. På sätt Herr Rundbäck sagt, är det ganska märkligt att se, huru Trafikstyrelsen, vid beräkningen af trafikmedlen, haft olika uppfattning på olika tider. För min del anser jag icke, att någon fara kan finnas för att trafikinkomsterna skola minskas, derföre att arbetena på östra stambanan inom några år blifva fullbordade; men det är ett annat skäl, som väger mycket i mina ögon, nemligen om den olyckan skulle hända, att vi få en svag skörd, hvilket vi för närvarande icke veta, så inträffar ovilkorligen, att inkomsterna af våra jernvägar nedgå. Skulle dessa inkomster då nedgå under den summa vi nu beräknat, så blir det naturligtvis så mycket svårare att under nästkommande år uppgöra statsregleringen, då deremot, om denna skulle blifva högre än beräkningen, och vi således få ett öfverskott, det icke är någon omöjlighet att kunna använda detta. Jag tror derföre att, då vi under innevarande år icke haft någon svårighet att uppgöra budgeten, vi handla klokast, om vi beräkna en lägre summa än här föreslagits, enär man derigenom undviker hvad som vid en allt för hög beräkning lätt kan inträffa, eller att man på förhand bortplöttrar de beräknade inkomsterna. Hvad man besparar är ju alltid i behåll, och om man skulle rätta sig efter deras åsigt som vilja sätta statsinkomsterna så högt som möjligt, så kan ju derigenom lätt inträffa en brist, som kan blifva ganska bekymmersam att fylla. På dessa skäl yrkar jag bifall till den af reservanterne gjorda

nemställan att förevarande inkomsttitel icke måtte beräknas till högre belopp än åtta millioner riksdaler.

Herr Key: Vi hafva ju år ifrån år erfarit, att Trafikstyrelsens beräkningar af trafikmedlen icke varit för höga, och att dessa inkomster alltid hafva öfverstigit styrelsens beräkningar. Jag vill icke besvära Herrarne med några siffror, inen annars har jag här i min hand en uppsats på trafikinkomsterna från 1865 till nu. Deraf framgår, att den årliga stegringen af dessa inkomster i medeltal utgjort nära en half million riksdaler. Då man nu ser, att den i år beräknade stegringen, noga räknadt, uppgår till endast 300,000 R:dr, så är ju densamma *lägre* än det belopp, hvilket stegringen under föregående år i medeltal utgjort. Dertill kommer, hvad min ärade vän på hallandsbänken redan antydt, att under det trafikinkomsterna för Januari 1871 uppgått till 500,137 R:dr 96 öre, så hafva samma inkomster för Januari 1872 utgjort 682,285 R:dr 81 öre, samt att samma inkomster per dag och banmil utgjort i Januari 1871 155 R:dr 28 öre och i Januari 1872 199 R:dr 18 öre. Då man ser ett dylikt resultat af inkomsterna under den månad, som ligger bakom oss, och derjeute finner, att Trafikstyrelsens inkomstberäkning understiger den medelstegring i trafikinkomster, som visat sig under de sednaste sex åren, kan jag icke finna, att någon öfverdrift ligger uti Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet tillstyrkta förslag till beräkning af dessa inkomster och yrkar därför äfven att samma förslag måtte af Kamraren bifallas.

Herr Grefve Posse: Uti en fråga som denna är det verkligen alldeles omöjligt att med siffror bevisa hvad som är det rätta och lämpliga, ty förevarande beräkning beror på förutsättningar, som hvar och en kan göra, sådana han vill. Jag anser mig böra meddela, att då frågan behandlades i Stats-Utskottet, och på de grunder, som af pluraliteten derstädes anfördes, hyste jag ingen tvekan att för min del bifalla Kongl. Maj:ts förslag i afseende å den summa här beräknats. Jag hyser i verkligheten icke heller nu några betänkligheter deremot, ehuru sedan dess omständigheter hafva tillkommit, som kunnat göra hvem som helst tveksam. Såsom Herrarne se af betänkangets datum, behandlades detsamma i Stats-Utskottet den 24 sistlidne Februari, och då tillstyrktes Kongl. Maj:ts proposition, på den grund att finansministern hade godkänt Jernvägstrafikstyrelsens beräkning i afseende å den blifvande inkomsten af trafikmedlen, en beräkning som hufvudsakligen grundade sig på det faktiska förhållandet, att skillnaden emellan dessa inkomster åren 1870 och 1871 hade visat en så betydlig stegring. Den 4 Mars fick Riksdagen emottaga Kongl. Maj:ts proposition, med förslag i afseende å pensionsstat för Jernvägsstyrelsens tjenstemän, och i denna proposition framlade *civil*ministern en beräkning öfver inkomsterna uppgjord af Trafikstyrelsen, deri styrelsen förklarar att man *icke* får betrakta den stora tillökningen i trafikinkomster från året 1870 till år 1871 såsom ett uttryck af en fortgående jemn stegring. Det förefaller åtminstone mig, som om häri förefunnes en skiljaktig uppfattning emellan civilministern och finansministern och som om de båda ministarne i fråga om beräkningen af berörda inkomster icke konfererat

med hvarandra. Under sådana förhållanden är det ursäktligt, om representationen blir tveksam hvilken uppfattning den skall lemna företråde.

Herr Lyttkens: Jag har begärt ordet för att, med anledning af hvad den ärade talaren på östgötabanken yttrade, få uttala min åsigt om följderna af en oriktig beräkning af statsverkets inkomster. Nämnde talare anförde, att, "om man beräknade statsinkomsterna för högt, så skulle detta endast gifva anledning till att penningarne bortplottrades, hvaremot, om man beräknade inkomsterna för lågt, det derigenom uppkomna öfverskottet nog skulle ligga qvar i statens kassar." Med den erfarenhet vi hafva från föregående tider, isynnerhet från nästföregående år, tror jag likväl, att resultatet blir alldeles motsatt mot hvad nämnde talare antagit. Vi beräknade då statens inkomster så lågt, att vi till fyllande af de beräknade utgifterna måste höja bevilningen med 50 procent och bränvinskatten med 10 öre per kanna. Resultatet blef ett ofantligt öfverskott i statens finanser, och detta har gifvit anledning till att många anslag blifvit i år beviljade, hvilka kunnat antingen uppskjutas eller ock alldeles afslås. Hade icke statsinkomsterna beräknats så lågt, så hade vi jemväl sluppit bevilningstillägg och förhöjd bränvinsskatt, och ej heller hade vi haft dessa stora tillgångar, som nu vid hvarje begäran om anslag återopas.

Hvad beträffar de olika uppgifter, som den siste ärade talaren påstod att civilministern och finansministern i detta ämne lemnat, så föreställer jag mig, att desamma äro så kallade pendantsuppgifter och således hvar och en kunna vara för sitt ändamål betecknande.

Jag tror vi göra klokast i att beräkna inkomsterna sådana vi hafva anledning tro dem kunna blifva, på det vi må slippa att, såsom förra året, höja skatterna, och skaffa oss öfverskott, som gifver anledning till en "briljant finansiell ställning." Jag anser derföre att vi böra till grund för våra beräkningar lägga hvad Stats-Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Liss Olof Larsson: Mot den nu föredragna punkten i Utskottets betänkande har jag afgifvit min reservation, men jag anser frågan vara af så ringa vikt, att jag icke ens skulle hafva öppnat en diskussion om densamma, om icke andra talare hade gjort det. Jag anser denna beräkning vara en blott smakfråga. Vid frågans behandling inom Utskottet fann jag, på de af Herr Rundbäck redan anförda skäl, mig böjd för att antaga den summa, som Statskontoret i fråga om beräkningen af dessa trafikinkomster föreslagit, och jag styrktes ännu mer i denna min uppfattning, när jag fick genomläsa Kongl. Maj:ts proposition om pensionsstat för jernvägstjenstemännen. En talare har visserligen sagt, att man bör i detta fall lita på Trafikstyrelsens beräkningar och derföre sätta beloppet till den summa Kongl. Maj:ts föreslagit; men skall man lita på denna styrelse, så bör man ju äfven fästa sig vid hvad densamma uti ett annat ämne anført, jag menar härmed de ord som Herr Rundbäck utur ett Trafikstyrelsens memorial uppläste, och hvilka ord jag hade tänkt citera, om jag icke af honom förekommit. Jag tror det är bättre att få öfverskott än att få brist i statsregleringen. Man vet t. ex. att hvarje Riksdag anvisar två kreditiv å Riksgälds-kontoret till Kongl. Maj:ts förfogande för

oförutsedda utgifter, men när man lemnat Kongl. Maj:t rättighet att i förekommande fall lyfta dessa kreditiv, så anvisar aldrig Riksdagen några medel till desamma; och det är äfven ur den synpunkten, som jag tror det vara bättre att beräkna statsinkomsterna för lågt än för högt.

En talare påstod, att när vi i följd af för låg inkomstberäkning sistlidne riksdag erhållit öfverskott, sådant gifvit anledning till en mängd stora utgifter, som annars aldrig beviljats. Jag vill då endast nämna, att de aldra flesta af de utgifter, som under denna riksdag förekommit, äro en följd, icke af en för låg beräkning af inkomsterna, utan af de beslut som i fråga om just dessa utgifter fattades vid förra riksdagen.

Såsom jag redan nämnt, anser jag frågan mindre vigtig, och jag skall icke ens begära votering, om Herr Talmannen skulle anse ja vara öfvervägande för Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Wærn: Då Kongl. Maj:t beräknade jernvägstrafikmedlen för år 1873 till 8,450,000 R:dr, eller till 450,000 R:dr mer än hvad Statskontoret föreslagit, så grundade sig denna Kongl. Maj:ts beräkning på förhållanden, som regeringen kände, men hvilka Statskontoret icke kunde veta, nemligen att under detta och nästkommande år nya jernvägssträckor komma att för trafiken öppnas, såsom emellan Norrköping och Linköping, och mellan Linköping och Mjölby, hvarjemte en del af norra stambanan äfven under nästa år blir färdig. Det är på dessa omständigheter och äfven på den beslutade förhöjningen i 3:dje klassens passagerareafgift, som regeringen grundat sitt antagande, att ifrågavarande inkomsttitel kunde upptagas till förutnämnda belopp, och detta regeringens antagande stödde sig jemväl på Jernvägstrafikstyrelsens i ämnet upprättade förslag. För min del kan jag icke finna att, på sätt här blifvit af en talare antydt, någon olikhet förekommer emellan finansministern och civilministern i fråga om beräkningen af trafikmedlen, ty hvad beträffar de till stöd för detta antagande upplästa orden utur Kongl. Maj:ts proposition angående pensionering af Jernvägstrafikstyrelsens tjänstemän, så få naturligtvis lösryckta ord en helt annan mening och betydelse, än om man ser på hela satsen i ett sammanhang. Uti bilagan till sistnämnda proposition säges nemligen: "Innan det fullt betryggande tantième-beloppet kan ernås, måste bruttoinkomsten hafva stigit från den för år 1870, som var omkring 6,800,000, till ett belopp af 9,800,000 eller, ännu säkrare räknadt, till fullt 10,000,000, efter som icke med visshet kan antagas, att utgiftsprocenten håller sig vid det låga talet 50. Nu är det visserligen så, att bruttoinkomsten under 1871 varit omkring 1 million R:dr större än under 1870, men detta beror dels derpå att nordvestra stambanan under medlet af förstnämnda år fullbordades, hvarigenom en ny banlängd af 6,3 mil tillkommit, dels derpå att förhöjningen af 3:dje klassens biljettpris under det året började tillämpas, dels slutligen derpå att samma år varit ett för jernvägstrafiken ovanligt godt år, och den stora tillökningen från året 1870 till år 1871 får fördenskull icke betraktas såsom ett uttryck af en fortgående jemn stegring." Hvad Trafikstyrelsen sagt går således helt enkelt ut på att varna för att man skall tro sig alltför hastigt kunna komma till en bruttoinkomst af 9,800,000 R:dr eller 10,000,000 R:dr, äfvensom att fästa uppmärksamheten på att en så stor tillökning i

inkomsten som 1 million R:dr på ett år icke är normal. Jag frågar då: i hvad strid står väl detta med hvad som uppgifvits i propositionen om Statsverkets tillstånd och behof? Trafikstyrelsen har, enligt hvad af en bilaga till sistnämnda proposition inhemtas, beräknat, att inkomsterna skulle på två år stiga med 665,000 R:dr. eller den summa som utgör skillnaden mellan inkomsten för år 1871, 7,785,000 R:dr. och de nu såsom beräknad, inkomst för 1873 upptagna 8,450,000 R:dr. Det är ju tydligt, att Trafikstyrelsen äfven vid denna beräkning haft samma bevekelsegrund, som den sedermera uttalat uti memorialet angående dess pensionsstat, eller att varna för att icke beräkna stegringen i inkomsterna så högt som 1 million R:dr om året. Jag kan således icke finna, att Trafikstyrelsen begått någon så grof inkonsequens i sina båda beräkningar, eller att regeringen i de båda oformälda propositionerna gjort sig skyldig till motsägelser.

Jag kan icke annat än vitsorda, att försigtighet i fråga om beräkningen af statsinkomsterna är särdeles lofvärd, dock icke af det motiv som en aktad talare här anförde, eller att, om statsinkomsterna beräknades för lågt, detta skulle hafva till följd stora öfverskott till ett annat år, hvilket åter skulle leda till stora statsutgifter och oklok hushållning med statens medel. Jag ber blott samme talare betrakta den till denna Riksdag afgifna Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof och jemföra dess innehåll med hvad i dylika propositioner vid föregående riksdagar i anslagsväg äskats, och derpå vill jag fråga honom, om han verkligen kan fullfölja sitt påstående, att de stora öfverskotten gifvit anledning till stora utgifter? Jag tror, att regeringen iakttagit all nödig sparsamhet och endast begärt nya anslag till sådana ändamål, som äro oundgängligen af behofvet påkallade, och bästa beviset på att så verkligen förhåller sig är att Stats-Utskottet tillstyrkt och Riksdagen bifallit nästan alla de anslag regeringen begärt. Hvad åter angår den ifrågasatta skattelindringen, så är det ju alltid skäl att vidtaga en sådan, när statens finansiella ställning detta medgifver; dock bör man dervid iakttaga den moderation, som regeringen nu äfven ansett nödig, att man i fråga om fyllande af de framtida behofven tillser, att de blifvande inkomsterna kunna beräknas till ett sådant förhöjdt belopp, som motsvarar summan af den medgifna skattelindringen. Skattelindringen beror således icke på de uppkomna öfverskotten, utan på en beräkning af de inkomster, staten i framtiden kan påräkna.

Hvad nu åter beträffar sjelfva hufvudsaken, så är det klart, att de siffror, med hvilka man betecknar inkomster, icke hafva annan betydelse än den relativa i motsats till utgifterna. Det är således alldeles likgiltigt, om man nu såsom inkomst af jernvägstrafiken skrifver 8,450,000 R:dr och upptager utgifterna för samma trafik till en summa af 5,450,000 R:dr, eller om man skrifver inkomsterna till 8,150,000 R:dr och utgifterna till 5,150,000 R:dr. Skillnaden emellan inkomster och utgifter eller nettobehållningen är ju i båda fallen ändock densamma. Då således hufvudsaken är att icke räkna till oss en större nettobehållning, än hvartill förhållandena gifva anledning, eller i det här fallet 3,000,000 R:dr, så tror jag att regeringen räknat rätt, och att man med ledning af de beräknade utgifterna kan antaga att inkomsterna skola uppgå till 8,450,000 R:dr. Om Andra Kammaren vill räkna utgifterna till 5,150,000 R:dr, så

bör den äfven göra en motsvarande nedsättning uti inkomstberäkningen, ty det kunde vara ganska farligt att under dessa tider räkna på större nettovinst af jernvägstrafiken än 3,000,000 R:dr, ty vi veta alla, huru priset stigit på stenkol och jern, hvilka artiklars anskaffande så väsendtligen ingår i trafikkostnaden, och om jernvägar nu komma att byggas i sådan skala, som blifvit ifrågasatt, och den enskilda företagsamheten, såsom det nu vill synas, åt det hållet riktar en betydlig del af sin verksamhet, så blir den naturliga följden deraf att arbetsprisen förhöjas och att mycket af hvad för statens jernvägstrafik erfordras blir både svårare och dyrare att anskaffa. Det är således bestämd faktisk anledning att antaga, att utgifterna för trafikkostnaden skola stiga under detta och påföljande år.

För min del kan jag icke säga annat, än att jag fortfarande är öfvertygad om att trafikmedlen för år 1873 skola uppgå till det af Kongl. Maj:t beräknade beloppet, 8,450,000 R:dr, men jag anser mig äfven böra varna för, att man ej bör för nämnda år göra sig beräkning på högre nettointkomst af jernvägstrafiken än 3,000,000 R:dr.

Herr Grefve Posse; Jag är Herr Finansministern tacksam för de upplysningar han nu lemnat, ehuru jag dock icke till fullo kan ställa mig på samma ståndpunkt som han, då han sökte förklara det af mig nyss anmärkta förhållandet. Det torde nemligen medgifvas, att den omständigheten kvarstår, att såväl civilministern som finansministern, oaktadt de begge till grund för sina beräkningar lagt skilnaden emellan 1870 och 1871 årens trafikinkomster, likväl kommit till olika slutsatser. Jag kan icke heller rätt förstå, att stegringen skulle blifva endast 420,000 R:dr om året, ty den vid betänkandet fogade tabellen visar att nämnda inkomster euligt 1872 års riksstat beräknats till 7 millioner R:dr och för nästkommande år till 8,450,000 R:dr, hvilka summor således utvisa en skilnad af 1,450,000 R:dr.

Då jag nyss hade ordet, ansåg jag mig icke kunna framställa något yrkande angående denna punkt, ty jag afvaktade de upplysningar från Herr Finansministern, hvilka voro nödvändiga för att få en stadgad öfvertygelse i frågan; men då Herr Finansministern, som visade sig vara orubblig i sina åsigter, numera lemnat dessa upplysningar, hvilka till hufvudsaklig del stödjå sig på goda skäl, så hemställer jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets förslag.

Punkterna 18 och 19 äfvensom Utskottets *slutliga* hemställan rörande de ordinarie inkomsterna

blefvo likaledes bifallna.

Hvad Utskottet anfört i fråga om de extra ordinarie inkomsterna

lades till handlingarne.

§ 7.

Härefter förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 17 Bil. Litt. A., i anledning af väckt motion angående upphörande af mantalspenningarne.

Ordet lemnades åt:

Herr Dufwa: Hvad beträffar den sak, mantalspenningarnes afskaffande, som i detta betänkande är gjord till föremål för Riksdagens pröfning, anser jag mig icke behöfva ingå i någon utveckling af de skäl, som tala för bifall till Utskottets beslut i hufvudsaken, utan jag vill endast i korthet och med återopande af hvad Utskottet anfört till stöd för sin hemställan, anhålla, att Kammarerna måtte bifalla Utskottets förslag.

Anledningen, hvarföre jag nu begärt ordet, är egentligen den, att såväl inom den afdelning af Utskottet, hvilken hade att först behandla detta ärende, som äfven sedermera då frågan förekom i Utskottet, yppade sig en väsentlig skiljaktighet i åsigtarna om huru Utskottets förslag till Riksdagens beslut borde affattas. Man var nemligen af olika mening, om beslutet borde affattas i sådana ordalag, att det skulle innefatta en hemställan till Riksdagen att *för sin del* fatta det föreslagna beslutet, och dy-medelst åt Kongl. Maj:t förbehålla rätt att deltaga i pröfningen af denna fråga, eller om orden *för sin del* borde uteslutas, på den grund att Riksdagen allena egde att i ämnet besluta. Pluraliteten inom Utskottet gillade den sednare meningen, men under den tid, som sedan dess förflutit, har åtskilligt förekommit, som antyder att man från vissa håll vill åt detta förslag till beslut gifva en tydning, som skulle till grund för densamma ligga något otillbörligt sträfvande; det må då icke förefalla underligt, om Utskottets pluralitet, som tillhör denna Kammar, önskar att få redogöra för de skäl, på hvilka den tillstyrkt beslutets affattande såsom skett. Är detta felaktigt, så drabbar ett sådant fel i första rummet denna Kammares tre ledamöter inom inkomstafdelningen, enär desse i första hand förordat detta beslut, och då jag är en bland nämnde tre ledamöter af Kammarerna, samt jag af de båda andra blifvit anmodad att äfven på deras vägnar framlägga grunderna för det beslut, vi tillstyrkt, så är det af sådan anledning jag nu anhållit om ordet.

Innan jag inlåter mig på sjelfva frågan, vill jag nämna, att man såväl på afdelningen som inom Utskottet från den ena sidan bestämdt och tydligt framhöll den åsigten att Kongl. Maj:t icke eger rätt att deltaga i beslut angående beskattningsfrågor, äfven rörande de ordinarie skatterna, och att man trodde sig hafva anledning hoppas att från den sidan, som hyllade en motsatt åsigt, få höra verkliga skäl för denna mening, men att dock från detta håll icke annat förebragtes än uttalandet att mantalspenningarne höra till ordinarie inkomsterna, och *derföre* har Kongl. Maj:t rätt att i beslut rörande desamma deltaga. Att ett dylikt bevisnings-sätt icke kunde af dem, som voro af en motsatt mening, just i fråga om de ordinarie inkomsterna befinnas tillfredsställande och öfvertygande, torde vara ganska förklarligt. Men då, som sagdt, man icke inom Utskottet

kunde få någon upplysning om de skäl, som möjligen kunna åberopas till stöd för Kongl. Maj:ts rätt härutinnan, så återstår icke annat än att till Kammarens pröfning så fullständigt som tillfället medgifver, framlägga de skäl, hvarå Utskottets framställning är grundad. Jag ber dock få förklara, att, då jag nu går att redogöra för nyssnämnda grunder, jag icke hyser det ringaste anspråk på att min framställning skall befinnas oemotsäglich eller ofelbar, utan jag är tvertom fullt beredd på att här mötas af nya upplysningar, som icke allenast äro värda att noga beaktas, utan kanske till och med kunna ådagalägga att man på motsatta sidan har giltigare skäl för sin mening; och jag gör denna framställning just i syfte att, om ske kan, framkalla någon motbevisning af annat slag än upprepandet af att mantalspenningarne höra till de ständiga skatterna, och *derföre* har Kongl. Maj:ts rätt att i beslut om desamma deltaga.

Det stadgande i vår grundlag, hvarigenom bestämmes hvem beskattningsrätten tillkommer, inrymmes i 57 § Regerings-formen, hvarest det säges: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af *Riksdagen allena*." Man skulle väl tycka att dessa ordalag hafva all erforderlig klarhet och tydlighet, så att icke någon svårighet borde möta att rätt förstå och tillämpa ett så bestämdt lagbud. Om man eftersinnar, att det i nämnda paragraf rörande en Riksdagens rättighet förekommande ordet "allena" här står utan allt inskränkande förbehåll, och ihågkommer hvad som under långa tider blifvit sagdt för att åt samma ord, der det, omedelbart åtföljdt af väsendtligen inskränkande tillägg, förekommer i 4 § Regerings-formen, gifva all den utsträckning och betydelse, som deråt kunde och icke kunde skänkas, så förefaller det ganska eget, att man vill fästa så ringa afseende vid det i 57 § förekommande ovilkorliga stadgande att "*Riksdagen allena*" beslutar i beskattningsfrågor. Men om stadgandet i sistnämnda lagrum icke skall ega all den betydelse, orden klart och tydligt innefatta, så måste väl i grundlagen finnas något annat lika tydligt stadgande, hvarigenom betydelsen af orden i 57 § inskränkes, att icke gälla i afseende på de ständiga skatterna. Jag kan endast säga, att det icke lyckats mig hvarken att sjelf anträffa något sådant stadgande eller att af annan få upplysning derom, och jag antager *derföre* att det icke finnes. Innan jag går vidare till de öfriga grundlagsbud, hvilka beröra de ordinarie skatterna, och som alla enligt min uppfattning gifva stöd åt den, såsom jag tror, riktiga tolkningen af 57 § Regerings-formen, ber jag att få säga några ord om skilnaden emellan de särskilda slagen af skatter, de ordinarie eller ständiga och de extra ordinarie eller bevillingarne. Det har händt mig icke blott i dessa dagar utan äfven tillföre, då denna fråga bragts på tal, att påståendet om Riksdagens allena beslutande rätt i beskattningsfrågor till en början hemöfts med frågan, om det således icke skulle finnas någon skilnad mellan de ordinarie och de extra ordinarie skatterna. Grundlagen torde dock vara alldeles tydlig deri att en väsendtlig skilnad emellan dessa skatter finnes, nemligen den, att de ordinarie äro *ständiga* skatter, det vill säga sådana, som utan vidare beslut fortfara att utgå, ända till dess de i laga ordning afskaffas, hvaremot de extra ordinarie skatterna beviljas för viss tid och för hvarje tid, under hvilken de skola utgå, måste särskildt ånyo beslutas. Men, med förbiseende af denna skilnad, som öfverensstämmer med grundlagens hithörande be-

stämmelser, har man uppställt det påstående, att emellan dessa skatter förefunnnes den skilnad, att Kongl. Maj:t skulle ega rätt att deltaga i beslut rörande de ordinarie skatterna och 57 § Regeringsformen endast gälla för de extra ordinarie eller bevillningarne. Men, såsom jag redan förut antydtt, synas mig hit hänförliga grundlagsstadganden ingalunda gifva anledning att godkänna detta sistnämnda påstående. I 58 § Regeringsformen heter det: "För hvarje lagtima riksdag låte Konungen uppvisa statsverkets tillstånd i alla dess delar. till inkomster och utgifter, fordringar och skulder", och i den 59 § stadgas det vidare: "I sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra." Man har åberopat dessa paragrafer såsom stöd för Kongl. Maj:ts rätt att deltaga i beslut om de ordinarie skatterna; men icke synes mig ordalagen gifva anledning till ett sådant antagande, utan fastheldre är, enligt dessa paragrafer, Kongl. Maj:ts åliggande i afseende på såväl de ordinarie skatterna som bevillningarne alldeles enahanda, nemligen att upptaga dem alla i statsregleringsförslaget, och enda skilnaden härvid den, att de ordinarie skatterna, såsom ständiga, skola utgå, till dess de i vederbörlig ordning blifvit afskaffade. Kongl. Maj:t eger således att till hvarje riksdag beräkna dem såsom tillgångar, medan han i afseende på de extra ordinarie, hvilka endast för viss tid finnas beviljade, icke kan annat än framställa förslag, huru de skola bestämmas och utgå.

Det förekommer vidare i 64 och 65 §§ Regeringsformen enahanda stadganden angående både de ordinarie som extra ordinarie inkomsterna. Sålunda säges det i 64 §: "Såväl rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omförmäldt är, under namn af extra ordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket af Riksdagen anslås, vare *under Konungens disposition, att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas.*" Det förefaller mig, som vore detta stadgande fullt klart och tydligt deri, att Konungens rätt i afseende på såväl de extra som de ordinarie statsinkomsterna derigenom bestämmas vara alldeles densamma. Det stadgas ju der, att medlen skola användas till de af Riksdagen pröfvade behof och anordnas efter den upprättade staten, och till ytterligare förstärkning af dessa båda stadganden heter det i den följande paragrafen: "dessa medel må icke annorlunda användas, än *fastställt* blifvit." Med detta "fastställt" lär icke kunna menas annat än den fastställelse, som Riksdagen bestämmer, ty det nämnes ju uttryckligen i 64 § "till de af *Riksdagen pröfvade* behof", och derjemte innehåller den 65 § att *Statsrådets ledamöter* skola vara ansvarige, ifall de låta afvikelse ega rum från hvad Riksdagen fastställt.

I dessa stadganden hvilka visa att Kongl. Maj:t icke har rätt att af de ordinarie skatterna, mera än af bevillningarne, använda något utan dertill af Riksdagen erhållet bemyndigande, lär det således icke finnas något, som gifver stöd åt påståendet att Kongl. Maj:t skulle ega någon särskild rättighet i afseende på de ordinarie skatterna; men om en sådan rättighet, ehuru, såsom det visar sig, icke uttalad i de allmänna stadgandena om Kongl. Maj:ts befattning med och rätt öfver samtliga statens inkomster, ändock förefinnes, så måste den väl finnas stadgad i de grund-

lagsbud, der sådana speciela inkomstitlar, som äro att hänföra till ständiga skatter, finnas omtalade. Öfvergår man då till dessa lagrum, så torde man böra först beakta innehållet af den 75 § Regeringsformen. De skatter som benämnas räntan och tionden voro vid tiden för grundlagens stiftande och långt derefter till beloppet väsendtligen beroende af markegångssättningen. Om Kongl. Maj:t skulle egt rätt inblanda sig i den ordinarie beskattningen, borde han väl fått rätt deltaga i uppgörandet af markegångstaxorna. Men nämnda 75 § stadgade, innan den år 1866 förändrades: "De årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade af alla riksstånd, nämnde på det sätt hvarje riksstånd för sig föreskrifver". Enligt denna ordalydelse hade Kongl. Maj:t icke rätt att deltaga vid tillsättandet af den myndighet, på hvilken markegångssättningen berodde. Samma paragraf, sådan den nu lyder, säger att markegångstaxorna skola upprättas genom *deputerade*, valde på sätt af Riksdagen särskildt stadgas". Äfven detta stadgande är fullt tydligt, och det inrymmer icke åt Kongl. Maj:t rättighet att deltaga i markegångssättningen, *oaktadt* de skatter, som deraf berodde, äro af ständig natur.

Till ständiga skatter hör ock afkastningen af kronans fasta egendomar, hvarom nämnes i den 77 §. Det är naturligt att afkastningen af dessa måste vara beroende på de föreskrifter, som gifvas angående dessa egendomar förvaltning; och om Kongl. Maj:t har rätt att deltaga i beslut angående de ständiga skatterna, så följer ju att Kongl. Maj:t också borde ega rätt att deltaga i bestämmande om de fasta egendomarnes förvaltning. Men härom stadgar dock den 77 §, att dessa egendomar "skola förvaltas efter de grunder, *Riksdagen* derom föreskrifver". Såvidt jag kan inse, lemna dessa specialstadganden, sammanställda med hvad som i 57 § Regeringsformen föreskrifves, icke det ringaste stöd för det påståendet, att Kongl. Maj:t har rätt att ingripa i beslut rörande de ständiga skatterna; och lika litet torde man erhålla något stöd derför uti andra grundlagsstadganden, hvilka jag, ehuru jag anser dem vara mindre väsendtliga, dock vill anmärka, enär de kunna anses upplysande, synnerligen för dem, som tolka grundlagarne mera uteslutaude efter ordalydelsen. Till dessa lagrum räknar jag 60 § Regeringsformen, der det säges bland annat: "Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, — —" etc. Paragrafen handlar i öfrigt om bevillningar, men i denna punkt stadgas om "*statens inkomster*" utan någon slags inskränkning. Och om dessa, således om både ordinarie och extra ordinarie inkomster, har stadgandet icke lydelsen: ej må statens inkomster förpaktas; utan det säges uttryckligen att *Konungen* icke må göra det. Likaledes innehåller den förut omtalade 77 § angående kronans fasta egendomar icke ett allmänt förbud mot att genom försäljning, förpantning eller gåfva eller annorledes afhända dessa egendomar, utan jemväl der bestämmes lika uttryckligt, att Konungen icke må göra det utan Riksdagens samtycke; och det säges ej, att ett dylikt beslut skall fattas af Konung och Riksdag gemensamt, utan paragrafen innehåller endast förbud för Konungen att afhända kronans egendom. Öfverallt lemnas sålunda den allmänna grunden i § 57 Regeringsformen om Riksdagens rätt i beskattningsfrågor orubbad, och de speciela stadgandena befästa den, men inskränker den ej.

Jag ber att få anmärka, det jag vid jämförelse med andra lagrum icke lägger någon öfvervägande vikt vid de båda sist anförda stadgandena, utan har jag omnämnt dem synnerligast af den anledning, att jag erinrar mig, att då det för några veckor sedan diskuterades, huruvida Riksdagen var grundlagsenligen berättigad att tillsätta Särskildt Utskott för behandling af flera *frågor*, en ärad representant för Norrköping uttalade och vidhöll den mening att detta icke läte sig göra, enär grundlagen i § 37 Riksdags-ordningen endast talade om tillsättande af ett sådant Utskott "för upptagande af *fråga*". För dem, som möjligen, i likhet med honom hylla en sådan ordalydelsestolkning af grundlagens föreskrifter, torde de begge af mig sist omnämnda stadgandena vara af särdeles vikt; och jag har också ansett mig icke böra förbigå desamma.

För närvarande vill jag icke ingå i yttranden om några af de andra lagrum, som varit återopade i denna fråga, helst de redan framhållna punkterna äro, såvidt jag kan finna, de, som, mest direkt beröra frågan.

Men det är i fråga om lagtolkning mycket vanligt att man tager hänsyn till hvad, som i förut gällande lagar funnits föreskrifvet i samma ämne; och man torde derföre böra tillse hvad som i förevarande hänseende stadgats i de lagar, ur hvilka 1809 års Regeringsform synbarligen i större eller mindre mån härflutit. Jag skall då, i sådant hänseende be att få erinra, att i 1720 års Regeringsform, som gällde under frihetstiden, funnos, likasom ock i 1772 års Regeringsform, stadgandena angående beskattningsrätten uttalade i sammanhang med bestämmelser om huruledes medel skulle anskaffas i händelse af krig. Detta vållar att stadgandena om beskattningsrätten icke hafva all den tydlighet, som vore att önska. Det heter i 1720 års Regeringsform, § 5: "Kongl. Maj:t eger freda och frälsa sitt rike, särdeles emot utrikes våld och fienders inträngande makt, men må ej dertill emot lag, konungæden och försäkringen pålägga undersåtarne några krigshjelp, gärdar, tullar, utskrifningar och andra afgifter, utan Riksens Ständers vetskap, fria vilja och samtycke, vidare än nästföljande punkt medgifver"; hvarefter § 6, som förbjuder Kongl. Maj:t att utan Rikets Ständers samtycke begynna krig, stadgar att om fienden öfverföll riket, "nödvändig och oumgängelig gärd" till kriget finge utskrifvas "till dess Riksens Ständer kunna sammankomma".

Jag skall icke mycket orda om hvad dessa stadganden innebära, men, med tanken på de då maktgande Ständerna och deras sätt att utöfva sin myndighet, synes det mig vara alldeles tydligt att Kongl. Maj:ts myndighet icke kunde på grund af dessa stadganden göras gällande i strid emot ett af Ständerna fattadt beslut. I 1772 års Regeringsform äro stadgandena angående beskattningsrätten till betydlig del hemtade från motsvarande bestämmelser i 1720 års Regeringsform; men då, såsom be- kant, 1772 års Regeringsform sammanskrefs af Gustaf III sjelf eller under hans närmaste iuseende, så kan det icke väcka förvåning, att der förekommande ordalag äro något skiljaktiga från hvad uti 1720 års Regeringsform bestämmes och att de i viss mån öfverensstämme med den tolkning, som man vill gifva åt våra nu gällande grundlagsbud. Gustaf III afskref i § 45 af 1762 års Regeringsform, till det mesta nyss anförda stadganden i 1720 års Regeringsform, men tillade ordet "*nya*" om de "gärdar, utskrifningar och andra afgifter", som Konungen icke skulle ega

att utan Rikens Städers vetskap, samtycke och fria vilja pålägga, och det är således temligen uppenbart, att detta stadgande syftat att göra skilnad emellan ständiga eller ordinarie skatter och möjligen förekommande *nya* sådana. Men statsskicket af år 1772 blef icke äldre än 17 år. Redan 1789 blef den så kallade Förenings- och Säkerhetsakten gällande; och i denna förekomma helt andra stadganden angående beskattningsrätten. Det heter nemligen i 5 §: "Som den rätta friheten består att fritt gifva till rikets underhåll hvad finnes nödigt; så äger svenska folket derom en ostridig rätt, att, med Konungen, rådslå, jemka, afslå och öfverenskomma". Hvad man än må säga om detta stadgande för öfrigt, och hvad än må anses om detsammas tydlighet och lätthet att tillämpa, så lär dock ingen kunna påstå, att deri göres ens den ringaste skilnad emellan ständiga och icke ständiga skatter i afseende på de myndigheter, som derom egde att besluta, utan det är fastheldre alldeles klart, att samma stadgande gällde om båda dessa slag af skatter; i öfrigt torde man iakttaga, att der uttalas den grundsats att rätta friheten bestod deri att fritt gifva till rikets underhåll hvad som kunde finnas behöfligt.

Den regeringsform som 1809 antogs har, hvad stilisering och dylikt beträffar, åtskillig frändskap med regeringsformen af år 1772; visserligen är den i det mesta ett nytt arbete men många uttryck finnas dock som påminna om denna dess företrädare. De personer, som 1809 erhöilo uppdraget att skriva en ny grundlag hade dervid att taga i betraktande å ena sidan stadgandet i 1772 års Regeringsform, der, som jag nyss sökt visa, en bestämd skilnad göres emellan gamla skatter och nya, och den 1809 gällande Förenings- och säkerhetsakten, der någon sådan skilnad ej förekommer, men som uttryckligen förbehåller Konungen rätt att vara med om all beskattning. Jag hemställer, om det är sannolikt, att stadgandet i regeringsformens § 57 skulle hafva fått den lydelse det erhöil, om det hade varit grundlagsstiftarnes mening antingen att bibehålla 1772 års skilnad mellan andra skatter och "nya gårdar" eller att i likhet med 1789 års grundlag gifva Konungen rätt att deltaga i afgörandet af dessa eller någon del af dessa frågor.

För riktigheten af den åsigt, jag sökt framställa, talar äfven en annan omständighet, hvilken jag icke kan annat än tillmäta en viss vikt. Regeringsformen bär, som man vet, datum af den 6 Juni 1809. Den framlades för Ständerna i ett memorial af den 2 i samma månad, i hvilket dåvarande Konstitutions-Utskott framställer motiven för de stadganden Utskottet föreslagit. Efter att hafva redogjort för grunderna för hvad Utskottet föreslagit rörande "den styrande makten," samt makten att stifta, ändra, upphäfva och förklara lagar, kommer Utskottet till beskattningen, om hvilken det heter: "Svenska folkets rättighet att genom Rikets Ständer sig sjelft beskatta har af Utskottet blifvit sorgfälligt iakttagen. Det är denna sjelfbeskattningsmakt, som upprätthåller och befäster nationalrepresentationen. Dess vårdande är följaktligen icke blott för nationens välstånd, utan äfven för dess frihet, af den yttersta vikt." Dessa äro stiftarnes af grundlagen oförtydbara ord, och jag vädjar till Kammaren, om ur dem något stöd kan hemtas för den åsigten, att någon annan än Riksdagen allena har att befatta sig med beskattningsfrågor i Sverige.

Man har i denna fråga sökt tillmäta en stor vikt åt adjektivet "ur-

gamla“ i 57 § och påstått, att deruti skulle ligga ett bevis på att det här ej vore fråga om de ordinarie skatterna, utan endast om de extra ordinarie, bevillingarne. Motiveringen i det nyss nämnda memorialet gifver dock ej åt en sådan tolkning det ringaste stöd, ty hade grundlagens författare afsett att den "urgamla beskattningsrätten" skulle betyda något annat än beskattningsrätt i full utsträckning, hade de äfven måst begagna samma uttryck i motiveringen, men tvärtom står der ganska tydligt att läsa: "Svenska folkets *rättighet* att genom Rikets Ständer sig sjelft beskatta har —" etc. Detta talesätt om den "urgamla" rätten torde ej heller, efter annars för giltiga antagna lagtolkningsgrunder, få betraktas alldeles fristående, utan sammanhang med lagstilen på andra ställen i samma regeringsform. Man skall då finna, att dylika adjektiver förekomma ej blott i den 57 §, utan tidt och ofta på andra ställen. Detta är visserligen ett lagspråk, som man numera, tror jag, icke gillar, men man synes gillat det 1809 och man använder adjektiver på flera ställen, utan att dermed afse att gifva lagstadgandet någon större eller mindre tillämpning än som skulle hafva varit fallet, i händelse adjektivet varit borta. Så heter det t. ex. i 94 § Regeringsformen, der det talas om möjligheten af regentättens utdöende: "Skulle den *olyckliga* händelsen inträffa" etc., och i 101 §, i fråga om Högsta Domstolens ställande till ansvar, om den af egen nytta eller andra skäl dömt orätt: "Skulle den *oförmodade* händelsen inträffa, att —" etc. Det är en lagstil, som man må gilla eller ej, men tydligt lärer väl vara, att de på detta sätt förekommande adjektiven icke inverka på tolkningen af lagstadgandena.

Skulle vi nu, jag och de med mig liktänkande, hafva i denna fråga misstagit oss, och skäl därför kunna ur grundlagen anföras, må de då framläggas. Då beder jag likväl att få fästa uppmärksamheten vid hvad redan 1809 års lagstiftare tänkte och uttalade om beskattningsrätten: "Det är denna sjelfbeskattningsrätt, som upprätthåller och befäster nationalrepresentationen. Dess vårdande är följaktligen icke blott för nationens välfärd, utan äfven för dess frihet af den yttersta vikt." Otvifvelaktigt är detta allt lika santt och rätt nu som det var det 1809, och är det så, måtte deruti ligga det bästa försvar, om sådant behöfves, för vår mening att icke vilja i denna fråga gifva efter hvad vi tro att grundlagen redan i 57 § Regeringsformen stadgar om representationens rätt, utan framlägga skälen för vår öfvertygelse till Kammarens pröfning, gillande eller ogillande.

Men med denna fråga sammanhänger en annan, som ofta i diskussionen plägar med densamma sammanblandas, nemligen huru ett Riksdagens beslut i afseende på nedsättning eller borttagande af en ordinarie skall åstadkommas, för att lagligen erkännas såsom sådant. Jag ber att ännu för några ögonblick få upptaga Kammarens tid med några betraktelser i detta afseende.

Att börja med vill jag då anmärka, att äfven om grundlagen för sjelfbeskattningsrättens utövande fordrade begge Kamrarnes sammanstämande beslut, äfven om det skulle lyckas att visa att för afskaffande eller minskning af någon ordinarie skatt erfordras ett dylikt vilkor, frågan om sjelfva rättighetens tillvaro derigenom alldeles icke vore berörd, ty denna är en sak för sig, alldeles fristående och endast beroende af stadgandet i 57 § Regeringsformen. Men sättet för rättighetens utövande är, i fråga

om de ordinarie skatterna kanske mera tvistigt än sjelfva rättigheten; och det torde derföre tillåtas mig att, utan något anspråk på att hafva träffat det rätta, söka, så godt jag förmår, åstadkomma en tolkning af de grundlagsstadganden, som härvid böra tagas i betraktande. 63 § Riksdagsordningen stadgar i sista momentet: "Hvad Kamrarne sammanstämnande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva Kamrarne ej, efter den behandling ofvan" (i den föregående delen af §) "är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hafva för den riksdagen förfallit." I 65 § talas återigen endast om statsutgifter, bevillning, samt Riksbankens och Riksgälds-kontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter. Skall fråga om de ordinarie skatternas bestånd eller beräkning afgöras efter stadgandena i dessa tvänne §§, så är det derföre alldeles tydligt och klart att Riksdagens beslut icke är gällande utan att båda Kamrarne deri instämma. Men läser jag då 69 § Regeringsformen, så heter det der: "Då Stats-Utskottets förslag rörande antingen *statens reglerande* eller bevillningens derefter lämpade hela belopp eller hvad till Riksgälds-kontorets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för Riksgälds-kontorets styrelse och förvaltning, till pröfning hos Riksdagen förhafves, gälle hvad angående behandlingen af Utskottets afgifna förslag uti Riksdags-ordningen stadgas." Men i den följande punkten af samma § lyder stadgandet sålunda: "Fatta Kamrarne stridiga beslut, som ej varda sammanjemkade, skola Kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stadnat, kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda Kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut." I afseende på *behandlingen* af ärendet är här således hänvisadt till Riksdags-ordningen, men i fråga om det definitiva beslutet, i det fall att Kamrarne icke omfatta lika meningar, är särskildt och uttryckligen gemensam votering föreskrifven. I 69 § Regeringsformen förekommer således något, som går utöfver och strider emot hvad Riksdags-ordningen stadgar, enär Regeringsformen stadgar gemensam votering i alla frågor, som röra "*statens reglerande*," medan Riksdags-ordningen endast talar om "*statens utgifter och bevillning*." Det borde väl svärigen kunna påstås, att *statens reglerande* är detsamma, som bestämmandet af statsutgifternas belopp: man reglerar icke staten endast med utgifter. Att åter säga, att *statens reglerande* är blott regleringen af *statens utgifter* och *bevillningarne*, skulle, i min tanke, vara en emot ordalydelsen och sakens eget skick uppenbart stridande tolkning, då *statens reglerande* ej kan ske utan att de ordinarie inkomsterna till beskaffenhet och belopp bestämmas och bevillningen derefter lämpas. Emellan Regeringsformens och Riksdags-ordningens stadganden i nu förevarande afseende är således en strid för handen, och det gäller då att bestämma hvilket af dem som skall hafva företrädet. För att så långt som möjligt hålla mig till grundlagen, får jag hänvisa till 85 § Regeringsformen, hvilken lyder sålunda: "Såsom grundlagar skola anses: "denna Regeringsform, samt den Riksdags-ordning, den Successions-ordning och den Tryckfrihets-förordning, hvilka, i öfverensstämmelse med de grundsatser, som i denna Regeringsform bestämmas, Riksdagen och Konungen gemensamt fastställa." Det vill synas som skulle detta innebära, att grundlagarnes stiftare redan förutsett möjligheten af att i dessa, på olika tider antagna lagar lätteligen skulle komma att inflyta

ordalag stridande det ena mot det andra och att de här uttalat ett stadgande lika gällande, som hvarje annat grundlagsbud, det nemligen, att Riksdags-ordningen och de två andra grundlagarne hafva giltighet som grundlag endast "i öfverensstämmelse med de grundsatser, som i denna Regeringsform bestämmas." I tvistiga fall är det således denna sednare, som skall gifva den egentliga och hufvudsakliga ledningen. Men som jag tror, finnes det för riktigheten af den åsigt jag i frågan hyser, ännu ett annat skäl, nemligen hvad sakens eget skick oundgängligen kräfver. Ty huru skall staten kunna regleras, om inkomsterna icke kunna fastställas, i det fall att Kamrarne stanna i olika meningar, hvilket kan hända icke blott i fråga om fortfarandet af en ständig skatt, utan äfven angående beräkningen af dess belopp? Skall Riksdags-ordningen härvid åtlydas, så skall, enligt dess § 65, frågan anses hafva förfallit. Men detta går ej för sig, då tvisten till följd af sin beskaffenhet *måste* afgöras. Och huru detta skall ske, derom gifves i nyssnämnde 69 § Regeringsformen en, såsom det synes, ganska väl behöflig anvisning, der uttalas klart och bestämdt, huru man skall gå tillväga för att få löst hvarje fråga som ingår i eller hörer till statens reglerande, således hvarje fråga huru högt en inkomsttitel, ständig eller icke, skall beräknas, likasom hvarje fråga huruvida en inkomst- eller utgiftstitel skall i staten qvarstå eller ej.

På dessa grunder och till dess jag på andra bättre blifvit öfvertygad om motsatsen, får jag för min del uttala, att jag anser det med grundlagen fullt öfverensstämmande, att Riksdagens beslut angående de ordinarie skatterna skall fattas genom gemensam votering, då enighet Kamrarne emellan på annat sätt ej kan uppnås. Men som jag förut yttrat, tror jag detta vara en särskild fråga; Riksdagens sjelfbeskattningsrätt är hufvudfrågan, och denna rätt är icke i grundlagen i något fall Riksdagen fränkänd. Att skiljaktiga åsikter i den saken under skilda tider fått göra sig gällande, är mig alldeles icke obekant, men jag anser mig icke böra upptaga tiden med att nu om dem yttra mig. Mitt ändamål var att öppet och fritt framlägga de skäl, som ledt i främsta rummet afdelningens ledamöter och sedan Utskottets pluralitet till afgifvandet af det i detta betänkande framlagda förslag; Kammaren tillkommer det att pröfva, om de äro giltiga eller icke.

Härefter anförde

Herr Statsrådet Wærn: Jag har icke begärt ordet för att på något sätt gendrifva den siste talarens åsikter, jag anser det nemligen icke lämpligt att på stående fot diskutera en sådan fråga som den af honom å bane bragta, om representationens dispositionsrätt öfver de ordinarie skatterna; en grundlag tillkommen på sådant sätt som den svenska kan, i min tanke, ej tolkas utan en noggrann och sorgfällig jemförelse af alla de serskilda paragraferna och en historisk sammanfattning af deras tillkomst, något som den föregående talaren ju ock bemödade sig att göra. Men en sådan granskning kan, vågar jag påstå, icke, utan att ganska stora förberedande arbeten först försiggått, ske på detta rum, och grundlagen sjelf gifver icke heller dertill någon anledning; den förbjuder det snarare, då den föreskrifver icke allenast sättet för grundlags stiftande och förändring,

utan äfven för dess förklaring — och den siste talarens anförande var, såvidt jag kunde förstå, ingenting annat än ett försök i sistnämnda syftning — ett försök till en grundlagsförklaring. Riksdagens rätt att diskutera frågan vill jag härigenom ingalunda bestrida, men jag tror icke, att man på det sättet kan få henne utredd; hon måste underkastas en fullständig granskning i alla sina detaljer; det tillfälle som erbjuder sig då Stats-Utskottet föreslår indragning af någon skatt är, i min tanke, icke lämpligt för en grundlagstolkning, ej heller i grundlagen därför afsedt. För att ytterligare visa detta, ber jag få något vidröra den tolkning talaren sökte ådagalägga vara den riktiga, icke för att, såsom jag redan förut nämnt, gendriva densamma, utan blott för att visa, huru många saker böra tagas i betraktande, innan man kan få klart afgjort, hvilken tolkning är den rätta.

Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas, erinrade talaren, enligt ordalydelsen af 57:de paragrafen första momentet Regeringsformen, af Riksdagen allena. Ordet "allena" har här ursprungligen blifvit införd, för att utestänga möjligheten för Konungen att med samtycke af provinslagar utskrifva särskilda gärdar. Härmed vill jag ingalunda säga, att, derföre att paragrafen på detta sätt tillkommit, svenska folket icke uteslutande har rätt att sig beskatta; tvärtom, jag är varmt och innerligt öfvertygad, att någon beskattning annat än genom Riksdagen ej kan svenska folket åläggas. Men ordet "allena" har blifvit insatt just för att förebygga beskattning genom särskilda provinsmöten, hvilka kanhända skulle fått svårare att säga nej till skattepropositioner, än representanterna för folket i dess helhet. I 58:de paragrafen heter det: "För hvarje lagtima Riksdag låte Konungen uppvisa statsverkets tillstånd i alla dess delar, till inkomster och utgifter, fordringar och skulder"; och i den 59:de paragrafen: "I sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevilningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra." Det var dessa paragrafer talaren, närmast den 57:de, fäste så mycket vikt vid. Men 58:de paragrafen i dess ursprungliga lydelse, sådan den antogs 1809, innehöll ej att statsverkets tillstånd skulle uppvisas för Riksdagen, utan stadgade att detta skulle ske för Stats-Utskottet, och till samma Utskotts öfverläggning skulle, enligt den ursprungliga 59:de paragrafen, Konungen låta framställa hvad staten kunde tarfva *utöfver* de ordinarie inkomsterna och hvilka behof genom bevillningen borde fyllas. Stats-Utskottet ålåg det derefter enligt 62:dra paragrafen att uppgifva statsverkets behof för ständerna; och sedan de af ständerna blifvit pröfvade, ankom det på dem att åtaga sig en deremot svarande bevillning. Man utgick ifrån den förutsättningen att behof kunde finnas, som måste serskildt fyllas, då de ordinarie inkomsterna ej voro tillräckliga; Stats-Utskottet skulle derföre för Riksdagen framlägga ett förslag rörande sättet för medlens anskaffande och Riksdagen deröfver besluta. Ständerna skulle pröfva hvad de ville åtaga sig, hvad de ville göra för behofvets fyllande.

Talaren ville genom tolkningen af åtskilliga andra grundlagsparagrafer leda sig till den bestämda slutsatsen, att det endast vore Riksdagen, som egde att disponera öfver de ordinarie statsinkomsterna. För att visa detta, uppläste han bland annat äfven den 75:te paragrafen Regerings-

formen, angående sättet för markegångstaxornas upprättande, och den 77:de om förvaltningen af statens fasta egendom samt den del af 60:de paragrafen, i hvilken det blifvit Konungen förbjudet att "statens inkomster förpakta." Men alla dessa paragrafer synas mig tydligen afse just hvad de specielt uttrycka; med andra ord, grundlagstiftaren har i hvar och en af dem velat reglera ett visst bestämdt förhållande. Men just emedan han på detta sätt sagt hvad som i hvarje särskildt fall skall vara lag, har han dermed ingalunda kunnat afse att gifva en allmän föreskrift att de ordinarie inkomsterna ej skulle vara till Konungens disposition, utan uteslutande till Riksdagens. Jag vill i det hänseendet exempelvis hänvisa till nyssnämnde 60:de paragraf, der det står, att Konungen ej må statens inkomster förpakta. Skulle väl någon af detta förbud vilja draga den slutsatsen, att Riksdagen skulle kunna förpakta dem utan Konungens samtycke — någonting, som dessutom vore faktiskt omöjligt, då för verkställigheten af ett sådant beslut fordras embetsmännens medverkan, och dessa ju endast äro Konungen lydne skyldige. Detta blott såsom ett exempel, utan att jag derföre må anses i ringaste mån vilja förneka Riksdagens beskattningsrätt — den är för mig, såsom Konungens rådgifvare lika helig och dyrbar, som för någon annan af hans undersåtar — utan endast för att visa att paragrafen icke innebär något bestämdt och ovilkorligt stadgande att de ordinarie inkomsterna ej skola vara till Konungens disposition i den mening, att de skulle kunna indragas utan hans hörande.

Frågan är, som sagdt, ganska svår och tarfvar, för att kunna besvaras, en högst betydande utredning, en grundlig undersökning, och det i hvarje särskildt fall. De ordinarie inkomsterna äro af mångahanda slag; men gemensamt för dem alla är dock, att de icke äro gärder eller bevillningar, som representationen särskildt för hvarje år åtager sig att utgöra. Granskar man dem litet närmare, torde man dock af förhållandet med några af dem kunna sluta till huruvida omfånget af Riksdagens rätt kan vara så uteslutande som den siste talaren ansåg den. Bland dem förekomma t. ex. arrendemedel och bötesmedel. Beloppet af de förra beror väsendtligen af det sätt, hvarpå statsdomänerna förvaltas; och af de sednare på en af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag, strafflagen; men icke torde någon vilja med stöd af 57:de paragrafen Regeringsformen påstå, att Riksdagen skulle kunna allena utan Konungens samtycke borttaga någondera af dessa inkomster. Hvarje ordinarie inkomstitel har sin särskilda historia, och något sådant kategoriskt svar, som den siste talaren ville hafva, är omöjligt att gifva, men äfven ett mera utförligt och vilkorligt svar kan, på sätt jag redan nämnt, ej lemnas i följd af en sådan diskussion som denna. Vill man pröfva frågan, så måste den utredas på ett helt annat sätt än här kan ske.

Slutligen: måtte det ens är skäl att nu söka få frågan löst på diskussionens väg, är det någonting af vigt som står på och tvingar att söka en sådan lösning? Är det väl tänkbart att afgöra en sådan sak som de begge statsmakternas ömsesidiga rättigheter, utan att göra dem alldeles särskildt till föremål för behandling, är det tänkbart att något praktiskt resultat på annat sätt verkligen kan vinnas? Är icke förhållandet helt enkelt det, att vi äro här samlade för att, som det heter,

reglera staten? Den föregående talaren sade, att man behöfver inkomster för att göra detta, ty till en statsreglering hörde ej endast utgifter, utan äfven inkomster. Men i det afseendet är 59:de paragrafen Regeringsformen alldeles tydlig, som säger: "I sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan *utöfver de ordinarie inkomsterna* erfordra." Grundlagen sjelf säger således i denna paragraf hvad som med statens reglerande förstås. Att *beräkningen* af de ordinarie inkomsternas belopp hör till statens reglering, vill jag på intet sätt bestrida, men deraf följer icke, att Riksdagen äfven ensidigt skall kunna minska eller borttaga dessa inkomster.

Att nu ingå i någon närmare granskning af den siste talarens kategoriska sats är, som jag redan sagt, omöjligt; den frågan måste behandlas på ett annat sätt; Konstitutions-Utskottet är dess rätta forum. Hvad angår den praktiska delen af henne, så äro vi ju samlade här för att reglera staten; och de skattelindringar som kunna ske, böra äfven medgifvas. Kongl. Maj:t har också visat, att han för sin del ej är ovillig mot dylika eftergifter; förslag i sådan syftning hafva af regeringen blifvit framlagda. Riksdagen må i det afseendet hafva hvilken tanke som helst; säkert är dock, att målet bäst främjas genom båda statsmakternas samtycke och enighet.

Slutligen vill jag, i anledning af den förre talarens yttrande om vigten af svenska folkets rätt att sig beskatta, säga, att jag af fullaste hjerta instämmer med honom deruti, att denna beskattningsrätt är af yttersta vigt och måste hållas helig och oförkränkt, men just därför bör den ej heller i oträngdt mål göras till föremål för strid.

Herr Appellofft: Som jag förut yttrat mig i denna fråga, då frågan om lastpenningarne förevar, ber jag endast att få tillägga några få ord. De personela skatterna tynga obestriddigt mest på de arbetande klasserna; hvarföre jag, då skatteliudring kan ifrågakomma, önskar att någon af dem bör borttagas. Man har förut inom denna Kammare yrkat att vi böra bibehålla dessa skatter, därför att de påminna oss om, att vi äro svenska medborgare; härvid ber jag få erinra, att de fattige nog ändå hafva skattetitlar på debetsedlarne, som tillräckligt påminna dem om detta förhållande, som t. ex. skyddsafgiften, kurhusafgiften och personliga fattigvårdsafgiften, å deras skattsedel till kronan, å deras kommunalskattsedel personlig fattigvårdsafgift, folkskoleafgift och, för dem som hafva barn i skolåldern, skolpenningar. Man har äfven framkastat den åsigt, att det vore mera skäl att göra lindringar på de indirekta skatterna, i det man vill nedsätta tullen på kolonialvaror, synnerligast å kaffe och socker. Jag betvivlar att en sådan nedsättning i tull å kaffe och socker som 1—2 öre skulle komma de arbetande klasserna till godo, utan snarare detaljhandlarne. Någon betydligare tullnedsättning å dessa artiklar tror jag ej att vi böra göra, emär vi om ett par år möjligen åter kunna vara i det förhållande, att ökade statsutgifter erfordras, och 1 öres nedsättning motsvarar ungefärligen mantalspenningarne. Det är af dessa skäl jag anser lämpligast att taga bort någon af de personela skatterna; och är det mig alldeles likgiltigt, om det blifver skyddsafgiften eller mantals-

penningarne; dock får jag på de af Utskottet anförda grunder instämma deruti, att mantalspenningarne böra borttagas, och således yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Ericson: Herr Talman! mine Herrar! Då frågan förevar om nedsättning af halfva skyddsafgiften, yttrade jag mig icke derom, väl vetande att den skulle återkomma till diskussion vid behandlingen af frågan om mantalspenningarnes upphörande, och jag vill därför nu yttra några ord i ämnet. Jag tillhör obetingadt dem som anse, att en nedsättning af nu gällande kapitationsafgifter ej vore af behofvet i ringaste mån påkallad, och jag ber att till stöd för denna min uppfattning, i stället för att upprepa dem, få återopa de skäl, som anförts af talare, hvilka hysa samma åsichter i saken som jag. Jag tror alldeles icke, att med en dylik nedsättning någon nämnvärd fördel för de mindre bemedlade verkligen vunnas. Då emellertid ett förslag i detta hänseende från Kongl. Maj:t framkommit, och man icke kan förutsätta annat, än att Kongl. Maj:t måste känna ställningar och förhållanden i landet, och således äfven att den ifrågavarande nedsättningen icke har någon egentlig betydelse för dem som erlägga denna skatt, så måste man söka något annat skäl till den värme hvarmed denna nedsättning försvaras. Jag tror för min del, att under denna fråga ligger någonting politiskt snarare än ekonomiskt. Då man nemligen talat om en utsträckt politisk valrätt, så har man aldrig satt i fråga att andra skulle få begagna sig af denna rätt än de, som betala skatt, till staten, och genom att så småningom plocka undan dessa kapitationsafgifter, skulle resultatet bli, att ett stort antal personer, som nu betala skatt, blefve i den kategori som icke kunde komma ifråga att få politisk rösträtt, hvarigenom sålunda en motvigt mot den utsträckta valrätten kunde erhållas. Jag medgifver, att en sådan förberedande åtgärd skulle kunna anses vara en politisk finess; jag vet visserligen ingalunda om så är fallet, men det har mycket förvånat mig, att icke en sådan misstanke är mera allmän, och att det finnes personer, hvilka önska nedsättning af census för valrätten, som nappat på och vilja vara med om att upphäfva den skatteskyldighet, som åligger dem, för hvilka de just önska politisk valrätt. Att de, som icke vilja utsträcka valrätten, rösta för Kongl. Maj:ts förslag, är deremot alldeles i sin ordning. För egen del är jag icke rädd för en dylik utsträckning och har således icke heller detta skäl att lemna mitt bifall till förslaget. Jag skulle, som sagdt, helst hafva önskat att någon nedsättning i dessa nämnda afgifter icke kommit på tal, men då nu regeringen väckt ett förslag och derigenom framkallat vissa förhoppningar, och då det sätt på hvilket frågan framställts och behandlats varit egadt att skapa vissa föreställnings-sätt om orättvisa mot de mindre bemedlade klasserna, tyranni mot dem af de bättre lottade etc. etc., så torde måhända klokheten fordra, att man går in på en nedsättning af åtminstone den ena utaf de nu ifrågavarande kapitationsafgifterna; och jag anser då, att mantalspenningarne framför de öfriga böra afskaffas. Utskottets motivering förefaller mig särdeles enkel och klar, och dertill är icke mycket att tillägga, så snart man har den uppfattning att Riksdagen eger rätt att ensam besluta lika väl i denna fråga som angående de extra ordinarie inkomsterna. Då det emeller-

tid af våra motståndare i denna fråga blifvit framkastadt, att Riksdagen icke skulle ega fullkomlig befogenhet i detta hänseende, ber jag att redan nu få upptaga denna fråga till besvarande och komplettera den förste talarens redogörelse för motiven till Utskottets beslut. Jag instämmer visserligen med den siste talaren, att här icke är den rätta platsen för grundlagstolkning, men jag vet icke hur man i detta fall skall kunna undvika att tolka grundlagen, då man från andra sidan som hufvudargument mot Utskottets förslag framhållit att det vore grundlagsvidrigt. Jag vet icke, hur Riksdagen skulle kunna undvika det, säger jag, då en motion blifvit i grundlagsenlig ordning väckt och remitterad till vederbörligt Utskott, hvilket afgifvit ett utlåtande, som af Kamrarna ovilkorligen måste behandlas. Jag skall emellertid icke följa de argument i spåren, som försökt att ur den ena eller andra grundlagsparagrafen deducera den mening, som skulle ligga deri fördold, och genom att jemföra den med andra paragrafer söka distillera ut Konungens rätt till veto angående de ordinarie inkomsterna. Jag ber endast att få hänvisa till sjelfva grundlagen, som i detta fall är mycket enkel och tydlig. Då grundlagen nemligen uppgör maktfördelningen mellan de båda statsmakterna, så stadgar den otvetydigt att då Konungen *allena* tillkommer *verkställande makten*, Konungen gemensamt med Riksdagen *lagstiftande makten*, så tillhör Riksdagen *allena beskattningsrätten*. Konungen har visserligen, enligt 89 § Regeringsformen, den ekonomiska lagstiftningsrätten ensam, men den är också uttryckligen honom förbehållen. Tror man nu, att då det är fråga om en så vigtig omständighet, som detta undantag, tror man, att om lagstiftarens mening verkligen varit, att Konungen skulle i vissa fall ega del i beskattningsrätten, tror man, säger jag, att detta då icke skulle varit uttryckligen i grundlagen uttaladt? Jag kan ej föreställa mig att lagstiftaren kunde varit så tanklös eller så enfaldig, att icke uttrycka tydligt om meningens varit att åt Konungen inrymma en undantagsrätt beträffande vissa skatter, helst det icke erfordrats synnerlig profetisk förmåga för att förutse, det hvarje otydlighet i detta fall skulle gifva anledning till konflikt, och kan heller icke i grundlagen finna den ringaste skynt till stöd för påståendet om Konungens rätt att deltaga i bestämmandet af beskattningen.

Man säger, att denna fråga icke är en beskattningsfråga i egentlig mening, utan angår en af statens ordinarie inkomster, och att detta är grunden till Konungens veto. För så vidt häruti skall finnas någon förnuftig mening, så skulle det väl vara den, att statens egendom står till båda statsmakternas gemensamma disposition, och att de ordinarie inkomsterna skulle endast härflyta utaf statens egendom. Således kan det visserligen låta sig säga, att försäljningen utaf kronoskogar och domäner och dylikt, som är statens egendom, beror utaf båda statsmakterna gemensamt, och man kan säga att detta icke strider mot meningens af grundlagsparagrafen rörande Riksdagens uteslutande beskattningsrätt; hvad angår indelningsverket så är derom särskildt stadgad; äfven ränta och kronotidne kan man, utan att slå logiken allt för hårdt för örat, försöka deducera som härflytande från statsegendom, om man har den åsigten att staten har en slags in-teckning i de gårdar som utgöra dessa skatter — jag anser visserligen att ett sådant åskådningssätt är falskt — men påstås kan det. Men man

kan omöjligt säga, att kapitationsavgifterna skulle kunna härledas från statsegendom, ty då skulle personer också vara egendom, en uppfattning, som man för länge sedan kommit ifrån. En personlig årlig afgift till statskassan kan icke vara något annat än en *skatt*, och bestämmandet öfver denna skatt en *beskattningsfråga*.

Det har blifvit nämnt utaf den ledamot i Konungens råd, som nyss hade ordet, såsom någonting, hvilket skulle bevisa, att Riksdagen icke hade full dispositionsrätt öfver dessa ordinarie inkomster, att bötesmedlen t. ex. icke kunde af Riksdagen ensamt påläggas eller borttagas, utan att detta berodde på båda statsmakternas beslut. Detta är emellertid en lagstiftningsfråga, ty det vexlande beloppet beror af *lagstiftningen*, och denna har ingen påstått Riksdagen allena tillkomma, men den kolumn, hvari de skola i riksstaten bland inkomsterna ställas eller hvartill de skola användas, det är deremot Riksdagens ensak att afgöra. Man har äfven anfört exempel på, att Rikets Ständer förut skulle erkänt en sådan Konungens delaktighet i bestämmandet af de ordinarie inkomsterna genom att Rikets Ständer vid beslut i dessa ämnen brukat hemställa beslutet till Kongl. Maj:ts sanktion. Jag anser, att man icke bör fästa mycken vikt vid Riksdagarnes skriftsätt och vid de fraser och uttryck af undfallenhet och vördnad som Riksdagarne af artighet alltid begagna i skrivelser till Kongl. Maj:t, aldräminst har man rätt att af höfvlighetsåtgärder, den ena statsmaktens mot den andra, draga någon slutsats om rättigheter. De politiska förhållandena voro naturligtvis mycket ömtåligare förr än nu, och man skydde framför allt att utsätta sig för någon konflikt med den första statsmakten, hvaraf också torde härleda sig de af den förste talaren påpekade tve tydiga uttrycken i grundlagen. Jag anser det alltså vara förhastadt att af ordalydelsen i riksdagskrivelser draga någon slutsats i den riktning man gjort, liksom det skulle vara det om man å andra sidan påstode, att Riksdagen, därför att Kongl. Maj:t underställer representationen åtskilliga ekonomiska lagstiftningsfrågor, som det ensamt tillhör honom att afgöra, häraf skulle tro sig fått *rätt* att uti afgörandet deltaga.

Utom det att jag således finner hela frågan i sig sjelf klar och tydlig, vill jag tillåta mig fästa uppmärksamheten derpå, att de som förfäktat den meningen, att det icke kunde vara öfverensstämmande med statsmakternas inbördes ställning, om blott den ena af dem finge disponera öfver de ordinarie inkomsterna, egentligen strida om påfvens skägg, ty saken har icke någon praktisk betydelse, då de ordinarie statsinkomsterna i jämförelse med de ordinarie statsutgifterna äro så obetydliga, att regeringen efter en skattevägran omöjligt skulle kunna regera.

Då jag, såsom jag förut nämnt, af konsiderationsskäl anser det nu vara klokt, att Riksdagen medgifver en nedsättning i någon af kapitationsavgifterna, så väljer jag för min del mantalspenningarnes borttagande, och jag vågar hoppas att det från regeringens sida icke skall möta något motstånd, då frågan i sjelfva verket är utaf så ringa praktisk vikt, beträffande statsmakternas inbördes ställning, och då man väl får hoppas att den regering som visat sådant intresse för de mindre bemedlade klassernas bästa, icke skall, genom uppställande af konstlade hinder riskera att den förbättring i deras ställning, som genom ifrågavarande 40 öre årligen

kan åstadkommas, icke kommer dem till del. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Förevarande fråga är af sådan vigt, att den väl icke kan lemnas, utan att äfven från motsatta sidan någon ledamot af Kammaren yttrar sig; och då ingen annan i sådant afseende ansett sig böra begära ordet, har jag tagit mig friheten göra det. Det hufvudargument, som i denna fråga blifvit af den förste talaren anfördt, var det, att så vidt man betraktar de serskilda §§ i grundlagen, hvilka tala om statsverkets inkomster, man der egentligen icke kan finna någon skilnad gjord i afseende på Riksdagens rätt att besluta om vare sig de ordinarie eller de extra ordinarie inkomsterna. Hela hans yttrande afsåg att styrka denna grundsats, och man kan alltså uteslutande hålla sig till denna.

Jag ber då att först och främst få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att Stats-Utskottet sjelft i sitt betänkande gjort åtskilnad emellan de ordinarie och de extra ordinarie inkomsterna, på det sätt nemligen, att detsamma, pag. 2 i betänkandet, gifvit en förklaring öfver hvad det sjelft menar med de ordinarie inkomsterna. Der står nemligen: "Utskottet får härefter öfvergå till beräkningen af ordinarie eller *ständiga* inkomsterna." Detta tillägg eller denna förklaring måste väl, om den äfven omedvetet influit i betänkandet, ändock något betyda, nemligen ingenting mer och ingenting mindre än att Utskottet å sin sida skiljer emellan de ordinarie och de extra ordinarie inkomsterna på det sätt, att de ena äro ständiga och de andra icke ständiga. I annan händelse har ju förklaringen eller tillägget icke någon betydelse. För min del anser jag visserligen att ett utskotts förklaring i detta hänseende icke har så särdeles mycket att betyda; men i frågans närvarande ställning är det dock af vigt att betänka, att 1872 års Stats-Utskott betraktat de ordinare inkomsterna såsom ständiga. Det är derjemte något annat man har att fästa sig vid i Stats-Utskottets ofvan citerade ord. Det heter nemligen att Utskottet öfvergår till *beräkning* af ordinarie eller ständiga inkomster, hvaraf framgår, att Utskottet sjelft ansett sig icke hafva i detta hänseende något annat att göra än en beräkning af beloppet, hvartill dessa ordinarie eller ständiga inkomster skulle upptagas i statsbudgeten.

Frågan är nu den, om Stats-Utskottet har grundade skäl till en sådan förklaring af de *ordinarie* inkomsterna, att de äro att betrakta såsom *ständiga*. En talare har genom uppläsandet af grundlagsparagrafer sökt visa, att den omnämnda skilnaden icke i grundlagen förefinnes, och jag å min sida vill derföre tillåta mig uppläsa samma grundlagsparagrafer, för att dervid söka ådagalägga, att grundlagen verkligen gör en bestämd skilnad mellan behandlingen af inkomsterna såsom ordinarie eller extra ordinarie. En anmärkning vill jag förutskicka, nemligen att alla de citat, nyssnämde talare gjorde, voro hemtade ur Regeringsformen. Hvadan det är lätt förklarligt att de hufvudsakligen hålla sig till den sida af saken, som rör Konungens pligter i fråga om statsverkets inkomster, utan att så noggrannt bestämma hvad som kan vara Riksdagens skyldigheter, emedan dessa sednare naturligtvis mera utstakas i Riksdags-ordningen. Om dessutom Konungens rätt i fråga om statens ordinarie inkomster icke i Regeringsformen

geringsformen är honom med uttryckliga ord tillförsäkrad, så är ju tydligt att sådant grundar sig derpå, att, vid antagandet af 1809 års regeringsform, man just hufvudsakligast afsåg att göra sådana bestämmelser, hvarigenom Konungen skulle sättas ur stånd att öfverträda sin befogenhet i fråga om de så kallade bevillingarne, under det att hans rätt i fråga om de ordinarie aldrig blifvit ifrågasatt.

Jag förbigår 57 §, eftersom det är just den som skall förklaras, och denna förklaring vinnes genom de följande. I den 58 § heter, att "Konungen låter *uppvisa* statsverkets tillstånd i alla dess delar till inkomster och utgifter"; och i den 59:de: "I sammanhang med *uppvisandet* af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa *förslag* rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra", Männe icke, om man med oförevillad blick läser denna §, man kan säga att här ligger uttryckt en bestämd åtskilnad mellan dispositionen af hvardera slaget inkomster, så att under det Konungen har att endast *uppvisa* statsverkets tillstånd och behof, han har att framställa *förslag* rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra. Ligger icke häri uttaladt, att de ordinarie inkomsterna äro för sådana ändamål, som förefinnas under alla förhållanden, och att det således icke kan blifva fråga om att i detta hänseende framlägga förslag till bepröfvande, utan att, om det af *uppvisandet* af dessa ordinarie inkomster visar sig att de icke räcka till för statens behof, då skall genom bevilling fyllas hvad staten erfordrar.

61 § bestämmer att alla afgifter, som Riksdagen under de i föregående § (d. v. s. den 60:de, som handlar om bevillningsmedlen) nämnda titlar beviljat, skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya bevillingen af Riksdagen fastställd blifver. När nu tidpunkten för bevillingarnes utgörande fixeras, hvad är naturligare än att man väntar jemväl en bestämmelse om tiden för de ordinarie inkomsternas utgörande. Men derom finnes icke ett ord i grundlagen. Hvarföre? derföre att grundlagen, lika med den tolkning Stats-Utskottet gifvit i sitt betänkande, betraktar dessa inkomster såsom *ständiga*.

Vidare heter det i 62 §: "Sedan statsverkets behof blifvit af Riksdagen pröfvade, ankommer det på Riksdagen att en deremot svarande bevilling sig åtaga." Dermed är uttryckligen sagdt hvad som i fråga om inkomster *ankommer* på Riksdagen, nemligen att åtaga sig bevilling, men ingenstädes är med ett enda ord uttryckt, att det ankommer på Riksdagen allena att taga bort ordinarie inkomster. Således uttalas ju här en bestämd skilnad mellan de ordinarie och de extra ordinarie inkomsterna, eftersom i fråga om statens behof uttryckligen säges hvad som ankommer på Riksdagen, under det paragrafen helt och hållet tiger i fråga derom, att det skulle ankomma på Riksdagen att låta de ordinarie inkomsterna fortfara eller icke. När det än vidare står i 64 §: "Såväl Rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omförmäldt är, under namu af extra ordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket, af Riksdagen anslås etc.," så spårar man äfven här skilnaden mellan de ordinarie och extra ordinarie statsmedlen. Och hvad angår 77 §, som talar om förbud för Konungen att utan Riksdagens samtycke afhända kronan tillhöriga kungsgårdar m. fl. lägenheter,

så har det redan från statsrådsbänken blifvit påpekadt, att vid detta förbud för konungen omöjligen kan ligga någon rätt för Riksdagen att afhända staten något. Efter denna min korta tolkning af grundlagen, bör jag säga att jag tvekat begära ordet i denna fråga, emedan ett mindre lyckligt försvar för en sak, om hvars riktighet jag sjelf är lifligt öfvertygad, möjligen kan skada densamma, och mitt försvar icke kan vara annat än ofullständigt, då jag icke ämnat uppträda i denna fråga. Men jag ansåg mig pligtig att tala, då ingen annan tyckes hafva funnit sig föranlåten der-till. Här af följer, att jag icke tilltror mig hafva kunnat öfvertyga någon med hvad jag framställt, men jag har ansett mig vara skyldig anföra de grunder, som beveka mig att på det aldra bestämdaste söka motverka en åtgärd, hvarigenom Riksdagen utan Konungens samtycke råder och bestämmer angående de ordinarie inkomsterna.

I Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5 af år 1834 finnes dessutom ett mycket starkt skäl anfördt häremot, nemligen att Riksdagen, genom att på detta sätt tillerkänna sig makt att disponera öfver de ordinarie inkomsterna, skulle kunna göra hela statsförvaltningen och hela statsmaskineriet om intet. Jag kallar detta skäl starkt, emedan det väl icke är tänkbart att Riksdagen sådant skulle vilja, men det är likväl den yttersta konsekvensen af ett Riksdagens beslut att ensam tillvälla sig makten öfver de ordinarie inkomster, som kallas mantalspenningar, emedan naturligtvis deri innebäres, att Riksdagen jemväl i fråga om alla statens inkomster kan vidtaga samma åtgärd. I dylik händelse skulle således Konung och regering, isynnerhet sedan riksdagarne nu årligen återkomma, försättas ur stånd att upprätthålla statsmaskineriet, om man kunde tänka sig konsekvenserna dragna ur ett sådant beslut. Och för öfrigt ligger kanske det aldra starkaste skälet deri, att, när nu hittills den praxis så utbildad sig att man alltid visat återhållsamhet i fråga om att tillgripa makten öfver de ordinarie inkomsterna, så vore det måhända icke välbetänt och riktigt att gå ifrån denna praxis genom att på Stats-Utskottsväg statuera ett exempel i fråga om grundlagens rätta tydning. Vill man ovilkorligen att Riksdagen skall ega denna makt, må man då i grundlagens ordning söka få den klart uttalad i grundlagen.

Genom den framställning, som den förste talaren gjort, har frågan blifvit helt och hållet indragen på grundlagstolkningens område, och man har således icke kommit att tillse eller öfverlägga derom huruvida, i händelse man skulle anse sig hafva rätt att borttaga den nu ifrågavarande ordinarie inkomsten, nemligen mantalspenningarne, man också bör göra det. I denna fråga, likasom i så många andra, beror det ju på huru majoriteten vill. Vill man det, så ser man grundlagen från en annan synpunkt; vill man det icke, så söker man försvara grundlagen. Vid diskussionen om skyddsafgiften har jag uttalat mina åsikter derom att de personliga afgifterna icke böra borttagas, och behöfver således icke nu upprepa dem. Endast på ett förhållande ber jag att få fästa uppmärksamheten. Mig förefaller besynnerligt, att på samma gång man säger sig vilja under det nuvarande nya statsskicket ställa så till, att icke vidare några klasser inom samhället skola vara betungade af skatter som icke delas af alla, så kommer man i fråga om just de afgifter, hvilka alla klasser af medborgare inom landet

delas, med yrkande att de skola borttagas. Man begär att hvarjehanda skatter, som ligga på jordbruket, skola borttagas, derföre att det finnes medborgare af andra klasser, som icke dela dessa skatter; men när man träffar på en skatt som åligger alla samhällets medlemmar gemensamt, då förklarar man att den icke längre kan bäras utan att, för de mindre bemedlades skull, alla samhällets medlemmar böra derifrån befrias, utan att någon af dem som burit skatten kunnat säga sig sakna förmåga dertill. Måne det icke ligger en motsägelse i detta, och måne icke i sjelfva den omständigheten, att man kastar sig in på en sådan väg, ligger något som försvagar betydelsen af den argumentation man använt för att borttaga de personliga afgifterna? Jag vill emellertid icke längre uppehålla Kammarrens tid, utan yrkar afslag å Utskottets hemställan, med hänsyn såväl till grundlagens helgd som af ekonomiska skäl.

Herr Carl Ifvarsson: Jag hade icke begärt ordet i denna fråga, om icke en ledamot, som yttrat sig i densamma, hade omnämnt hvilka motiv skulle ligga till grund för förslaget. I det han nemligen sagt, att han hört berättas att i sammanhang med denna fråga skulle stå frågan om utsträckt rösträtt samt att, om meningen med mantalspenningarnes afskaffande vore att från rösträtt utestänga personer, som för öfrigt kunde anses erhålla sådan, han då icke kunde förorda förslaget. Jag vill icke bestrida att han möjligen kunnat höra något dylikt berättas, men om berättaren antingen sjelf trott derpå eller föreställt sig kunna inbilla någon annan att dessa frågor hafva ringaste sammanhang, anser jag honom vara mer än löffigt enfaldig, emedan väl ingen förståndig meniska kan föreställa sig att en persons större eller mindre rösträtt skulle bero af skatter, som till äfventyrs äro afskaffade innan denna rösträtt tillkommit honom. Hade deremot frågan nu gällt utvidgad rösträtt, eller om denna fråga hade nyligen blifvit afgjord, så skulle jag ansett det hans resonnement kunnat hafva något skäl för sig. Grundlagen är den enda grunden för rösträtten, men aldrig kan väl frågan om mantalspenningarnes afskaffande inverka på en förändring i denna. Således kan väl åtminstone den, som har något litet förstånd, icke föreställa sig att någon fara skulle uppstå i följd af förslaget, om det i öfrigt vore fråga om utvidgad rösträtt.

Medan jag har ordet, beder jag, utan att, såsom af ett par föregående talare blifvit gjordt, vilja beröra det större politiska området, få omnämna ett par yttranden som jag anser böra bemötas. En talare har nemligen sagt att Stats-Utskottet sjelf erkänner den stora väsendtliga skilnaden mellan de ordinarie och de extra ordinarie inkomsterna, derigenom att Stats-Utskottet upptagit de ordinarie inkomsterna i och för sig sjelfva och gifvit förslaget benämning blott och bart af en beräkning. Detta är mycket riktigt och har äfven af andra talare blifvit påpekadt. Men skilnaden ligger endast deri, att de inkomster, som synas vara af mera ständigt natur, skola bestå ända tills Riksdagen beslutar deras afskaffande, hvaremot de extra ordinarie inkomsterna bestämmas årligen. De ordinarie inkomsterna beräknas till oförändradt belopp tills någon sätter i fråga antingen deras afskaffande eller ändring i beloppet, i hvilket fall utlåtande deröfver afgifves. Jag tror derföre att

detta såsom skäl för Utskottets förslag anförda argument icke förtjenar något afseende. Samme talare har nämnt att det i politiskt afseende skulle medföra vådor, om Riksdagen ensam hade beslutande rätten öfver de ordinarie inkomsterna, och att skötandet af statsmaskineriet derigenom skulle kunna göras om intet. Jag vill gerna medgifva att Riksdagen *kunde* missbruka denna rättighet, men är också öfvertygad om att den icke kommer att göra det, utan att den alltid skall hafva statens och det allmännas bästa för ögonen samt ställa så till att statens inkomster och utgifter motsvara hvarandra. Skulle emellertid ett sådant förhållande ega rum, så inträffade rätt ingenting värre än hvad som kan ske nu redan i denna stund. Ty om Riksdagen icke åtog sig bevillning eller icke ansökte extra ordinarie inkomster — en rättighet som den obestriddigen eger — så vore det väl omöjligt för en regering att uppehålla statsmaskineriet endast med de ordinarie inkomsterna. Frågan reducerar sig således i detta afseende i själfva verket till ingenting, utan berör upprätthållandet af statens verksamhet hufvudsakligen deraf, att förtroende råder emellan regering och representation, hvilket jag hoppas hädanefter som hittills måtte blifva fallet.

Samme talare har sagt, att, då man nu vill borttaga skatter, som lika drabba alla samhällsklasser, så vore, om jag rätt uppfattat hans mening, afsigten att göra större delen af dessa samhällsklasser på en gång skattefria. Detta tror jag icke vara möjligt endast i följd af det föreliggande förslaget. Ty om vi än afskaffade mantalspenningarne och derutöfver äfven halfva personliga skyddsafgiften, så stode dock alltid den andra hälften af sistnämnda skatt kvar. Och är det fråga om att nedsätta kapitationsafgifterna, så tycker jag för min del det icke vore för mycket att bådadera, det vill säga halfva skyddsafgiften och mantalspenningarne, borttagas. Men gäller det afskaffandet endast af endera skatten, så vill jag gifva företrädet åt mantalspenningarne, hvarigenom man vinner det att blifva af med en skattetitel och dermed förenade debiterings-, uppbörds- och redovisningsbesvär. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, helst jag hoppas att de invändningar, som blifvit gjorda rörande grundlagens tolkning i afseende på denna fråga, skola af andra talare blifva besvarade bättre än jag tilltror mig kunna göra det. Jag vill nu endast hemställa om bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Herr Helander: Om en förminskning af kapitationsafgifterna verkligen bör ega rum, så är det åtminstone, enligt min åsigt, mera skäl att nedsätta den personliga skyddsafgiften än afskaffa mantalspenningarne. Ty skulle man framdeles af en eller annan anledning finna det nödigt och nyttigt att åter höja kapitationsafgifterna, så ginge detta lättare för sig i afseende på den personliga skyddsafgiften än att åter införa mantalspenningarne sedan de en gång blifvit afskaffade. Då jag emellertid föreställer mig det vara majoritetens i Kammarrens mening att endera af dessa afgifter bör förminska eller alldeles borttagas, så hemställer jag huruvida man icke genom att besluta mantalspenningarnes borttagande utsätter sig för att gå alldeles miste om det mål man eftersträfvat. Man skulle, åtminstone i fall reservanternes åsigt är riktig, något hvaröfver jag ej anser behöfligt att mig yttra, kunna tänka sig möjligheten deraf, att Kongl. Maj:t icke sanktionerade ett sådant Riksdagens beslut. Jag har

visserligen hört sägas att man icke gerna kunde vänta sig ett sådant fall, men jag anser det likväl tänkbart, emedan om Kongl. Maj:ts företrädesvis ansett mantalspenningarne böra afskaffas, så hade väl proposition derom till Riksdagen aflåtits och icke, såsom nu är fallet, förslag inkommit om nedsättning af den personliga skyddsafgiften. För min del anser jag det åtminstone för närvarande icke vara af något så synnerligt behof påkalladt att nedsätta någondera af dessa afgifter, utan tror det vara bäst att vänta dermed några år eller se tiden an. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Kallstenius: Då jag icke delar den såsom det synes så väl i Utskottet som i Kammaren rådande allmänna förtjusningen öfver den utsigt till skattelindring, som genom Kongl. Maj:ts i riksdagens första timma afgifna förslag om nedsättning till en del af den personliga skyddsafgiften så oföväntadt oss erbjöds, och då jag icke heller gillar det förslag till sådan, som nu föreligger, och då jag slutligen icke vill i en så vigtig fråga som den förevarande stå så att säga incognito bakom voteringssedeln, så anhåller jag att med några ord få anföra skälen till denna min, från Stats-Utskottets skiljaktiga mening. Jag kom att benämna denna fråga såsom varande af särdeles vikt. Jag ber att i förbigående så till vida få förtydliga detta uttryck, att jag ingalunda anser frågan i och för sig vara så synnerligen vigtig, vare sig ur synpunkten af förminskad statsinkomst eller någon lindring för de skattdragande; utan anser jag den af vikt fastmer och hufvudsakligen ur synpunkten af principiel fråga och för de konsekvenser som ofelbart skola framgå, om Riksdagen godkänner det föreliggande förslaget eller något annat i likartad riktning.

För att nu återkomma till sjelfva frågan, så får jag uppriktigt bekänna, att det förefaller mig vara alldeles "upp och nedvända världen", att i en tidpunkt, då ingen klagan förspörjes öfver dessa skatter eller svårigheter att utgöra desamma, likväl nedsätta dem. Det måtte väl vara under den goda tiden och då ingen sådan klagan, om den funnes, har skäl för sig, som man bör tänka på de dagar som stunda och se till att det hushållas så med statens medel, att man antingen med något öfverskott kan möta möjligen kommande onda dagar eller åtminstone draga försorg om att minska sin stora skuld för att icke under en mindre gynsam tid, åtminstone genast, behöfva tillgripa den vanliga och då nästan enda utvägen, nemligen att höja skatterna och det dertill i en tid då det måhända vore svårast att utgöra dem. Detta är hufvudsakligen det skäl som bestämt min ställning i frågan. Hufvudmotivet till såväl Kongl. Maj:ts förslag om nedsättning i den personliga skyddsafgiften som Stats-Utskottets nu ifrågavarande hemställan synes hafva varit en välvillig och visserligen alltid berömvärd omtanke om de så kallade obemedlade klasserna. Jag beder eder, mine Herrar, gifva akt på de företeelser, som under närvarande tid äro för handen och som sannolikt skola fortfarande under den närmaste framtiden, och sedan lägga handen på hjertat och svara mig på denna fråga: finnes det någon anledning att antaga, att dessa mindre bemedlade klasser, eller de rent kroppsligt arbetande, under den närmaste framtiden skola hafva någon svårighet att utgöra

dessa uråldriga skatter som vi kalla mantalspenningar och den personliga skyddsafgiften? Eller företer sig icke fastheldre vissheten om att de under den närmaste framtiden kunna motse sina kanske briljantaste dagar, åtminstone i ekonomiskt hänseende? Om, såsom jag måste antaga, denna sistnämnda fråga besvaras ja, är det då under sådana omständigheter väl betänkt att nu inslä på en väg som sedermera, om den behöfver tillämpas i motsatt riktning, kunde blifva svår nog att fortsätta. Jag tror försigtigheten bjuder att vi stanna vid hvad som är, helst då man icke kan undertrycka giltigheten af de skäl mot kapitationsafgifternas nedsättande eller afskaffande, hvilka såväl i dag som under föregående diskussion i samma fråga blifvit anförda. Man har sagt att sedan en gång ett dylikt förslag kommit från Regeringen och väckt förhoppningar om lindring i skatterna, vore det omöjligt för Riksdagen att icke acceptera det-samma. Men om så nödvändigt måste ske, så bör man, enligt min tanke, åtminstone icke göra början med den afgift, hvilken så att säga lemnar diplomtet åt hvarje redbar arbetare att vara lika god medborgare som någon annan, nemligen mantalspenningarne. För närvarande måste jag således yrka afslag å Utskottets förslag, med reserverad rätt att efter omständigheterna fatta beslut angående de andra afgifterna.

Herr Gustaf Jonsson: Då tillgångarne medgifva och Kongl. Maj:t föreslagit skattelindringar, så anser jag det vara Riksdagen värdigt att gifva svar på dessa Kongl. Maj:ts förslag och att man aldraminst här på detta rum bör gäcka de förhoppningar, Kongl. Maj:t i detta afseende välbetänkt låtit kungöra svenska folket. En annan sak är hvar och ens uppfattning om hvilka skatter böra afskaffas. För min del kan jag icke anse annat än att i detta afseende mantalspenningarne hafva företräde framför den personliga skyddsafgiften, hvilken sednare ingått i folkets föreställning såsom en oundgängligen nödig utgift för upprätthållandet och utvecklandet af folkundervisningen, hvarföre det ock med sin kärlek till denna undervisning i allmänhet mindre tvekar för denna skatt än för mantalspenningarne, hvilka det icke känner hvartill de användas. Jag tror således att ett förslag om mantalspenningarnes borttagande skulle inom landet emottagas med mera tacksamhet än ett beslut om den personliga skyddsafgiftens nedsättande. Ej heller hyser jag någon tvekan beträffande grundlagens tolkning i detta afseende, ty grundlagens bud kunna väl icke tydas annorlunda, än att svenska folket för närvarande och allt framgent skall tillse att statens behof blifva fyllda genom skattebidrag eller bevillning. Det är med hänsyn till denna grundsats, och på det att Hans Maj:t Konungens ord i sitt trontal vid riksdagens öppnande angående skattelindringar äfven måtte vinna afseende inom Riksdagen, som jag yrkar bifall till Stats-Utskottets nu föredragna hemställan.

Herr Jöns Rundbäck: Under öfverläggningen om den personliga skyddsafgiften yttrade en talare, att denna tillkommit sålunda, att den brydsamma ställning riket år 1812 befann sig i gjorde det nödvändigt att söka, bland annat, genom en ny skatt bereda erforderliga tillgångar, samt att närvarande gynnsamma förhållanden gjorde särdeles lägligt att nu borttaga denna afgift. Denna åsigt kan onekligen icke bestridas, men jag

hemställer huruvida skatter i allmänhet tillkommit af annan orsak, än att statens behof kräft sådana. Således kan ur synpunkten af statens behof ej vara något att anföra vare sig för eller mot de ifrågavarande skatterna. En annan sak är, huruvida detta skattesystem ur principiell synpunkt är riktigt. Jag ber då att först få fråga: på hvad sätt hafva väl mantalspenningarne tillkommit? Har det icke skett under alldeles samma förhållanden som då den personliga skyddsafgiften pålades, nemligen i en tid då rikets ställning var lika så ogynsam som år 1812 och man af denna anledning år 1625 pålade qvarntullen? Utskottet relaterar härom följande:

“Vid riksdagen år 1625 åtog sig Rikets Ständer för uppehållande af en ständig krigsmakt en skatt, som under namn af *qvarntull* utgick på det sätt, att för hvarje tunna spanmål, som förmaldes vid qvarn, en viss afgäld erlades till kronan, utom den tull qvarnegaren hade att uppbära“.

Således har jordegaren att betala skatt först och främst för sin jord och sedermera för att få sin spanmål malen och i det skick att kunna konsumeras; och detta under det medlemmar af andra samhällsklasser tullfritt få köpa sin säd! Qvarntullen bortogs visserligen år 1863, men mantalspenningarne, hvilkas upphof just qvarntullen är och hvilka hvila ytterst på bevillningen, de kvarstå lika för alla, fattiga och rika. Jag hemställer nu huruvida denna beskattning är rättvis, och om icke grunden för densamma är långt mindre hållbar än den, hvarpå den personliga skyddsafgiften hvilar. Jag vill derföre icke hafva sagt att jag gillar denna grund. Nej, jag anser tvärtom detta beskattningssystem i sin helhet icke vara rationellt. Men jag hörde yttras, då det var fråga om den personliga skyddsafgiften, att staten kunde fordra, att hvar och en medborgare i samhället gör åtminstone ett dagsverke om året till staten, motsvarande denna skyddsafgift. Men det är i detta fall stor skilnad mellan dagsverket för den fattige arbetaren, som förtjenar 50 öre om dagen, och den person, som kan hafva en daglig inkomst af 10 till 20 R:dr. Att bådas dagsverken, då de skola erläggas till staten, värderas lika, nemligen till det belopp, hvartill den minsta daglönen uppgår, anser jag vara högst orättvist, hvaremot jag icke skulle hafva så mycket att invända mot denna beskattningsgrund, i fall dagsverket utginge till det belopp hvar och en verkligen förtjenar.

Detta beskattningssystem strider dessutom helt och hållet mot den grund, hvarpå den nya bevillningsförordningen hvilar. Både Kongl. Maj:t och Riksdagen utgingo nemligen, då denna förordning kom till stånd, från den åsigt, att förordningen borde byggas på grunden af *jemmlighet* i beskattning, efter hvar och ens inkomst. Men en sådan jemmlighet kan väl icke, efter hvad jag trott mig nu visa, anses finnas i fråga om mantalspenningarne, hvilka dock, såsom ofvan är påpekadt, ytterst hvila på bevillningen.

Man säger vidare, att de personela utskylderna äro så små, att deras bibehållande eller ej är af ingen betydelse. Men genom en beräkning, som jag uppgjort, har jag funnit, att mantalspenningarne, kurhus-, skydds- och folkskoleafgifterna uppgå för man till 2 R:dr 45 öre och för qvinna till 1 R:dr 35 öre, således för ett hjonelag tillsammans till 3 R:dr 80 öre.

Lägger jag dertill det dagsverke eller den ersättning derför, som torparen är skyldig presten, så uppgå de personela afgifterna till 4 R:dr 80 öre. Detta är sålunda hvad hvarje arbetare med en årlig inkomst *mindre* än 400 R:dr får erlægga i personliga utskylder. Men stiger den årliga inkomsten till 400 R:dr, så får han erlægga en ytterligare bevilling till staten af 1 R:dr. hvadan således hans personela afgifter belöpa sig till 5 R:dr 80 öre. Kommer så härtill kommunalutskylderna, som i allmänhet äro fyra, på många ställen sex — hvad särskildt min ort beträffar, åtta — gånger större än bevillingen, så är det minsta en arbetare får betala i utskylder 9 R:dr 80 öre. I sanning! rätt många dagsverken han på det sättet får betala till staten!

Jag vill nu, då flere talare yttrat sig i ämnet, icke vidare yttra mig om denna princip. Jag ber blott, med anledning af den anmärkning, som blifvit gjord, att man med rätt tolkning af grundlagen icke skulle kunna rösta om denna fråga, å min sida få uppställa den frågan: huru skall då detta ärende lösas? eller huru skall väl frågan om jernvägstrafikmedlen, vid beräkning af hvilkas belopp Kamrarne stannat i olika beslut, kunna afgöras, om icke genom votering? Beslutar nu Riksdagen mantalspenningarnes borttagande, men Kongl. Maj:t icke godkänner detta beslut, då blir ju detta Regeringens sak och icke Riksdagens. Hvad åter beträffar den omständigheten, att regeringen endast med de ordinarie inkomsterna, som blott uppgå till en tredjedel af de extra, icke skulle kunna upprätthålla statsmaskineriet, så är denna fråga redan af föregående talare tillräckligt berörd. Jag har derföre intet vidare att tillägga, utan anhåller endast att, på de skäl jag nu anfört, Kammaren måtte bifalla Stats-Utskottets förslag.

Herr Jonas Jonasson: Under diskussionen i försvarsfrågan förliden riksdag utkastades den beskyllningen mot Andra Kammaren, att enskilda, egennyttiga beräkningar inom densamma sökte göra sig gällande. Denna beskyllning kan lyckligtvis icke äfven i denna fråga framkastas, emedan här afses en skattelindring, som skall komma att åtnjutas af alla samhällsklasser. Mot förslaget har deremot blifvit anmärkt, att Riksdagen icke eger rätt besluta denna skattelindring eller indragning af skattetiteln mantalspenningar, utan Kongl. Maj:ts medverkan. Detta har likvisst af den talare, som först hade ordet, blifvit så fullständigt vederlagdt, att jag för min del är öfvertygad, det blott en mening härom i Kammaren är rådande. Och som denna skattelindring i hufvudsak kan afse en stor hjälp för den mindre bemedlade befolkningen, men är af mindre värde för den mera bemedlade så ligger följaktligen den största orättvisa deri att dessa skola betala lika, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ola Jönsson: Jag har anledning förmoda, att en talare här straxt bakom mig orätt uppfattat Friherre Ericsons yttrande, att en politisk långsynthet skulle ligga uti afsigten att söka afskaffa de personliga skatterna. Jag är för min del fullkomligt öfvertygad, att förslaget om afskaffandet af skattetiteln mantalspenningar tillkommit uti den mest oskyldiga afsigt, utan någon annan betydelse än den, som uttalas i Utskottets

förslag i berörda afseende. Det är i allmänhet svårt att ingå i bedömande af de motiv, som föranleda andra personers handlingssätt. Jag vill ej tillåta mig något sådant, ehuru jag hört hviskningar i den och den riktningen. Sålunda tror man sig veta, att afsigten med förslaget om nedsättning af de personliga skatterna skulle vara den, att man derigenom vill hindra nedsättning af tull å en del artiklar, hvilket äfven är föreslaget. Skulle verkligen nedsättning af en del utaf de personliga skatterna göra det omöjligt att åstadkomma äfven den föreslagna nedsättningen i tull å vissa artiklar, skulle jag på det högsta beklaga detta förhållande. Ty jag för min del sätter mycket större värde på minskning i tullafgifter än lindring i personliga afgifter till staten. Mantalspenningarne äro en småsak i jämförelse med den stora indirekta skatt, som ligger i de höga tullsatserna.

Här har talats mycket för och mot Riksdagens rätt att besluta indragning af någon statens inkomstitel, som tillhör de ordinarie statsinkomsterna. Det kan icke falla mig in att ingå i någon vidlyftig granskning häraf, men ett och annat yttrande har förekommit mig besynnerligt, och jag ber derföre att i största korthet få upptaga vissa punkter till besvarande.

Man har nemligen sökt att med grundlagen i hand visa såväl Riksdagens rätt att afskaffa skatter som Kongl. Maj:s rätt att förvägra dylikt. En föregående talare har redan anmärkt, att uti grundlagen finnes uttryckligen angifna de rättigheter Konungen har. Så är det också. Vill man gå till grundlagen, så finner man stadganden t. ex. att Konungen eger förklara krig och sluta fred, deltaga jente Riksdagen i civil-, kriminal- och kyrkolagstiftning o. s. v., men ingenstädes i grundlagen står stadgad rättighet för Konungen att gemensamt med Riksdagen bestämma öfver skatterna. Besynnerligt vore, om Riksdagen icke skulle hafva rätt att indraga en ordinarie inkomstitel, då Riksdagens rätt att besluta afskaffande eller minskning af en ordinarie utgift numera lär vara obestriddig. Har Riksdagen oinskränkt rätt att behandla de ordinarie utgifterna, måste den äfven hafva samma rätt med afseende å de ordinarie inkomstitlarna.

Det är visst sannt, att, då Riksdagen beslutar, att ett anslag för visst ändamål skall utgå, beslutet vanligtvis underställes Kongl. Maj:ts pröfning. Men denna pröfning afser — enligt min uppfattning — icke sjelfva beloppet, utan de reglementariska föreskrifterna, under hvilka anslaget skall utgå.

59 § regeringsformen åberopas såsom stöd för den åsigten, att Konungen har rätt att gemensamt med Riksdagen besluta öfver ordinarie statsregleringen. Den lyder: "i sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra." Det är klart, att Kongl. Maj:t icke kan föreslå hvad som erfordras att fylla bristen, förr än det har visat sig huru stor den är och hvilket belopp verkligen behöfves, och detta åter kan ej blifva klart, innan man vet till hvilket belopp de ordinarie inkomsterna stiga. Deraf följer icke, att dessa ordinarie inkomster kunna eller böra blifva lika stora för hvarje statsreglering. Det förefinnes ingen möjlighet att

häraf draga den slutsats, som man vill göra, nemligen att det icke står Riksdagen fritt förändra de ordinarie inkomsterna.

Vidare står uti 61 §, att "alla afgifter" — d. v. s. bevillningen — "som Riksdagen under de i föregående § nämnda titlar beviljat, skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya bevillningen af Riksdagen fastställd blifver." Det är ganska tydligt att uti grundlagen stadgar måste finnas för bevillningsskattens utgörande, i fall Riksdagen underlåter att derom vidtaga nya anordningar.

Man har äfven anfört, att — då man i allmänhet icke vill veta af skatter, som trycka olika på olika samhällsklasser — det vore inkonsekvent att borttaga just den skatt, som trycker lika på alla. Ja, om man endast fäster sig vid beloppet, så är det nog sannt, att det är lika stort eller lika litet för alla. Men är det fråga om att bedöma det tryck, som af en skatt åstadkommes, får man väl fästa afseende på samhällsmedlemmarnes olika förmåga att bära det.

Här har äfven yttrats, att det ej går an att Kammaren sjelf åstadkommer grundlagsförklaring, utan att detta skall ske på grundlagsenlig väg. För att afgöra huruvida verkligen i förevarande fall frågan bör anses fordra grundlagsförklaring, måste man likväl först göra sig reda för om grundlagen med afseende härå är klar, och finner Kammaren att så är, då behöfs ju ingen förklaring. Så vidt jag kunnat uppfatta ställningen, äro också de fleste af Kammarens ledamöter ense om att grundlagen i detta fall är tydlig.

För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Key: Som bekant är, var det en skrivelse af Rikets Ständer af den 28 Oktober 1860, hvori de anhöllo, att Kongl. Maj:t "täcktes uti en enda förordning låta sammanföra" gällande föreskrifter om mantalspenningars utgörande "äfvensom i nåder tillse i hvad mån en förenkling af dessa föreskrifter må finnas af behovet påkallad" och Kongl. Maj:ts med anledning deraf till Riksdagen den 5 December 1862 aflättna proposition, som föranledde att vid 1862—1863 års riksdag de många olika författningarne om mantalspenningarne blefvo sammanförda och reglerade. Dittills hade långt flera samhällskategorier än nu varit från denna afgift befriade. Före den tiden hade, såsom vi veta, hela gemenskapen vid armén och flottan, studenter och djeknar, professorer, hofrättsassessorer, docenter, krigsbefäl, brandvakter, gruf- och fabriksarbetare med flera, förutom den jordbrukande allmogen i vissa landsorter, ja hela län och provinser, varit befriade från mantalspenningarnes erläggande. Jag vill icke trötta Herrarne med en uppräknig af alla dessa undantag, ty man kan nästan säga, att undantagen voro så många att de utgjorde regel. Mantalspenningar erlades således före denna tid af blott en mindre del af folket; men vid nyssnämnda riksdag stadgades de bestämmelser, enligt hvilka mantalspenningar numera utgöras, och på grund af hvilka endast tre kategorier af medborgare äro från denna afgift befriade.

Jag erkänner, att i Riksdagens skrivelse till Kongl. Maj:t äfvensom i Kongl. Maj:ts på grund häraf aflättna proposition till Riksdagen i detta ämne de ordalagen förekomma, att Riksdagen *för sin del* beslutit, äfvensom att Kongl. Maj:t *för sin del* godkänt den nya förordningen angående

mantalspenningarnes utgörande. Jag vill emellertid icke här ingå i några grundlagstolkningar, enär i *det* afseendet onekligen mycket både mot och med kan sägas. Riksdagens och representationens sjelfbeskattningsrätt har aldrig varit bestridd såsom fras betraktad, under det att Riksdagens rättighet att utan den andra statsmaktens bifall höja eller sänka de ordinarie inkomst- och utgiftstitlarne, ömsom varit påyrkad och bestridd, ömsom i praktiken genomförd, ömsom, och detta oftast, ådagalagt undfallenhet från representationens sida för en kraftfull regering.

Så stod frågan, till dess, under det nya statskicket, striden, såsom vi alla minnas, i afseende å representationens beslutanderätt angående ordinarie och extra ordinarie *utgifter* på allvar upplågade och slutade med en seger för den konstitutionela åsigten, att nationens sjelfbeskattningsrätt må blifva en sanning; en seger af hvilken likväl den nya representationen, sedan dess, med stor hofsamhet begagnat sig, det måste man erkänna.

Jag vill icke heller förneka, att, derest icke vid denna riksdag från regeringens sida förslag blifvit framställt om nedsättning till hälften af den personliga skyddsavgiften, kan det vara sannolikt, att hvarken frågan om sagda afgift eller om mantalspenningarnes upphörande vid denna riksdag förekommit. Men då nu dessa saker kommit på tal, och då tillika frågan om mantalspenningarne tagit en sådan dimension, att den rör sig kring frågan om Riksdagens beslutanderätt äfven i afseende å samtliga ordinarie och extra ordinarie *inkomster*, så skall jag bedja att få i herrarnes minne erinra om förhållanden, som ytterligare bekräfta en gammal sanning, den att teori och praktik ofta nog komma i strid med hvarandra, och att, när man för det ena eller andra ändamålet eller för blotta rättsfrågans skull strängt håller sig vid teorien, så händer alltför lätt, att man stakar sig på praktiken. Må man komma ihåg, att tre föregående Riksdagar, 1869, 1870, 1871, förutom den innevarande, med uteslutande af orden "för sin del", rörande jernvägstrafikmedlen, ja, utan att ens tänka på dessa ord, fattat ett positivt beslut; och det oaktadt äfven jernvägstrafikmedlen tillhöra de ordinarie statsinkomsterna allt sedan riksdagen år 1868 och ingå till Statskontoret. Således äro jernvägstrafikmedlen på en gång både ett *förslagsanslag* och en *ordinarie inkomstitel*, hvilken Riksdagen utan ringaste tvekan fattat beslut att sänka gång efter annan, och det icke blott "för sin del" utan alldeles positivt, samt utan att någon protest deremot blifvit ur grundlagsenlig synpunkt af Kongl. Maj:ts regering framställd. Det gifves sålunda åtminstone ett fall, under vårt nya statskicks, uti hvilket praktiken kommit i strid med den stränga teorien, som man nu åter vill göra gällande.

När jag i denna fråga beslöt mig för att omfatta Utskottsmajoritetens mening, så skedde det derföre, att jag ansåg nyttigt för vår konstitutionela utveckling att få afhandladt, huruvida till en början dessa mantalspenningar verkligen äro af beskaffenhet att icke kunna ensidigt af Riksdagen förändras, nedsättas, förhöjas eller borttagas. De skulle då vara i samma kategori som grundskatter och indelningsverk, ehuru de äro personliga skatter, och skulle sålunda utgöra ett slags inteckning, som vore så mycket mer förhatlig som den vore en inteckning icke i egendom utan i person. Vi sjelfve skulle gå omkring som lefvande inteckningar i det svenska samhället; och i samma mån som vi utgöra en del af staten,

skulle vi ega inteckning i oss sjelfve, Kongl. Maj:t alltid förbehållen hälften. Då detta är en uppenbar orimlighet, så är det ock uppenbart, att, när fråga nu en gång blifvit väckt härom, en sådan orimlig åsigt icke blott bör utan *måste* försvinna.

Det är under förhoppning, att sådant inom kort måtte ske, som jag yrkar bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: I korthet vill jag tillkännagifva, att jag anser att vi böra bibehålla *en* personlig skatt, men endast *en*, och denna så låg, att den kan utsträckas så långt ned som möjligt till samhällets minst bemedlade medlemmar, utan att dock blifva tryckande. För närvarande hafva vi både mantalspenningar och den personliga skyddsafgiften, och nu föreligger ett förslag att taga bort mantalspenningar. Båda dessa afgifter äro personliga skatter, och båda hafva tillkommit på samma sätt. Ursprungligen äro de gamla bevillningar, som tillkommit, den ene för ett par århundraden sedan och den andre för något öfver femtio år sedan. Skilnaden emellan är den, att mantalspenningarne nu blifvit uppförda bland statens ordinarie inkomster. Jag kan icke finna, att denna skilnad, som egentligen blott är en skilnad i benämningen, bör innebära en inskränkning af Riksdagens rätt att besluta äfven om denna skattetitel.

Jag har icke kunnat finna på något ställe i grundlagen, att Riksdagens rätt enligt 57 § Regeringsformen är på något sätt inskränkt till de ordinarie inkomsterna, och jag tror följaktligen, att Riksdagen har rätt att besluta, vare sig mantalspenningarnes eller den personliga skyddsafgiftens upphäfvande. Men äfven en annan skilnad än blotta benämningen finnes på dessa båda skatter. Den tid, mantalspenningarne fingo detta namn, innebar ordet mantal en annan betydelse än det nu har; då var det nemligen personernas antal, som dermed betecknades. Men omsider utsträcktes betydelsen af detta ord derhän, att dermed betecknades sjelfva gårdstalet, och de skatter som skulle utgå efter hemmantal. Numera har detta ord icke samma betydelse. Personlig skyddsafgift betecknar efter nuvarande språkbruk närmare hvad egenskap skatten har eller bör hafva, nemligen den att vara en afgift till staten för det skydd personen åtnjuter såsom statsmedborgare.

Jag skulle således snarare vara benägen att bibehålla den personliga skyddsafgiften än mantalspenningarne. Då nu ett förslag föreligger angående mantalspenningarne, och då jag ej är rätt säker på, huruvida ej, derest den ena af dessa afgifter kommer att bibehållas, äfven den andra får dela samma öde, så får jag nu för min del yrka bifall till Utskottets förslag i det föreliggande utlåtandet.

Grefve Posse: Så vida jag kunnat rätt fatta hvad som under denna diskussion förekommit, så är det icke någon som velat bestrida Kammarrens rätt att afgöra om borttagandet af den ifrågavarande ständiga statsinkomsten mantalspenningar. Vid sådant förhållande vill jag för min del alldeles icke anse det lämpligt att nu ingå i någon vidlyftigare granskning af den intressanta frågan, huruvida grundlagen medgifver Riksdagen rätt att besluta upphörande af ordinarie statsinkomster. Det är först

sedan någon med bestämdhet påstår, att denna rätt är Riksdagen förvägrad, som en sådan granskning kan blifva erforderlig.

Jag öfvergår genast till sjelfva den hufvudsak, som är framställd i det föredragna utlåtandet, och jag skall dervid ej länge uppehålla Kammarens tid. De skäl, som af Utskottet äro anförda, äro nemligen så fullständigt bindande för det slut, hvartill Utskottet kommit, att jag ej anser mig behöfva framställa några nya sådana, och detta så mycket mindre, som jag ej hittills under diskussionens lopp hört några synnerligen stora betänkligheter uttalas mot Utskottets hemställan om mantalspenningarnes upphörande.

Jag anhåller följaktligen endast, att Kammaren behagade lemna sitt bifall till hvad Utskottet i den föredragna punkten föreslagit.

Herr Hjelm: Under tillkännagifvande att jag i allo instämmer i Herr Jöns Rundbäcks anförande i detta ämne, samt att jag följaktligen yrkar bifall till Utskottets hemställan, afstår jag från ordet.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Jag skall icke inlåta mig på den konstitutionela sidan af denna fråga, emedan densamma enligt min uppfattning icke är af beskaffenhet att rätt väl lämpa sig för en omedelbar diskussion inom Kammaren. Deremot skall jag bedja att få yttra några ord angående den större eller mindre lämpligheten af borttagandet af den under benämningen mantalspenningar utgående afgiften. Man har här sagt, att Stats-Utskottet nu tillstyrkt mantalspenningarnes borttagande, derföre att Utskottet i valet mellan denna skattetitel och nedsättning i en annan, nemligen den personliga skyddsafgiften, ansett det vara lämpligare att helt och hållet borttaga den förra än att göra en nedsättning i den sednare till enahanda belopp, hvarmed mantalspenningarne nu utgöras. Härvid förekommer dock en omständighet, som man lemnat ur sigte, nemligen den att personliga skyddsafgiften är beroende af mantalspenningarnes utgående, men icke tvärtom. Det är visserligen sannt, att Bevillnings-Utskottet kan föreslå och Riksdagen besluta förändrade, af mantalspenningarne oberoende bestämmelser i afseende å den personliga skyddsafgiftens utgörande, men det finnes flera andra skatter, hvilkas utgående äro baserade på mantalspenningarne, och om hvilka, enligt min tanke, det icke beror på Bevillnings-Utskottet att omedelbart föreslå förändringar. Sådana skatter äro t. ex. kurhusafgiften, som erlägges af hvar och en, som betalar mantalspenningar. Likaså är förhållandet med åtskilliga andra afgifter, hvilka, om de än icke grunda sig på mantalspenningarne, dock äro i viss mån af deras utgående beroende, såsom t. ex. fattigvårdsafgiften och folkskoleafgiften. Om jag ej alltför mycket misstager mig, ingå äfven i prestlönerregleringarne vissa kapitationsafgifter, hvilka blott utgå af dem, som erlägga mantalspenningar. När man derföre har att välja emellan dessa båda slag af skattenedsättningar, så och då beloppen af båda äro lika stora, tror jag det vara rättare att nedsätta den personliga skyddsafgiften, som ej ligger till grund för andra skattetitlar, än att borttaga mantalspenningarne, hvilkas bortstrykande kommer att föranleda många förvecklingar. Då härtill kommer, att jag ej hört något annat skäl framställas för bifall till det nu föreliggande förslaget, än att,

såsom en följd af detsamma, den förenkling i uppbörden skulle inträffa, att blott en kapitationsavgift behöfde å kronobetsedlarne förekomma, så hemställer jag till Kammaren sjelf att afgöra, huruvida denna lilla fördel i någon mån uppväger och motsvarar de stora olägenheter, hvilka onekligen skulle blifva en följd af förslagens antagande.

Herr Ribbing: Alldeles samma skäl, som föranledde mig att yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition om nedsättning af den personliga skyddsavgiften, ega för mig full användning och tillämpning på förevarande förslag att borttaga mantalspenningarne. Dessa skäl voro: att hvar och en, som ej är ett fattighjon, bör i någon mån bidraga till fyllande af statens behof; vidare att den summa, hvarmed den avgift, som benämnes skyddsavgift, likasom den som kallas mantalspenningar, utgår, icke kan sägas i någon nämnvärd mån vara tryckande för den som den träffar; att denna avgift till staten är derutinnan en lämplig skatt, att under det densamma utan märkbar svårighet kan utgöras af hvar och en, den likväl åstadkommer en icke obetydlig summa såsom statsinkomst; samt slutligen att sådana direkta skatter som den nu ifrågavarande icke utan nödfall böra rubbas hvarken i afseende å borttagande eller åläggande. Dessa skäl synes mig äfven i nu förevarande fall fullt gällande.

Beträffande åter sjelfva grundlagsfrågan, om Riksdagens rätt att ensam besluta borttagande af ordinarie inkomster, är min åsigt, att ur de §§ i grundlagen, som redan här flera gånger blifvit citerade och med hvilkas återupprepande nu jag derföre ej vill trötta, lika bestämdt och otvetydigt som grundlagen i dessa paragrafer, synnerligast i Regeringsformen, men äfven i Riksdagsordningen, förutsätter, att statens ordinarie inkomster icke ensidigt af Riksdagen kunna ändras, lika gifvet är, å andra sidan, att denna förutsättning ingenstädes i grundlagarne, såsom ut-sagdt stadgande, finnes uttalad, och att man, under sådant förhållande, med bokstafstolkning af grundlagen till förmån för Riksdagens ifrågavarande ensidiga rätt kan åberopa ordalagen i § 57 Regeringsformen, skulle ock en användning af densamma till upphäfvande af ordinarie inkomster utan Konungens samtycke snörrätt strida mot samma grundlagars uppenbara mening och anda. Detta medgifvet, uppstår emellertid, just i följd af sist anmärkta omständighet, frågan, om Riksdagen i förevarande fall *bör* begagna den nämnda bokstafs-rätten. Mig synes detta i ett *sådant* oträngdt mål *icke* böra ske. Förutsatt nemligen, att man sålunda, i oträngdt mål, uppkallar en rörelse i riktning, icke mot grundlagens bokstaf, utan emot dess otvetydiga förutsättningar, förutsatt att man begagnar sig af den omständighet, att grundlagens författare försummat eller icke *tänkt* sig behofvet af att uttryckligen stadga om hvad som tydligt varit hans förutsättning: så är detta att väcka en rörelse, som man möjligen sedan icke kan begränsa eller besvärja, men hvilken möjligen kan komma att taga dimensioner, större än man nu åsyftar eller önskar. Vore en sådan rörelses åstadkommande nödig, skulle jag finna mig i den; men då densamma, enligt min tanke och utan att jag behöfver att anföra några skäl derför, i denna obetydliga sak är onödig, anser jag ock det vara bäst och försigtigast att icke framkalla en sådan; och det är äfven af detta skäl, som jag yrkar afslag å Utskottets utlåtande.

Hans Excellens Herr Justitiestatsministern Adlercreutz: Jag anhåller att få yttra några få ord i afseende å den konstitutionela sidan af denna fråga. Jag erkänner villigt, att 57 och öfriga paragrafer i Regeringsformen, som handla om beskattningsrätten, icke äro så tydliga som önskligt vore. För min del kan jag dock icke finna annat, än att den beskattningsrätt, som enligt nyssnämnda 57 § tillägges Riksdagen allena, är af de följande begränsad derhän, att endast i fråga om extra ordinarie inkomster Riksdagen ensam och utan Konungens medverkan eger att besluta. För denna uppfattning hemtar jag ett synnerligt stöd jemväl i de åsikter, som förut i detta afseende inom representationen gjort sig gällande. Här har redan under diskussionen blifvit antydt, att ett yttrande angående detta ämne blifvit vid 1834—1835 års riksdag afgifvet af dåvarande Konstitutions-Utskott. Jag ber att något närmare få fästa uppmärksamheten på detta yttrande, enär det nu för tillfället kan vara så mycket mer träffande, som det just handlar om mantalspenningarne, denna skatt, om hvilken nyss af en talare sades, att det skulle innebära en orimlighet, om icke Riksdagen ensam eger beslutanderätt i afseende å densammes utgående eller upphäfvande. En ofvannämnda utlåtande finner man tillika, att denna fråga äfven förut varit föremål för ompröfning inom representationen. Vid riksdagen hade nemligen fråga uppstått angående Rikets Ständers rätt att enligt 57 § Regeringsformen besluta om statens ordinarie inkomster. Borgareståndets Talman yttrade vid detta ärendes föredragning, "att han ansåg 57, 59, och 60 §§ Regeringsformen med hänsigt till Svenska folkets sjelfbeskattningsrätt stå i fullkomligt samband, och Svenska folkets utöfning af denna rätt i det hela bevisas äfven af grundskatternas eller ordinarie statsinkomsternas här uppställda beräkning, men att han tillika fann dessa skatters eller inkomsters natur vara sådan, att borttagande eller förändring af en titel ej skunde ske utan båda statsmakternas sammanstämmande beslut." På grund häraf vägrade Talmannen att framställa proposition. Saken hänsköts till Konstitutions-Utskottet, som yttrade: "Såsom skiljesman emellan Bondeståndet och dess Talman i en under nästlidne riksdag yppad alldeles likartad tvist om salpetergårdens afskaffande, utan Konungens höga sanktion, yttrade sig då varande Konstitutions-Utskott sålunda: "Regeringsformen stadgar i 58 §, att Konungen må låta vid hvarje riksdag uppvisa statsverkets tillstånd i alla dess delar till inkomster och utgifter; i 59 §, att Konungen må, efter statsverkets tillstånd och behof, låta till Stats-Utskottets öfverläggning framställa hvad staten kan tarfva utöfver de ordinarie inkomster och hvilka behof genom bevillningar böra fyllas; samt i 62 §, att, sedan statsverkets behof blifvit af Stats-Utskottet uppgifna och af Rikets Ständer pröfvade, det ankommer på Rikets Ständer att en deremot svarande bevillning sig åtaga. Här af synes klart följa, att den i Regeringsformens 57 § Rikets Ständer allena förbehållna utöfning af Svenska folkets sjelfbeskattningsrätt endast kan sträcka sig till de i 60 § omförmälda extra ordinarie afgifterna. Då dessutom i grundlagen intet särskildt föreskrifves, om sättet för ordinarie statsinkomsters förändring, måste hvarje dylik förändring tillvägbringas i enahanda ordning, som andra allmänna förhållanden, eller genom Konung och Ständers sammanstäm-

mande beslut.“ — — — — —

Derefter tillägger Utskottet för egen del: “då hos hvarje Riksdags Konstitutions-Utskott, i egenskap af grundlagarnes vårdare och tolk, bör med skäl väntas en fortsatt likstämmighet i deras tillämpning, och nuvarande Konstitutions-Utskott fullkomligen biträder det föregående härutinnan framlagda och utvecklade åsikter, får till ytterligare, måhända öfverflödigt, stöd för desamma, Utskottet dels åberopa Riksdags-ordningens 75 §, hvilken antyder, att för beslut i alla ärenden, de mål undantagna, hvarom i Regeringsformens 66, 69, 70, 71 och 72 §§ särskildt förordnad är, Konungens samtycke erfordras, dels vördsamligen tillägga den anmärkning, att, änskönt händelsen knappt vore tänkbar, Rikets Ständer skulle, genom alla de ordinarie statsinkomsternas borttagande, kunna, utan Konungens sanktion, de facto, upphäva hela 59 § Regeringsformen.“

Vid detta Utskottets utlåtande finnes icke någon reservation antecknad, hvadan må antagas att alla Utskottets ledamöter derom voro ense. Jag hemställer, om efter hvad sålunda förekommit, det verkligen kan vara rätta sättet att gå till väga vid behandlingen af en så grannlaga fråga att söka i ett speciellt fall drifva fram principen utan att göra den till föremål för en sådan behandling, som kräfvades för grundlagsfrågor, och sålunda först hänskjuta dem till Konstitutions-Utskottets ompröfning.

I afseende å den anmärkning som blifvit gjord, att principen om Riksdagens rätt att ensam besluta öfver de ordinarie inkomsterna redan skulle vara erkänd derigenom att Riksdagen förut utan protest nedsatt eller förhöjt jernvägstrafikmedlen, så får jag erinra, att det aldrig varit ifrågasatt att från Konungens disposition borttaga någon del af inkomsterna på statens jernvägar, utan har endast vid *beräkningen* af densamma Riksdagen med ett eller annat hundratusental riksdaler förändrat den af Kongl. Maj:t föreslagna summan. Den motsatta principen har Riksdagen fastheldre godkänt i en annan fråga, nemligen i afseende å föreslagen indragning af Ottenby stuteri, hvilken fråga genom Kamrarnes olika beslut ansetts hafva förfallit.

Slutligen ber jag endast få tillägga, att, om Kammaren verkligen önskar en nedsättning i kapitationsafgifterna, det synes mycket vågadt att försöka åstadkomma en sådan genom att borttaga mantalspenningarne, enär det kan vara ganska ovisst, huruvida Kongl. Maj:t är beredd att gå in på ett sådant förslag från representationens sida.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande, som nyss fälldes af Stats-Utskottets ärade ordförande derom, att ingen ledamot af denna Kammare skulle hafva bestridit det af Utskottet framställda förslaget angående mantalspenningarnes upphäfvande. Ehuru jag ej är säker att rätt hafva uppfattat och minnes, huru denne talares ord föllo, vill jag dock erinra mig att de tydligen syftade derhän, att ingen i denna Kammare uttryckligen skulle hafva bestridit Riksdagens befogenhet att icke blott *för sin del* utan ock, utan att Konungens medgifvande dertill behöfdes, kunna upphäva eller förändra den ordinarie inkomsttitel, som nu är i fråga. För min del får jag
då

då förklara, att jag på det bestämdaste bestrider Riksdagens befogenhet att ensam vidtaga en dylik åtgärd och påstår, att Riksdagen icke emot grundlagens tydliga bud och häfdvunna rätta tolkning kan borttaga eller förändra någon enda af statsverkets ordinarie inkomster, utan att Kongl. Maj:t dertill lemnar sitt bifall. Jag tror det icke vara svårt att, emot det väl utvecklade yttrande i motsatt syftning, som vi här i dag fått afhöra, bevisa riktigheten af detta mitt påstående; men tiden för vårt förmiddagssammanträde är så långt framskriden, att jag ej nu vid detta tillfälle anser mig böra ingå i en närmare utveckling af de grunder, hvarpå jag stödjer den åsigt, som jag, angående det särdeles viktiga ämnet, här har uttalat. Efter den uppfattning och derpå grundade tillämpning af grundlagens föreskrifter, som efter det nuvarande statsskicket införande ständigt varit allmänt gällande, borde saken för öfrigt vara för alla så tydlig och klar, att någon genast skeende vidlyftig utredning af densamma, på den ståndpunkt der den för närvarande befinner sig, ej kan anses vara af nöden. Men då, att döma af det yttrande, som nyss blifvit faldt af Stats-Utskottets ordförande, det synes som om det ifrån Utskottet framställda förslaget icke skulle hafva blifvit i nog tydliga ordalag här ogilladt, och jag icke vet om någon annan ledamot af Kammaren är sinnad att med en allvarlig protest deremot uppträda, har jag icke kunnat underlåta att nu afgifva den bestämda förklaringen, att jag anser Utskottets ifrågavarande af Herr Grefve Posse biträdda förslag till sin form och hela syftning utgöra ett försök till inkräktning af konungamaktens ställning i vårt land, samt öppet uttala att jag på det bestämdaste tillbakavisar det *anfall* emot den andra statsmakten, som man genom den nya och oriktiga tolkning, som man sökt gifva åt grundlagen, här nu vill förleda representationen att göra. Jag tror att denna fråga, om rättigheten att bestämma om de ordinarie statsinkomsterna, behandlad såsom nu skett, måste anses som ett i vårt nya statsskick inkastadt farligt och våldsamt verkande sprängämne, hvilket kan komma att skaka detsamma i alla dess fogningar, rubba en mängd eganderättsförhållanden och åstadkomma split och osämja emellan samhällsklasserna, hvilket allt, äfven i afseende å ämnen af mera väsendtlig beskaffenhet än det om mantalspenningarnes borttagande, borde vara så lätt att undvika, om blott man alltid ville låta frågor om mer eller mindre viktiga förändringar i våra gamla beskattningsförhållanden få underkastas en lugn, mogen och varsam behandling af de båda statsmakterna gemensamt. Jag är öfvertygad, att vi på den vägen skulle mycket lättare, fortare och säkrare komma äfven till det mål, hvarefter majoriteten i denna Kammare synes sträffa.

Hvad sjelfva saken beträffar, så har jag redan förut i denna Kammar yttrat, att jag anser att de personliga skatterna böra i någon mån nedsättas; men när det är fråga om valet mellan att nedsätta den personliga skyddsafgiften eller att alldeles utstryka mantalspenningarne, måste jag obetingadt gifva företrädet åt den åtgärden att minska den personliga skyddsafgiften, emedan skyldigheten att utgöra mantalspenningarne verkligen är till den grad ingrodd — att jag så må säga — i det allmänna tänkesättet, att folket derigenom är ganska beredvilligt att betala

denna afgift, just derigenom att densamma, såsom Utskottet mycket riktigt upplyser, har en mer än 200-årig häfd för sig. Då jag sålunda anser, att det är lämpligare att minska den personliga skyddsafgiften än att borttaga mantalspenningarne, och då jag icke kan anse att båda dessa skattetitlars utstrykande eller minskning kan försiggå på en gång under denna riksdag, så måste jag för min del nu yrka afslag å Utskottets hemställan om mantalspenningarnes upphörande, under förhoppning, att vi sedermera under riksdagens lopp blifva i tillfälle att taga i förnyad ompröfning, huruvida en nedsättning i den personliga skyddsafgiften lämpligen må ega rum — och att vi då komma att bifalla förslaget derom.

Herr Jöns Pehrsson: Jag hade nästan beslutit att afstå från ordet, men så som diskussionen numera gestaltat sig, har jag dock ej kunnat motstå frestelsen att nu yttra några ord i frågan. Vi hafva nyss af Herr Justitie-statsministern hört, att regeringen alldeles icke är sinnad att släppa ifrån sig dess förmenta rätt att pröfva befogenheten af en skattenedsättning. Det skulle sålunda kunna inträffa det egendomliga förhållandet, att, derest Riksdagen nu fattade beslut om den ifrågasatta skattelindringen, Kongl. Maj:t, långt ifrån att sanktionera ett sådant beslut, tvärtom skulle gifva sina embetsmän befallning att fortfarande utdebitera denna skatt. Lagligheten af en sådan regeringsåtgärd komme då att först af derpå följande Riksdags Konstitutions-Utskott pröfvas, och först efter dess utlåtande i ämnet kunde den konstitutionela sidan af saken afgöras. Jag tror följaktligen, att då, efter mitt förmenande, vi i denna sak hafva den grundlagsenliga rätten på vår sida, vi ej, innan vi besluta oss för en skattenedsättning, i underdånighet böra tillspörja regeringen: "få vi lof att göra detta?"

Jag tror ej att den allmänna uppfattningen af våra rättigheter och skyldigheter är sådan, utan tvärtom att, såsom jag redan antydt, Riksdagen i afseende å statens inkomster och utgifter har allena den beslutande rätten, och att det derefter tillkommer regeringen att sanktionera dessa Riksdagens beslut. Mycket vore det deremot att beklaga, om regeringen skulle tolka grundlagen så, att icke utan dess särskilda medgifvande någon skattenedsättning skulle få ega rum, ty i sådant fall skulle ju aldrig någonsin en skattetitel kunna borttagas, så framt nemligen regeringen ansåge en sådan åtgärd mindre lämplig.

Man skulle t. ex. kunna tänka sig, att genom fyr- och båkafgifter, jernvägsmedlen, skogsmedlen m. fl. sådana skattetitlar så stora inkomster skulle beredas statsverket att endast förmedelst dessa alla statens utgifter skulle kunna bestridas, samt följaktligen alla öfriga skatter borttagas. Och man skulle likväl tvingas att bibehålla både grundskatter och andra afgifter, med hvilkas utgörande vi nu betungas, ehuru de, under en sådan förutsättning som jag omnämnt, vore alldeles öfverflödiga. På samma sätt skulle man kunna tänka sig, att ett sådant förhållande kunde inträffa, att endast genom de medel, som inflyta från de stora skogarne i Norrland, hela statsmaskinen skulle kunna hållas i gång, utan att vi skulle behöva anlita alla de ordinarie skatterna. För min del har jag funnit det vara mycket betänkligt, att några af Stats-Utskottets ledamöter ansett våra grundskatter utgöra ett slags in-teckning i de svenska jordegendomarne. Skulle en sådan uppfattning mera allmänt

göra sig gällande, vore det i sanning ganska sorgligt, ty i sådant fall vore det ju omöjligt att tänka på några skattejemkningar, och sådant skulle då aldraminst från min sida komma i fråga. Men sådana som förhållandena nu äro och måste vara och väl äfven förblifva, så är det onekligen Riksdagens rätt att bestämma statens utgifter och inkomster, de må nu vara under hvilken kategori som helst. Det är derföre som jag just i denna sak aktat nödigt att uttala mina åsikter, icke som skulle jag nu så lifligt hoppas den ifrågavarande skattetitels borttagande, helst jag anser, att med densamma sammanhänger en hel mängd rättigheter i afseende på de kommunala utgiftsposterna. Men kan den derföre borttagas, bör så ske. Då Regeringen, såsom bekant är, framlagt för Riksdagen ett förslag om nedsättning i den personliga skyddsafgiften, bör den i fränsta rummet bifallas. Enär jag i sistnämnda fråga för några dagar sedan uttalade mina åsikter, så anser jag mig nu ej behöfva längre upptaga Kammarens tid. Men på samma gång jag finner att möjlighet yppas för nedsättning i denna sistnämnda afgift, så måste jag äfven för denna gång afgifva min röst för bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Slutligen må jag erinra derom, att jag redan tillåtit mig framställa den frågan, huruvida staten fortfarande bör fortgå på skuldsättningens bana. Skulle man nemligen vilja upphöra med det nuvarande lånesystemet, så borde man äfven bibehålla de skatter som nu finnas. Men då man ännu ej beslutat sig för att beträda denna väg, så måste man enligt min tanke välja den andra utvägen, som består deruti att, med bibehållande af skuldsättningssystemet, vidtaga skattelindringar; ty den tid kommer nog, då staten behöfver öka den allmänna bevillningen vida högre än den någonsin förut varit.

Det är endast dessa mina tankar och åsikter, som jag ansett mig böra anteckna till protokollet. Jag upprepar mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Dahm: Jag anhåller endast, att till alla delar få förena mig i det yttrande, som nyss af Herr vice Talmannen blifvit afgifvet, samt yrkar följaktligen afslag å Utskottets förslag.

Likson: Herr Dahm förenade sig jemväl Herr *Tenger* med Herr vice Talmannen *Mannerskantz*.

Herr Dufwa: Då jag vid början af denna öfverläggning framställde de skäl, som legat till grund för den i Stats-Utskottets nu föredragna utlåtande föreslagna lydelse af beslutet, samt anhöll att desamma måtte undergå granskning i Kammaren, så finner jag mig nu skyldig att uttala min tacksägelse till de talare som behagat tillmötesgå dema min önskan. Först och främst ber jag i detta afseende att få vända mig till Herr Finansministern. Det var med särdeles glädje jag åhörde hans yttrande derom, att han "af iullaste hjerta" instämde i den åsigten att beskattningsrätten vore för representationen af yttersta vigten. Då han erkände detta, så tror jag att deruti äfven måste ligga ett erkännande af vigten af de pligter, som i detta fall måste åligga hvarje enskild representant, att noggrant iakttaga hvad efter hans öfvertygelse är öfverensstämmande

med grundlagens bud om representationens rättigheter. Herr Finansministern yttrade, att man icke i oträngdt mål borde göra denna sak till föremål för strid. Jag ber härvid få säga, att sådant icke varit min önskan, men, om meningen är att yttrandet skall ega tillämpning på nu förevarande ärende, hemställer jag till Herr Finansministern, det han täcktes meddela upplysning, huru man efter hans uppfattning har att såsom representant tillvägagå för att kunna bedöma denna fråga, huruvida beslutet skall uppfattas helt enkelt såsom Riksdagens beslut eller ock med de orden, att Riksdagen beslutat *för sin del*. Huru skall väl detta kunna afgöras utan att Riksdagen ingår i bedömandet af frågan om hvad grundlagen i detta afseende stadgar, och gör sig reda för de skäl och grunder, hvilka ur densamma måste hemtas för afgörandet. Misstager jag mig icke i denna min uppfattning, så hemställer jag, om det ej är mindre välgrundadt att påstå, det man i oträngdt mål manar till strid, då man i sjelfva verket ej gör något annat än söker, så godt man förmår, fullgöra sin pligt såsom representant att lyda och iakttaga grundlagens bud i fråga om en rätt, som erkännes vara för representationen af yttersta vikt, i stället att, såsom man synes vilja yrka, låta vid första motsägelse grundlagen falla och och rätten fara.

Herr Finansministern behagade äfven framställa några anmärkningar i afseende å de skäl, jag tillåtit mig anföra för bifall till Utskottets förslag. Jag tror mig pliktig att redogöra för, i hvad mån jag anser dem vara af den beskaffenhet att jag, på grund af desamma, bör ändra min en gång uttryckta mening. Herr Finansministern yttrade nemligen, att den lydelse, 57 § Regeringsformen 1809 erhöi, uttryckte att beskattningsrätten skulle utöfvas af Rikets Ständer allena vid allmän riksdag, och att detta således ej betydde någonting annat, än att beskattningsrätten skulle utöfvas endast vid allmän Riksdag och icke vid särskilda provinslandtdagar. Att jag ej kan fästa afseende på nämnda förhållande, som ju i allt fall ej ger Konungen beskattningsrätt, beror derpå att, så vidt jag vet, provinslandtdagar icke hållits, vare sig under det statsskick, som infördes år 1789, eller under det statsskick som bestämdes genom 1772 års Regeringsform, eller under frihetstiden, utan hade redan derförut mer än en mansålder gått förbi sedan dylika provinsmöten egt rum. Icke heller vill det syuas antagligt, att man år 1809 skulle taga upp denna fråga och befara att dylika oregelbundenheter då mer än förut skulle kunna komma i fråga.

Herr Finansministern anförde äfven, såsom stöd för Konungens deltagande i beskattningsrätten, att 59 § Regeringsformen, enligt 1809 års grundlag, så tillvida hade en annan lydelse än samma § numera har, att uti densamma föreskrefs att den beräkning öfver statsverkets utgifter, tillgångar och skulder, som af Kongl. Maj:t vid hvarje riksdag skall afåtas, borde öfverlemnas till Stats-Utskottet och icke, såsom nu, till Riksdagen. Jag har måhända förbisett något af hvad Herr Statsrådet i denna del yttrade, men jag förstår verkligen ej, hvilken inverkan i afseende å Kongl. Maj:ts påstådda rätt öfver de ordinarie skatterna, som kan härledas från den nyss omnämnda förra lydelsen af 59 § Regeringsformen. Nya förhållanden och nya åsichter hafva sedan 1809 gjort sig gällande i detta som i annat, och man har derföre velat att statsverkspropositionen skulle direkt öfverlemnas till Riksdagen, som deri-

genom blifver i tillfälle att, om den så önskar, uttala sina åsikter om densamma, innan den hänvisas till Stats-Utskottets behandling. Men hvad inverkan kan väl detta utöfva på Riksdagens beslutande rätt angående ordinarie skatter.

Herr Finansministern ingick vidare i bemötande af mitt yttrande, med förklarande, att de särskilda grundlagsstadganden, som jag hade åberopat till stöd för Riksdagens rätt att bestämma om de ordinarie skatterna, endast skulle reglera vissa särskilda fall, men icke göra någon inskränkning i Konungens rätt i detta afseende; ja, om en sådan Konungens särskilda rätt i afseende på de ordinarie skatterna verkligen finnes i grundlagen stadgad, så erkänner jag villigt att Herr Finansministerns anmärkning vore befogad. Men då nu denna Konungens rätt icke finnes någonstädes i grundlagen stadgad, så finnes ju ej något annat giltigt stöd för omdömet i denna sak än den allmänna grundsats, som finnes uttalad i 57 § Regeringsformen, hvilken icke tillerkänner Kongl. Maj:t nämnda rätt, utan fastmer uttryckligen förbehåller densamma åt Riksdagen *allena*. I sammanhang härmed yttrades af samme ärade talare, att ordalydelsen i grundlagen icke innefattar något bestämdt stadgande, som betager Kongl. Maj:t meranämnda dispositionsrätt öfver statens ordinarie inkomster. Härvid ber jag få anmärka, att, då det finnes såsom regel stadgad i grundlagen, att alla skatter skola bestämmas af Riksdagen, så bör, derest äfven Kongl. Maj:t skulle ega rätt deltaga i beslutet om vissa skatter, ett sådant undantag från den allmänna regeln finnas lika bestämdt som regeln uttryckt i grundlagen; men det är just frånvaron af ett sådant undantagsstadgande, som gifver ytterligare styrka åt den allmänna regeln.

Vidare anmärkte Herr Finansministern, att de ordinarie inkomsterna vore af mångahanda slag och bestode icke blott af skatter, utan äfven af bötesmedlen m. m. dylikt. Jag finner häraf, att jag, ehuru ofrivilligt, ej måtte hafva uttryckt mig så tydligt som jag önskat. Jag vet väl, att jag upprepade gånger använt uttrycket ordinarie skatter, men jag förmodar dock, att jag ej ständigt nyttjat just dessa ord. Jag har blott hållit på Riksdagens rätt enligt 57 § regeringsformen att *allena* utöfva beskattningsrätten, hvartill efter min mening hör beslutanderätten om alla skatter samt om statens lösa och fasta egendom, men deremot har det icke varit min mening att antyda, att sådana inkomster, som bötesmedlen, hvilka till följd af de lagstiftande myndigheternas bud kunna tillfalla kronan, skulle kunna ensamt genom Riksdagens beslut afskaffas.

Slutligen framställde Herr Finansministern den frågan, huruvida det vore skäl att nu behandla denna sak och afhända Kongl. Maj:t den ifrågavarande rättigheten. Jag får med anledning häraf förklara, att hvad jag yttrat icke gått ut på att afhända Kongl. Maj:t någon rättighet, enär sådant endast kan ske med rättigheter som finnas, men jag tror fullt och fast, att för Kongl. Maj:t, likasom för alla andra, finnes icke någon rätt, som ej är grundad i lag, och är den nu omtalade rätten icke grundad i lag, så finnes den i själfva verket icke.

I ordningen följer nu för mig att betyga min tacksamhet till den ärade representanten från Norrköping för de anmärkningar äfven han behagat framställa mot mitt anförande. I början af sitt yttrande nämnde han, att mitt hufvudargument skulle varit, att i åtskilliga grundlagspara-

grafer icke någon skilnad vore gjord mellan ordinarie och extra ordinarie statsinkomster. Med anledning häraf ber jag få säga, att det hufvudargument, som jag sökte framställa, var just 57 § Regeringsformen med dess tydliga och uttryckliga innehåll. De öfriga grundlagsstadganden, som af mig åberopades, åsyftade att visa att dessa sednare icke stå i strid med eller inskränka, utan fullkomligt öfverensstämma med den förnämnda paragrafen. Samme talare åberopade sig derefter på innehållet af ett annat Stats-Utskottets utlåtande. Hvad han mot Utskottets der begagnade ordalag hade att invända är redan besvaradt af en annan ledamot af Utskottet, och har dessutom sammanhang med hvad jag härefter har att yttra rörande hans öfriga anmärkingar. Ty samme ärade talare yttrade äfven, och sökte framhålla såsom en vederläggning af hvad jag sagt, den omständigheten att grundlagen på åtskilliga ställen gjorde en skilnad mellan ordinarie och extra ordinarie inkomster eller bevillningar. Jag tror mig dock lugnt kunna påstå, att denna anmärkning icke dräbbar mig. Jag är fullkomligt öfvertygad att, om den ärade representanten från Norrköping hade egnat någon närmare uppmärksamhet åt mitt yttrande, så hade det icke undgått honom, att jag, långt ifrån att bestrida en sådan skilnad, tvärtom åberopat att grundlagens stadganden angifva den skilnad att ständiga eller ordinarie statsinkomster äro endast sådana, som icke kunna försvinna utan derom af vederbörande myndighet särskildt fattadt beslut; hvaremot de extra ordinarie statsinkomsterna eller bevillningarne upphöra, derest icke nytt beslut fattas angående deras fortfarande utgående. Under erkännande af denna grundlagsenliga skilnad tog jag mig dock friheten att särskildt påpeka, att de stadganden som angifva denna skilnad icke stadga någon inskränkning i hvad 57 § Regeringsformen klart och oförtydligt innehåller, och att således från densamma ej kan hemtas lagligt stöd för Kongl. Maj:ts påstådda rätt att deltaga i beslut angående de ordinarie inkomsterna.

Samme ärade talare åberopade sig äfven på Konstitutions-Utskottets memorial N:o 5 vid 1834—1835 års urtima riksdag. Äfven Hans Excellens Herr Justitie-statsministern stödde sig i sitt yttrande på detta memorial och uppläste en stor del af detsamma. Det är onekligen af vigt, hvad Konstitutions-Utskottet i det ena eller andra af dylika fall har sagt, men ställer man sig på grundlagens ståndpunkt, så är det icke Konstitutions-Utskottet, utan de lagstiftande myndigheterna, Konungen och Riksdagen, som skola förklara grundlagen. Hvad Konstitutions-Utskottet således vid dylika tillfällen yttrar, är alldeles detsamma, som en domstols dom i de speciela mål, som hemskjutas till dess pröfning: en sådan dom gäller nemligen och åtlydes i det särskilda fallet, men den binder icke i afseende på tolkningen af den lag, som domstolen har att tillämpa. I det afseendet hafva vi fullkomligt fria händer, enär hvarken Utskottet eller domstolen stiftar eller förklarar lagen, utan endast för speciela fall tolkar den, en tolkning, som kan ega värde, men förtjenar detta värde endast i den mån, som den är bygd på tillfyllestgörande lagliga skäl och grunder. Jag yttrade redan förra gången jag hade ordet, att det återstod åtskilligt att tala om, rörande de meningar som tid efter annan i ämnet varit yttrade, men att jag härmed ej ville upptaga tiden. Endast det vill jag nämna, att såväl af det nyss omnämnda Konstitutions-Utskottets me-

morial, som af andra handlingar, visar sig, att den tolkning af grundlagen, som man nu från vissa håll vill anse nära nog upprörande, var alldeles icke främmande för de statsrättsliga meningarne under dessa tidigare tider efter införandet af 1809 års statskick, utan att tvärtom dylika yrkanden gång efter annan återkommit och blifvit hänskjutna till Konstitutions-Utskottets bedömande. Jag behöfver icke påpeka de skäl, som funnits, att söka förqväfva dem, men de återkomma dock fortfarande, och den, som framställer dem i ett ärende hvarmed de ega oskiljaktigt sammanhang lärer ej böra anses göra detta i oträngdt mål, helst då han ej yrkar annat än att grundlagen må få gälla sådan den är.

Hvad särskildt beträffar det i Konstitutions-Utskottets nyssnämnda memorial framställda påståendet, att 58, 59 och 60 §§ Regeringsformen skulle innefatta en inskränkning af den i 57 § af samma grundlag Riksdagen förbehållna rätt, så tror jag mig ej behöfva, efter hvad härom redan är yttradt, upptaga Kammarens tid med ett ytterligare bemötande af ett sådant påstående. Men samma memorial innehåller äfven något, som Hans Excellens Herr Justitie-statsministern vid uppläsningen förbigick, men hvilket icke torde ega så ringa betydelse i historiskt afseende i fråga om skälen, hvarföre man vid tolkningen af denna 57 § icke velat låta stadgandet gälla hvad det kan. Det har blifvit fäldt åtskilliga skarpa ord under öfverläggningen, hvilka synas gå ut på att med den nu förevarande frågan om tolkning af ett grundlagsstadgande sammanvinga hvad dermed ej har verkligt sammanhang, och jag hänvisar i detta fall till Herr vice Talmannens yttrande om farliga sprängämnen, som skulle upplösa alla eganderättsförhållanden. Så framt jag rätt fattat dessa yttranden, så vill man nödvändigt i den framställning som, då jag förra gången hade ordet, uttalades, inlägga någon annan betydelse än hvartill mina ord berättiga. Det är icke *jag* som dragit öfverläggningen in på ett sådant område, men om den nödvändigt skall föras på detta sätt, tvekar jag ej att besvara de anfall man gjort, och till en början ber jag då att få uppläsa ur det ofta omnämnda Konstitutions-Utskottets memorial ett ställe, som icke nyss upplästes. Det lyder sålunda: "Medgäfves Rikets Ständer rättigheten att, utan Konungens samtycke, borttaga, om ock blott en enda bland de ordinarie statsinkomsterna, så funnes ej mer någon bokstaf i grundlagen, som skulle med framgång kunna åberopas till hinder för Ständerna att, medelst de egentliga grundskatternas eller jordeboksräntornas upphäfvande, nedbryta hela statsförvaltningsbyggnaden och sönderslita eganderättens heligaste band".

Jag hoppas att man skall medgifva, att, när man skall tolka grundlagen, så måste man hemta skäl för denna tolkning från hvad som verkliga finnes i grundlagen, och icke från hvad man för det ena eller andra syftet önskar att det skulle finnas derstädes. Hvad är väl nu den nyss upplästa strofen annat än en lagstiftningsgrund, ett yttrande om huru man tycker att man vill hafva grundlagen, men hvilket tycke icke är det minsta bevisande om hvad grundlagen i sjelfva verket innehåller och stadgar.

Men det är icke utan sin egenhet, att se, huru man alltjemt, äfven i vårt lugna samhälle, i en viss fråga velat hålla fram spöken och taga sin tillflykt till intressen och känslor, då det gällt att tolka befintlig lag och

man således endast behöft återropa denna, om man blott i den funnit hvad man trodde sig behöfva finna. Redan år 1828, då Konstitutions-Utskottet först nedskref de nyss citerade orden, var man färdig att, vid hvarje försök att i denna del göra grundlagens bud gällande, genast vilja se spöken bakom ett sådant bemödande. Det hette då, att man ville nedbryta hela statsförvaltningsbyggnaden och sönderslita eganderättens heligaste band; och det är ju icke så litet det. En representation kan begå fel, det är sannt, men männe regeringarne äro fritagna derifrån? Och dock, när det lyckas att få lemna en sak beroende på regeringens åtgöranden, så synes man på vissa håll anse allt vara väl bestäldt, under det att deremot representationen städse synes från samma håll förutsättas vara sådan, att man ej med förtroende kan lemna någon rätt åt densamma, utan fastheldre hvarje uttalande i denna syftning likställes med att vilja låta allting närma sig sin upplösning. Jag vet sannerligen icke något land — det säger jag med glädje — der ett dylikt sätt att framställa förhållandena, en dylik spökruktan är mera obefogad än i vårt lugna och lagbundna samhälle. Här åtminstone borde man få tala om huru lagen rätt bör tolkas, utan att beskyllas för att vilja rifva ned eller spränga alla eganderättsförhållanden. Huruvida var då den statsförvaltningsbyggnad, för hvars nedbrytande man år 1828 hyste så stor fruktan att man ej med lugu kunde tolka grundlagen? Jo det var den förvaltningsbyggnad, som hvilade på de 295 skattepersedlarne, med all deras oreda, omgång och orättvisa. Jag minnes ännu, då man under en sednare tid på allvar sökte bringa någon reda häruti, hvilket motstånd detta rönte och hvilken förargelse det väckte, då yrkanden framkommo om någonting så oerhördt som dessa persedelgrundskatters förvandlande i penningar. Detta oerhörda har emellertid skett, och utan att några heliga band derigenom blifvit brutna eller något eganderättsförhållande nedbrutet eller sprängdt. Mig synes derföre att man borde kunna tänka och tala om dessa förhållanden med lugn och sans, utan att i frågor, som dermed ej hafva direkt sammanhang, inblanda grundskatterna och vilja städse spära obehöriga sträfvan.

För min del tvekar jag ej att säga att, om vårt land får, såsom nu under en längre tid skett, lugnt och lyckligt fortgå på utvecklingens bana, är det saunerligen icke af någon synnerlig vigt för den, som må vara än så ifrig anhängare af den stora fosterländska frågan om grundskatternas aflösning, huruvida man för beslutet fordrar en svårare eller lättare form. Jag bekänner, att jag med tanke på dessa skatters tillkomst, utveckling och verkningar anser, att det vore för staten nyttigt att, i detta som andra dylika fall, så vidt ske kan, rensa bort alla minnen af gamla orättvisor och oregelbundenheter. Så bestämd är min öfvertygelse om att detta kan på lagligt sätt ske äfven i afseende på denna fråga, att man må för mig gerna derför fordra två Kammares och Kongl. Maj:ts sammanstående beslut, och om man äfven skulle uppställa ännu flera hinder för denna saks framgång, så må det gerna för mig ske, ty jag tror, att saken ändock går sin gilla gång, om samhället får utan några olycksöden utvecklas. Kongl. Maj:t och Riksdagen och hvilken annan som helst må hafva sitt ord med i laget; saken går, när den är mo-

gen och svenska folket, med enig mening om hvad klokhet, rättvisa och billighet påkalla, allvarligt *vill*, att den skall gå. Jag säger ej för mycket. Jag ber endast, att vi må påminna oss hvad de sista tio årens erfarenhet härutinnan lärer. För sju år sedan skedde en förändring vida svårare att genomföra. Mången betviflade, att denna förändring skulle kunna genomdrivas, men då det svenska folket, lugnt, laglydigt och enigt, uttalade sin mening, skedde förändringen och det hjälpte icke att därför erfordrades fyra Kamrars och Kongl. Maj:ts samtycke. Så kan det äfven ske med frågan om grundskatternas aflösning, då densamma är bygd på billig och rättvis grund; och det kan ej kallas att upplysa saken, att lugna sinnena, att ställa frågan på sin rätta plats och låta våra förhandlingar vara hvad de borde vara, om man, på sätt som i denna öfverläggning skett, kastar in tvisteämnen, som icke tillhöra den frågan som föreligger. Så gör ej, och för sådant bör ej den beskyllas, som endast yrkar att lagen må få gälla sådan den är; det är icke den, som yrkar lagens helgd, som kastar in sprängämnen i ett laglydigt samhälle. Jag anhåller om bifall till det af Utskottet föreslagna beslut, sådant det är affattadt.

Herr O. F. Pettersson: Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Då jag nyss hade ordet, förbehöll jag mig att vid ett annat tillfälle få anföra skälen till den af mig uttalade åsigt, att den tolkning, en talare på stockholmsbänken sökt gifva åt grundlagens stadganden rörande beskattningsrätten, vore oriktig och stridande både mot grundlagens uttryckliga bud och en 60-årig häfd; och det var derföre att jag ansåg hvarje försök till sådan ny tolkning af grundlagen för högst samhällsvädlig och olycksbringande, men icke af någon obenägenhet för en varsamt fortgående jemnkning i våra äldre beskattningsförhållanden, som jag afgaf den protest som jag då i protokollet nedlade. Efter det yttrande emot min åsigt, som nyss fälldes af den nämnde talaren, skulle det kanske vara på sin plats att just nu söka lemna den utredning af frågan som jag förbehållit mig att framdeles få lemna, men jag nödgas dock, i anseende dertill, att tiden så långt framskridit, att för när närvarande afstå derifrån.

Öfverläggningen var slutad. Enligt hvad derunder yrkats gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå. Härtill svarades med blandade ja och nej. Propositionen på bifall till Utskottets hemställan blef då förnyad och förklarades hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Omröstning äskades och följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 17 Bil. Litt. A,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 64 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Sedan voteringens utgång blifvit för Kammaren tillkännagifven, yttrade:

Herr Åstrand: Då jag ej deltagit i diskussionen om nu afgjorda fråga, ber jag att få anmäla min reservation emot det beslut Kammaren nyss fattat.

Herr Wedberg: Äfven jag ber att få till protokollet anmäla min reservation emot det nyss fattade beslutet.

Kammarens ledamöter åtskiljdes klockan half 4 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

I anseende till hinder för Herr Talmannen leddes öfverläggningarne under aftonens sammanträde af Herr vice Talmannen.

§ 8.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande strafflag.

I anledning af Utskottets hemställan i *punkten 1* anförde:

Herr L. J. Hierta: Jag kan naturligtvis icke annat än vara tacksam därför, att Utskottet till en viss grad fäst afseende å den motion jag väckt om ändringar i gällande strafflag. Jag kan dock ej helt och hållet lemna utan anmärkning det slut, hvartill Utskottet kommit.

Jag vet verkligen icke, om jag skall lyckönska mig, att i samma ämne blifvit af Herr Carlén afgifven en motion, hvilken Utskottet synes hafva följt i det förslag, som Utskottet här framlagt för Riksdagen. Detta ändringsförslag synes mig likväl icke vara fullt nöjaktigt. Jag sökte i min motion utvisa, att en person, som under längre tid hållits i fängelse, ofta ej vore i besittning af sin fullkomliga handlingsfrihet, då han begår stöld för andra, tredje eller fjerde gången, emedan han i fängelset insupit en föreställning om någon mot honom begången orättvisa. Detta är en föreställning, som visserligen från lagens strängare synpunkt ej kan gillas, men hvilken det är icke så alldeles underligt, att han med sitt uppfattningssätt och från sin ståndpunkt hyser. Jag tror ock, att, om man när-

mare tänker efter, man skall finna, att en sådan handlingsfrihet blir honom många gånger betagen å den lefnadsbana, hvartill han, efter att hafva första gången straffats för stöld, finner sig för framtiden hänvisad. Anledningen till denna för honom menliga begränsning af hans fria vilja vid val af lofliga medel till sitt uppehälle är att söka dels i det mera subjektiva förhållande jag nyss påpekat och dels äfven deruti, att, sedan han väl blifvit dömd medborgerligt förtroende förlustig för längre tid, svårighet möter för en arbetsgifvare att i sitt arbete använda en person, som en gång begått stöld och fått en särskild stämpel af brottslighet sig åsatt.

Emellertid erkänner jag med nöje, att i afseende å straffbestämmelserna för itererad stöld Utskottet uppställt sitt förslag så, att Utskottet blott tillsatt ett maximum af två år för andra resan stöld och att, om det sker tredje gången, "ökas tiden för straffarbetet med högst fyra år utöfver hvad för den gerning första gången följa bör." Således kan en mild domare, om han finner stölden begången under synnerligen mildrande omständigheter eller af ren nöd, nedsätta det ökade straffarbetet till ett minimum, som det ligger i hans skön att bestämma.

Om åter en person oftare begår brott, så har Utskottet föreslagit, att han skall dömas till straffarbete från och med fyra till och med tio år och blott med det alternativ, att "der omständigheterna äro synnerligen mildrande", tiden för straffarbetet kan till två år nedsättas.

Nu hemställer jag till hvar och en, huruvida icke under de förhållanden, hvori en sådan utom lagen ställd person ofta befinner sig, svårigheterna för honom kunna vara så stora, att han nästan tvingas att begå stöld. Och om detta blott sker till några öres värde endast för att stilla sin hunger, skall han, jemlikt Utskottets förslag, om jag läser det rätt, i allt fall för denna förbrytelse dömas till 2 års ökad straffarbete. Detta stadgande anser jag för min del stå i ett allt för stort missförhållande till det brott, som då blifvit begånget. Man måste — jag upprepar det — taga i betraktande, att han, efter hvad han förut genomgått, vid många tillfällen icke varit af sin fulla handlingsfrihet i besittning.

Jag har velat nämna detta för att reservera min mening mot den uppfattning, som i detta hänseende tyckes ännu vilja hos Utskottet göra sig gällande, ehuru jag är tacksam, att Utskottet i afseende å den del af min motion, som afser mildring af straffbestämmelserna för iteration af stöld, förklarar dessa straffbestämmelser vara för stränga. "Detta har", säger Utskottet, "utan tvifvel sin förklaringsgrund egentligen deruti, att de fordna föreställningssätten, enligt hvilka eganderätten borde genom stränga straffbestämmelser värnas långt mera till och med än den personliga säkerheten, utöfvat ett nog starkt, om ock i anseende till öfvergången förklarligt, inflytande vid stiftandet af gällande strafflag." Vidare har Utskottet yttrat, att "de stadgade iterationsstraffen för stöld utmärka sig för en stränghet, som föga harmonierar med lagen i öfriga stycken, och som numera visserligen ej heller betingas af den allmänna rättskänslan, som i lagstiftningen ej får förbises." Sedan Utskottet resonnerat så mildt och vackert, synes det icke stå i full öfverensstämmelse dermed, att den, som för fjärde gången begått stöld af äfven det aldra minsta, skall dömas till straffarbete från och med fyra till och med tio år — till stort men jemväl för staten, som skall underhålla en sådan person i sina

fängelser. Detta sätt att bestraffa iteration eger icke heller rum t. ex. i England, der, så vidt jag kunnat underrätta mig, intet särskildt straff är i lag bestämdt för iteration, utan beror detta på domarens pröfning.

Meningen med den framställning jag nu haft äran göra är icke att motivera något yrkande om återremiss, emedan jag är förvissad, att en sådan åtgärd skulle gagna till intet. Utskottet vill naturligtvis bibehålla sin mening. Jag har äfven hört sägas, att Utskottets förslag blifvit af Första Kamraren godkänt, och det är således vida bättre, att den mildring i gällande straffbestämmelser för iteration af stöld, som Utskottet föreslagit, får träda i verket.

Jag har tillåtit mig dessa anmärkningar emot den — såsom mig synes — något besynnerliga inkonsequens, som eger rum mellan Utskottets resonnement i motiveringen och sjelfva förslaget, för att fästa uppmärksamhet derå, i förhoppning, att kanske redan nästa Riksdag tager ett steg längre fram på den nu så vackert beträdda banan.

Efter detta yttrande bifölls Utskottets förslag.

Utskottets hemställanden i *punkterna 2–5* blefvo äfvenledes bifallna.

§ 9.

Vid föredragning af Andra Kammarans Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 20), med anledning af Herr Per Nilssons motion N:o 116 om rättighet för landstingen att upprätta förslag för tillsättning af folkskoleinspektörer inom de särskilda länen, yttrade:

Herr Per Nilsson i Kulhult: Efter hvad det nu föredragna betänkandet utvisar, har Utskottet icke ansett sig böra fästa något afseende å min ifrågavarande motion. Jag vill likväl nämna, att den fråga, som nu behandlas, icke just är så ny. Den förevar till riksförsamlingens pröfning redan vid 1869 års riksdag. Den framställning, som då gjordes i detta ämne, blef dock ganska sent hänvisad till behandling af vederbörligt Utskott och dess utlåtande inkom icke förr än vid slutet af riksdagen och afgjordes i Kamrarna den 12 Maj samma år, således i riksdagens sena timme. Motionen blef till följd häraf något mera knapphändigt diskuterad än måhända eljest blifvit fallet. Men Utskottet yttrar "att Riksdagen med erkännande, att de framställda förhållandena synas förtjenta af vederbörandes uppmärksamhet, likväl med anledning af frågans outhärliga skick ej till följd af Herr Anders Nilssons motion ville besluta någon åtgärd."

Emellertid har denna motivering blifvit godkänd och jag anser således, att jag haft fullt skäl till den fordran, att Utskottet skolat tillstyrka bifall till mitt förslag. Detta har likväl ej skett, och till följd häraf har en icke ringa minoritet af Utskottets ledamöter reserverat sig mot det slut, hvartill Utskottet kommit, samt afgifvit ett skrivelseförslag, hvilket jag skall taga mig friheten uppläsa. Det lyder sålunda: "att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att för tillsättning af folkskoleinspektörer Kongl. Maj:t täcktes från landstingen infordra förslag samt

att folkskoleinspektörerna ålades att till landstingen inlemnå årsberättelse“. Jag får hos Herr Talmannen anhålla om proposition å bifall till detta reservanternes förslag.

Herr Anders Persson: Såsom man torde finna af föreliggande betänkande, har jag inom Utskottet icke biträdt det slut, hvartill Utskottets pluralitet kommit. Och då de med mig i denna fråga lika tänkande åberopat skålen för sin särskilda mening i en vid betänkandet fogad reservation, kan det måhända anses mindre nödigt att vidare upptaga till diskussion de skål Utskottet anfört till stöd för sitt afstyrkande af motionärens förslag. Jag anhåller likväl att i ett hänseende få något närmare skärskåda halten af Utskottets bevisning.

Utskottet yttrar nemligen, bland annat, att det “synes som skulle Rikets Stånder hafva betraktat inspektionen öfver folkskolorna såsom en staten tillhörande rättighet, som borde utöfvas på samhällets vägnar af dess regering genom af densamma förordnade ombud“; och beviset skulle ligga i den omständigheten, att “regeringen genom sin ställning väl bör anses kunna mera oberoende af alla konsiderationer och efter hemdat upplysning från alla henne tillgängliga källor med större personkännedom utnämna inspektörer än någon för annat ändamål utsedd korporation“ o. s. v.

Antagandet, att folkskolan och dess väl skulle vara främmande för landstingen, kan jag för min del ingalunda anse befogadt. Jag hänvisar, till vederläggning häråf, endast till de frikostiga bidrag, åtskilliga landsting lemnat till folkskolorna äfvensom till handhafvandet af uppsigten öfver dessa skolor, i det att landsting inom flera län tillsatt egna inspektörer och aflönat dem temligen väl. Dessa fakta måtte väl bevisa, att hos landstingen börjat uppenbara sig ett ganska varmt intresse för folkskoleväsendets utveckling och förkofran.

Riktigheten af Utskottets påstående, att regeringen skulle ega större personkännedom än landstingets ledamöter, hvilka äro valda från hela provinsen, kan jag icke heller erkänna. Motionären har i sin motion upplyst, att vid tillsättningen af folkskoleinspektörer tillgår så, att från Ecklesiastik-departementet inforas af biskoparne eller domkapiteln uppgift å de personer, som kunna anses lämpliga till dessa befattningar; — och att dessa förslag icke allenast tagas i öfvervägande, utan noga följas, torde ingen kunna bestrida. Men då landstingets ledamöter äro utsedde från de orter, der folkskolorna äro belägna, synes det mig vara helt naturligt, att denna korporation väl bör anses ega åtminstone lika stor “personkännedom“, som biskopar eller domkapitel och följaktligen vara lika väl skickad som dessa myndigheter att meddela ecklesiastikministern de upplysningar han vid tillsättningen af inspektörsplatserna kan behöfva.

Här har ej blott inom Riksdagen och särskildt inom denna Kammare, då fråga varit å bane om anslag från statens sida till folkskoleväsendets befrämjande, åtskilliga gånger blifvit yttradt, att folkskolan vore en kommunens angelägenhet. Nu frågar jag: är icke landstinget den korporation, som ligger närmast Kammaren, då den är uteslutande vald och utsedd, låt vara indirekt, af kommunen? Denna omständighet synes väl

också vid pröfningen af motionärens förslag böra tillmätas åtminstone någon betydelse.

För min del anser jag således, att det på intet sätt kan vara olämpligt eller med någon slags våda förenadt, att åt landstingen lemnas rättighet och uppdrag att upprätta förslag för tillsättande af folkskoleinspektörer inom de särskilda länen; hvadan jag också anhåller om bifall till den af mig med flere reservanter gjorda hemställan.

Herr Ola Jönsson: Jag fruktar, att Utskottet något misstagit sig i sin uppfattning om ändamålet och syftet af det förslag Utskottet här haft att behandla. Det vill nästan förekomma mig, som vore Utskottets mening, den, att motionären velat skilja skolan från staten. Detta är dock ingalunda fallet; och det synes äfven tydligt af hvad motionären slutligen hemställt, att det åt landstingen i hvarje län uppdrages att föreslå tre för insigter, redbarhet och intresse för folkskolan välkände män m. m. Motionens syftemål är således endast och allenast, att det må tillkomma landstinget att upprätta det förslag för tillsättande af folkskoleinspektörer, som nu inforrdas från biskoparne eller domkapiteln. Det är följaktligen icke fråga om, att Kongl. Maj:t eller Ecklesiastikministern icke skulle förordna desse inspektörer hädanefter såsom hitintills. Den förändring, som nu åsyftas, skulle dock vara för folkskolan ganska helsofsam, icke derföre, att jag vill påstå, att folkskoleinspektionen för närvarande skulle vara mindre väl utöfvad — jag vet, att inspektörer finnas, som på ett utmärkt sätt fullgöra sina åligganden — utan helsosam för folkskolan skulle den blifva derföre, att derigenom komme att lifvas allmänhetens intresse för folkskolans dyrbara angelägenhet. Det är nemligen uppenbart, att, om det blefve ett åliggande för inspektörerne att öfver inspektionen årligen afgifva berättelse till landstingen, dessa skulle egna ökad uppmärksamhet och värma åt folkskolans behof, samt allmänhetens deltagande för densamma blifva större än det varit hitintills. Det torde icke heller kunna förnekas, att folkskolan omöjligen kan blifva hvad man önskar att den skall bli, förrän allmänheten börjar att visa folkskolan det vakna, upplysta och lifliga intresse, som är ett nödvändigt vilkor för möjligheten att lyfta folkskoleväsendet till den ståndpunkt densamma bör intaga. Den sanningen har erfarenheten nogsannt bekräftat, att det ej är möjligt att framtinga upplysning och låta den tränga så långt ned man vill, om icke den allmänna meningen i landet omhågnade upplysningens sak med deltagande och värma. Och dessa känslor kunna icke väckas till lif och varaktighet, derest icke allmänheten sjelf får lägga hand vid och närmare öfvervaka folkskolans angelägenheter än nu eger rum.

Det är visserligen icke mycket, som reservanterne föreslå. Som man ser, är det en ringa skrifvelse till Kongl. Maj:t, och man får väl hoppas, att, om en sådan kommer att aflätas, Kongl. Maj:t skall fästa nådigt afseende å densamma; och då något definitivt beslut icke gerna nu kan ifrågakomma eller yrkas, nöjer jag mig med hvad reservanterne hemställt och yrkar, såsom motionären sjelf äfven gjort, bifall till deras förslag.

Herr Samuel Johnson: Jag har begärt ordet för att förklara, att jag för min del biträder reservanternes åsigt och förslag. Inom Jönköpings län har landstinget i flera år anvisat medel för anställande af särskilda inspektörer, hvilka rest omkring i länet. Dessa inspektörer hafva kanske på ett och annat håll varit sedda med mindre goda ögon och mötts med invändningen, att de icke hade någon rättighet att befatta sig med folkskolorna, men en sanning är dock, att de blifvit väl emottagna på de flesta ställen.

Landstinget har ock anslagit medel till inköp af skolmateriel, som af inspektörerne utdelats inom länet och varit till god fromma och nytta för folkskolorna. Jag får därför önska reservanternes förslag all framgång.

Herr Dahm: Utskottet har visserligen icke, såsom den värde motionären antydt, förbisett, att folkskoleväsendet är en angelägenhet, som enligt lag tillhör och som i hög grad borde intressera landstinget, och Utskottet kände äfven ganska väl, att landstingen på flera ställen egnat en särdeles öm omvårdnad åt folkskolorna. Men Utskottet ansåg detta förhållande icke bevisa, att en *sådan* omsorg om dessa skolor, som i denna motion föreslås, skulle egentligen tillhöra landstinget. Man bör icke förbise att det gifves mer än ett sätt att utnämna statens funktionärer. Menigheterna hafva stundom denna lilla rätt att upprätta förslag för deras tillsättning och stundom att anställa val; myndigheterna hafva samma rättigheter vid andra tillfällen, på sätt lag härom bestämmer, och det vore tvifvelsutan oriktigt att bestrida, att någon rättelse i dessa föreskrifter om val af statens embetsmän kunde ske, som vore nyttig och påkallad af behofvet. Men en grundsats synes mig klar och obestriddig, den nemligen, att, då fråga är att välja inspektörer och kontrollanter öfver en menighet eller en korporation, hvem det vara må, bör man ej uppdraga åt den, som skall kontrolleras, att välja kontrollanten sjelf. Om t. ex. kustbefolkningen skulle erhålla rätt att välja tullbevakning, icke kunde väl detta anses fullt lämpligt. Eller om en författare sjelf finge rätt att välja sina recensenter, icke skulle man väl finna en dylik tillställning vara så alldeles i sin ordning. Visserligen kan man säga, att inspektörerne icke äro tillsatta öfver landstingen, men vi skola komma ihåg, att dessa inspektörer dock äro tillsatta icke blott för att vaka deröfver, att folkskolelärarne fullgöra sin skyldighet utan äfven för att tillse, att menigheten uppfyller *sin* i lag stadgade förpligtelse i afseende å folkskolan. Landstinget är valdt af menigheten och är dess representant. Vid sådant förhållande torde ock vara olämpligt, att dessa inspektörer utses af en korporation, öfver hvars valmän de skola utöfva inspektion. För öfrigt må man besinna, att, om man skulle tillerkänna landstinget denna rätt att upprätta förslag, detta icke, såsom vid åtskilliga andra tillfällen, då förslag uppsättes och regeringen väljer, skulle ensamt innehålla ett framläggande af de personer, som ansågos företrädesvis lämpliga att vid valet ifrågakomma, utan man bör erinra sig, att, då det här är en slags nationalrepresentation, som skulle framlägga detta förslag, måste det betraktas icke såsom ett *förslag*, ett råd, utan såsom en fordran, att regeringen skall följa det samma och jag tror ej, att det vore rätt och billigt, att sålunda sätta

representationen och regeringen i en måhända tvungen och oundviklig strid rörande denna angelägenhet.

Det har blifvit sagdt, att landstinget, hvars ledamöter äro valda från alla länets delar, skulle hafva god personkännedom. Jag bestrider icke detta, men huruvida denna personkännedom sträcker sig så långt, att den lemnar en säker ledning för bedömandet, hvilka personer böra vara inspektörer, vågar jag dock icke med visshet antaga. Ty vi skola ihågkomma, att landstinget icke här såsom vid andra val har att tillse blott, att den, som skall utses, är en *i allmänhet* hederlig, klok och kunskapsrik man, utan jemväl att han må vara en person, som är lämplig att vara folkskoleinspektör. Detta är icke någon lätt sak. Inspektörsämnen erbjuda sig icke öfverallt, ty af en sådan man fordras alldeles säregna egenskaper. Han skall icke blott hafva insigt om folkskolans behof och sättet att sköta en dylik skola, utan han skall derjemte kunna umgås med och behandla folkskolelärarne, skolråden och stundom församlingarne sjelfva på ett sådant sätt, att man hör på hvad han säger; att man ger akt på hans undervisning och rättar sig efter hans råd. Ty om han icke har denna förmåga att umgås med folket, blir hans inspektion mindre nyttig, än den borde och kunde vara. Jag vill visserligen icke bestrida, att landsting kunna förekomma, som med nöjaktig person- och sakkännedom skulle kunna upprätta förslag till skolinspektörer, men jag vågar ej antaga, att detta förhållande är normalt, då man väl icke kan påstå, att landstinget blifvit valdt just med afseende å dess besittning af den personkännedom, om hvilken jag här talat, och hvilken jag anser vara nödvändig.

Man har invändt, att en förändring i det syfte motionären föreslagit skulle hos landstingen "väcka intresse för folkskolan." Ja, Mine Herrar! jag tror ock, att den skulle väcka intresse och jag hoppas, att intresset för folkskolans angelägenheter skall stiga allt mer och mer. Men — *ett* är, att intresset lifvas, så att landstinget i allmänhet må fatta beslut, som verkligen befrämja folkskoleväsendets framgång och utveckling. Ett *annat* är att åt landstinget öfverlåta utöfvandet af en verksamhet och ett inflytande, hvartill det kanske ofta icke eger tillräckliga krafter. Det må be-sinnas, att då man väljes till landstingsman, ökas derigenom icke den valdes duglighet i andra hänseenden, om man icke vill tro och hoppas, att — såsom det gamla ordspråket lyder — "den Gud gifver embetet, den gifver Han ock förmågan att sköta detsamma." Intresset kunde väckas, men intresset utan nödig personkännedom, hvarpå jag här lägger särskild vikt, kunde möjligen leda landstinget att begå misstag, som icke vore för folkundervisningens sunda utveckling nyttiga.

Man må icke anse hvad jag nu yttrat såsom något uttryck i den aldra ringaste mån af missaktning för landstingen. Jag bestrider på det bestämdaste en sådan uppfattning. Jag känner deras verksamhet och nit för folkskolan alltför väl för att tillåta mig en dylik antydning. Jag vill blott säga, att den, som duger till *ett*, icke derföre duger till *allt*, och att, likasom en jurist icke bör bli stött, om man ifrågasätter hans förmåga att sköta sjukdomar, och en läkare ej bör misstycka, om man antyder, att han möjligen icke är skicklig att bedöma juridiska frågor — så bör ett ärligt uttalandt tvivel om landstingens lämplighet att föreslå skolinspektörer ej anses för dem förnärmande.

Jag

Jag vill särskildt nämna en annan sak. Man har framhållit, att vid tillsättning af skolinspektörer af regeringen upplysningar infordras endast från biskoparne eller domkapitlen. Jag tror först och främst, att dessa upplysningar i allmänhet infordras blott från biskoparne; men jag föreställer mig, för så vidt jag förstår författningen, att ingenting finnes, som förhindrar regeringen att inhemta upplysningar i detta fall jemväl af andra personer. Och då Utskottet yttrar i betänkandet, att regeringen genom sin ställning bör vara mera i tillfälle att inhemta noggrann kännedom om de personer, som kunna vara lämpliga till inspektörer, tror jag, att hvar och en, som vet, i hvilket förhållande tjänstemän gemenligen stå till sina förmän, skall erkänna sanningen af detta påstående; hvarföre jag för min del ej finner giltigt skäl att begära att regeringen skall afhända sig någon del af den rättighet den principenligt bör ega att på statens vägnar utöfva tillsyn öfver skolstadgarnes tillämpning och efterlefnad.

Jag vill för tillfället icke tillägga mera, än att jag yrkar bifall till Utskottets betänkande, hvilket jag för min del anser nyttigt och riktigt.

Herr Törnfeldt: Herr Talman! Mine Herrar! Motionären har sagt, att folkskoleinspektionen ingenstades gått ut på att befrämja "ecklesiastiska ändamål" och Utskottet säger, att han i detta fall icke lemnat Utskottet någon upplysning om betydelsen af detta uttryck. Hvad jag nu vill anföra afser just att meddela "någon upplysning" i sådant hänseende.

Jag har tyckt mig skönja — och flere med mig — att här uppenbarar sig ett konsekvent bemödande att öfver vårt land utbreda det religionssvärmeri, som man kallar pietism. Då för första gången blef tal om att inrätta folkskolor, hette det: "Om det skulle blifva en folkskola i hvarje socken, kan ingen mera vara prest." När efter mycken kamp och strid det beslöts att folkskolor skulle upprättas, då hette det: "Jaså, nu skall det bli en folkskola i hvar socken — hvad skall man då göra? Jo, man skall bemäktiga sig folkskolelärares bildning." Den har man också bemäktigat sig jemte prestbildningen så väl, att det är sällsynt att finna någon yngre skollärare eller prest, som icke är pietist. Ja, jag går så långt, att det är svårt att träffa någon annan prest. Denna pietism har inträngt i alla klasser och särdeles i de högre, synnerligen efter representationsförändringen. Förut hette det: "man kan väl frukta Gud utan ett sådant der svärmeri." Nu svärmar man sjelf, kanske lika mycket för att återvinna sjelfskrifvenhet som för att bevara dogmerna. Men det är också hvad man tycker uppenbara sig vid tillsättningen af dessa folkskoleinspektörer, att många af dem äro pietister. Jag har såsom komminister ingenting att göra med folkskolan och jag är således ej närvarande vid inspektionerna der. Men en gång blef jag kallad att närvara vid en dylik inspektion, och det var just en sådan, som icke blef utaf på den grund, att folkskoleinspektören tillkännagaf, att han skulle komma på förmiddagen; men han kom icke förr än på eftermiddagen, och då voro barnen borta ur skolan. Jag började då att tala med folkskoleinspektören om nyttan af vapenöfningarne i folkskolorna. "Ja", sade han, "jag har också förr haft sådant i tankarne, men nu har jag fått ett annat sinne." Och

dermed packade han in och for till en annan marknad. Jag fick sedan veta orsaken, hvarföre han kom för sent. Han hade nemligen i en af grannförsamlingarne efter inspektionens slut företagit sig att pietistera klockaren och skolläraren samt öfrige närvarande personer, och då dessa herrar icke kunde undgå att draga på munnen, så blef herr inspektören vred, liksom Gud i Gamla Testamentet, och förkunnade dem, att de voro aldeles ovärdige till de af dem innehafda tjenster.

Hvar och en eger frihet att hafva sin tanke om detta religionssvärmeri. De, som vilja utbreda det, tycka att det är bra, och tro, att det lyckliggör människorna. Men den, som icke tycker derom, bör äfven få hafva sitt tycke. Jag har känt åtskilliga biskopar, hvilka fordom sagt åt mig, att jag icke skulle understödja detta svärmeri och som sändt mig ut för att motverka detsamma. Nu gör sig en annan anda gällande. Jag tror derföre att tiden nu om någonsin är inne att söka motarbeta det på hvad sätt lämpligen ske kan, ty om det får ostördt fortgå såsom hitintills -- hvart skall det taga vägen! Hatet till förnuft, naturvenskap och skön konst skall fördunkla civilisationen. Det må tillåtas mig att omnämna ett fall ur min erfarenhet, som visar dess våda å en annan sida.

För några år sedan for en man från min hemort till Linköping. Han kom der i samtal med en läsare, som fick honom att bekänna, att han haft ett barn med sin hustru, innan de vigdes. Läsaren förklarade då, att han var besatt af djefvulen och sade, att, om han icke fick den utdrifven, skulle han blifva evigt fördömd och förtappad. Med detta besked för karlen hem, började att läsa och studera evangeliska fosterlandsstiftelsens kolporterade skrifter, hvilka tyckas likasom drypa af försoningsblod; — men det hjälpte icke. Karlen drog sig slutligen helt och hållet från arbetet och sysselsatte sig ensamt med läseri. Sedermera efter ett och ett halft års grubbel kom han till den tanken, att det vore bäst att göra af med hustru och barn och derefter med sig sjelf. Då förde hans bröder honom till mig. Han omtalade nu hela förloppet, lade fingren mellan ögonbrynen och sade: "Jag känner, att jag har djefvulen härinne, och kan icke få ut honom," hvad skulle jag göra? Försoningen egde han öfverflödigt framställd i de nyss nämnda skrifterna.

Herr Törnfeldts yttrande blef nu afbrutet af Herr vice Talmannen, som ansåg sig böra till talarens eget bepröfvande öfverlemnna, huruvida det, som han sednast anförde, kunde anses tillhöra nu föredragna ärende eller dermed ega sammanhang.

Efter denna erinran af Herr vice Talmannen fortsatte:

Herr Törnfeldt: Jag skall genast visa, att hvad jag nu yttrat står i sammanhang med den fråga, som här föreligger.

Jag sökte att tala litet förnuft med karlen. Han kryade likasom till och han har sedermera i flera år skött sitt hemman samt varit en ordentlig man.

Jag har velat nämna detta blott för att visa, huru angeläget det är att på allt sätt söka motverka religionssvärmeriets ytterligare utbredning i landet, eller åtminstone att låta bli att befrämja den saken. Vi se, att pietismen verkar en så stark väckelse hos människan, att hon skall gå till för-

tviflan och det tror jag ej vara evangeliskt. Man nöjer sig icke med att väcka den sorg, som är efter Guds siune och verkar bättring till salighet, utan man vill verka en sorg efter djefvulens sinne, som åstadkommer för-tviflan, hvilken, der den öfvervinnas, vanligen slår öfver till andligt högmod och förakt mot andra. Om detta sträfvande i pietistisk riktning finge obehindradt utveckla sig öfver landet, fruktar jag, att det slutligen skulle leda till ett nytt påfvedöme, som vore värre än det gamla, emedan det ej grundade sig blott på vidskepelsen såsom det gamla, utan derjemte på denna öfverdrifna väckelse och ruelse, det mest brännbara ämne, hvarigenom kunde kallas till lif en sådan fanatism, att man lätt ånyo kunde komma derhän att resa bål åt kättare.

Jag hemställer derföre till hvar och en, om man ej bör på allt sätt söka att hejda utbredandet af detta svärmeri. Och då man har den erfarenheten, att Kongl. Maj:t nästan uteslutande utser sådana folkskoleinspektörer, som söka att bereda det framgång, hvarpå jag nyss anförde ett exempel, tror jag, att det ej vore så oriktigt, om åt landstingen öfverlätas att jemväl yttra sig om, hvilka personer borde utnännas till dessa viktiga platser.

En föregående talare har sagt, att landstingen ej skulle vara mäktiga att göra det; — men huru kan då landstinget utnämna och välja ledamöter till Riksdagens Första Kammare?

På grund af den erfarenhet jag har -- den är bedröflig och den bedröfvar mig -- nödgas jag alltså instämma i reservanternes åsigt.

Herr Gumælius: Om motionären med sin nu ifrågavarande motion åsyftat en framställning om att vi hafva mycken folkskoleinspektion, då skiljer jag mig från honom, men om han deremot velat uttrycka den åsigt, att man gerna kunde nöja sig med ett mindre antal folkskoleinspektörer, blott dessa vore i tillfälle att uteslutande egna sig åt detta viktiga kall, då är jag af samma tanke. Folkskoleinspektörerna äro för närvarande i allmänhet antingen prester eller lärare vid de högre elementarläroverken, och i de aldra flesta fall, det medgifver jag villigt, nitiske och lämplige för sitt kall, men det är icke gerna möjligt annat än att den ena verksamheten får stå tillbaka för den andra, och folkskolans sak är alltför viktig för att i något afseende sättas efter. Frågan om en omreglering i detta afseende förutsätter emellertid ett helt annat aföningsätt, än det nuvarande, enär en person, som skulle uteslutande egna sin tid och sina krafter åt folkskolans öfvervakande, ej kan afspisas med nu utgående ringa aflöning, och den omreglering, jag i detta afseende anser önskelig, är således beroende på en anslagsfråga, som ej föreligger till behandling.

En ärad talare på kalmarbänken hade ett par yttranden, som jag tecknat mig till minnes, och hvilka jag ber att få till besvarande upptaga. Han hyste farhågor för att, om landstingen skulle få något att säga vid tillsättandet af folkskoleinspektörer, stridigheter emellan regeringen och landstingen skulle kunna uppkomma. Jag har ej hört talas om några stridigheter emellan regeringen och dem, som nu gifva regeringen anvisning på, hvilka personer äro lämplige att utöfva folkskoleinspektörsbefattningar. Om äfven skulle hända att landstingen någon gång här vid lag skulle vilja gå i en annan riktning än

domkapitlen (och detta lära väl landstingen ej göra, om de ej dertill hafva giltiga skäl), så är jag öfvertygad att regeringen äfven i sådant fall skulle lemna ett villigt öra åt landstingets framställningar, likaväl som förut åt vederbörande konsistorier. Och om fråga blir, hvilkendera skall afgifva förslag till folkskoleinspektörsbefattningar, konsistorierna eller landstingen, och hvilkendera i tvistigt fall skall vika, så får jag för min del säga, det jag anser, att kyrkans representanter måste vika för folkets. Kyrkan är i sanning ändock tillräckligt representerad i styrelsen öfver seminarierna och folkskolorna. Samme ärade talare lade äfven vikt på, att de inspektörer, som blefve utnämnde, skulle vara så beskaffade, att de kunde umgås såväl med det egentliga folket, som med de korporationer, med hvilka de hade att skaffa. Jag kan för min del icke finna den minsta anledning befara att de personer, som, enligt af landstinget upprättadt förslag, af regeringen till folkskoleinspektörer utnämnas, skulle blifva mindre lämplige att umgås med vederbörande, med folket i orterna och med dervarande korporationer. Hvad särskildt korporationerna beträffar, så är ju landstinget en af de främsta, med hvilka de komma att umgås, och landstinget har på många håll visat ett varmt nit för folkskolebildningen, och synes vara villigt att gå än vidare på denna bana, och skall göra det, om det står i godt förstånd med folkskolans inspektion, men i annat fall torde resultatet blifva alldeles motsatt. Jag behöfver ej säga, att jag önskar en helsosam samverkan till sakens gagn.

Hvad vidare den omtalade personalkännedomen beträffar, så har man full anledning att förutsätta densamma i lika hög grad hos landstinget som hos någon annan myndighet, som har att skaffa med folkbildningen.

Den sednaste talaren yttrade sig med mycken skärpa om den ensidiga religiösa riktning, som skall vid folkundervisningen somligstades söka att göra sig gällande. Går denna riktning för långt, så är den utan tvifvel icke nyttig för folkskolans sunda utveckling. Äfven emot detta missförhållande ligger ett korrektiv uti att lemna landstinget tillfälle att uttala sig om lämpligheten hos de personer, hvilka ifrågasättas till folkskoleinspektörer.

Det är alldeles gifvet, att landstingen vid förslags upprättande komma att företrädesvis fästa sig vid de folkskoleinspektörer, som för närvarande i sådan egenskap göra tjänst och äro värde att få bibehålla förtroendet. Endast der ett undantag möjligen eger rum, när ett ombyte komma att föreslås.

Jag förenar mig med dem, hvilka yrkat bifall till reservanternes hemställan.

Herr Adlersparre: För min del får jag på det lifligaste instänma i motionärens nu gjorda framställning och således yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen. När jag yrkar detta, så gör jag det utan den ringaste hänsyn till det slags pietism, som vi nyss hafva hört en talare så bjert utmåla. Öfverdrifter får man se öfver allt, och jag vill derföre alldeles kasta åsido denna del af frågan. Icke heller tror jag, att det finnes någon särdeles befogad anledning till anmärkningar mot de hittills varande folkskoleinspektörerna. Anmärkningar kan man alltid finna,

äfvén om landstinget finge rättighet att uteslutande sjelf välja folkskoleinspektörer. Jag ser frågan endast från den synpunkten, att för landstinget sjelft och derigenom äfvén för folkskolan vore det af högsta vigt, att landstinget finge någon mera specificerad obligatorisk verksamhet för folkskolans bästa, än nu är förhållandet. Om man icke kan hos kommunens målsmän väcka intresse och nit för folkskolan, fruktar jag, att den aldrig kan vinna förtroende eller välvilja hos folket. Jag tror äfvén, att endast lokala myndigheter äro i stånd att undanrödja alla de lokala hinder, som skolan måste öfvervinna, för att erhålla full lifskraft och blifva uppbyren som hon förtjenar. I motsatt fall blir hela institutionen kanske endast en död bokstaf; åtminstone blir dess form stel och hård, och frambringar icke hvad man önskar. Jag anser att det icke är nog med att endast uti allmänna ordalag, såsom i Kongl. förordningen om landsting, ålägga landstingen verksamhet för folkskoleundervisningen i länen. Särskilda och bestämde föreskrifter om obligatorisk skyldighet i detta afseende anser jag vara nödvändiga, ty i annat fall fruktar jag, att åtskilliga landstings berörda verksamhet i det närmaste blir lika med noll. Den nu föreslagna författningsåtgärden, som i sig sjelf är så lindrig, tror jag vara en åtgärd just i den rätta riktningen. Regeringen har ändå tillräckligt verksamhetsfält uti att öfvervaka det hela eller hufvuddragen af skolundervisningen, men regeringen kan icke göra allt och bör icke heller sträfva derefter. Folkskoleväsendet är en kommunens likaväl som en statens angelägenhet, i följd hvaraf det äfvén ligger i sakens natur, att regeringen och landstinget i nämnda hänseende böra verka gemensamt.

En ärad talare yttrade, om jag fattade hans ord rätt, att landstingen icke skulle ega den personalkänedom, som erfordrades för att uppgöra förslag i fråga om tillsättande af folkskoleinspektörer. Erfarenheten har dock redan visat, att flera landsting ådagalagt ett ganska godt och skarpt omdöme i detta hänseende, hvarföre skäl icke synas finnas att härvid missstro landstingen. För öfrigt är det ju icke föreslaget, att landstingens förslag skulle blifva bindande för regeringen, åtminstone vill jag icke påyrka detta, ty så länge regeringen är ansvarig för ordningen och andan inom skolan, måste regeringen vara berättigad att sjelf välja skolinspektörer. Jag är dock fullt förvissad att genom från landstingen infordrade förslag skulle regeringen få en mycket god vägledning att finna de lämpligaste folkskoleinspektörer.

Jag vill icke längre uppehålla diskussionen, utan inskränker mig till att på det varmaste förorda bifall till reservanternes hemställan.

Herr Nordenskiöld: Då jag i likhet med den föregående talaren går att förorda bifall till reservanternes förslag, så vill jag börja mitt anförande med den förklaring, att jag ingalunda begärt ordet för att utslunga något anathem mot en eller annan i landet herrskande religiös åsigt. Öfverdrifter finnas på alla fält, och deras existens har icke att göra med nu föreliggande fråga. Jag har ansett, att en reform uti ifrågavarande afseende vore nyttig och gagnelig derföre, att för närvarande de ecklesiastika myndigheterna hafva ett så stort inflytande på folkskolan, så att, äfvén om dessa myndigheter fortfarande blifva så fördomsfria och för folkundervisningen benägna som de hittills i vårt land varit, så kan detta infly-

tande blifva ensidigt och menligt. För att inse detta, behöfver man blott genomgå de särskilda stadgarne för folkskolan och se till huru lärarne tillsättas, huru skolan styres, och huru undervisningen derstädes kontrolleras. Då finner man till en början, att den högsta myndigheten för folkskoleväsendet är ecklesiastikministern, som tillika är högste styresmannen för rent ecklesiastika ärenden. Detta måste i viss mån göra, att, då en person tillsättes till denna befattning, man gör mera afseende på hans lämplighet att pröfva och afgöra ecklesiastika frågor, än på hans förmåga att behandla undervisningsärenden. Någon gång åtminstone kan detta inträffa. Sedermera styres skolan af ett skolråd, som utses på en kyrkostämman, der kyrkoherden är sjelfskrifven ordförande. Samme kyrkoherde är äfven ordförande i skolstyrelsen och, som vi veta, för närvarande den, som i allmänhet mest ingriper i skolans styrelse, hvilket naturligtvis länders honom till stor heder. Lärarne i folkskolan utbildas vid folkskolelärareseminarier, som stå under konsistoriernas ledning, och att dessa lärare dervid måste få en ensidig, så att säga presterlig riktning, torde vara naturligt. Jag vill dock inom parentes säga, att jag härmed alldeles icke vill yttra något klander, hvarken mot seminarierna eller de konsistorier under hvars uppsigt de stå. Slutligen finner man äfven, att folkskoleinspektörerne utses och tillsättas på förslag af biskoparne eller domkapitlen. Deraf framgår det förhållande, att såväl de styrande i folkskolan som de, hvilka derstädes undervisa eller kontrollera skolans verksamhet, alla äro de i mer eller mindre grad beroende af ecklesiastik eller presterlig myndighet. Då nu så förhåller sig, anser jag det vara riktigt, om en sådan förändring vidtages som här nu blifvit föreslagen, hvarigenom man kunde få en garanti för, att folkskoleinspektörerne icke uti allt för ensidig riktning tillsattes. Om nu i följd af den, så att säga, ecklesiastika riktningen inom skolorna, det missbruk skulle uppkomma, att undervisningen derstädes bedrefves allt för uteslutande i religiösa ämnen, på bekostnad af de andra undervisningsämnen, så kunde lätt hända, under nuvarande förhållanden, att den myndighet, som eger kontrollera skolans verksamhet, hade stor benägenhet att blunda just för de fel man vill hafva anmärkta. Jag tror därför, dels på grund af hvad jag anfört, och dels på de skäl som föregående talare framlagt, att det vore särdeles önskvärdt, att folkskoleinspektörer på förslag af landstinget tillsättas.

Jag yrkar bifall till reservanternes hemställan.

Herr Ljunggren: För min del kan jag icke så alldeles gilla reservanternes förslag, emedan jag icke kan finna den af dem ifrågasatta förändringen vara behöflig, vare sig med tanken på folkskoleinspektörerne och deras verksamhet, eller tanken på sättet för deras tillsättande. Det torde vara allmänt erkänt, att de personer, som hittills bestridt folkskoleinspektörsbefattningarne, hafva gjort det med nit och mycket förstånd. Jag har icke från något håll hört klagan öfver dessa inspektörers förfarande. Det låter väl nu, som om anledning förefinnes till dylik klagan, efter som en motion blifvit framlagd i syfte att förändra sättet för skolinspektörernes tillsättande. Hvad regeringen beträffar, så tror jag, att den funnit intresse hos landstingen för folkundervisningen i sådan mån, att landstingen vilja göra någon uppoffring för folkskoleinspektionen. Jag tror

äfven, att regeringen skall gå landstingens önskningsar till mötes i afscende på de personer, som komma att till folkskoleinspektörer utses. Så är nemligen förhållandet i det stift jag tillhör. Landstinget sätter till samma person som regeringen, eller regeringen samma person som landstinget, jag vet icke rätt hvilketdera, men emellertid är regeringens inspektör och landstingets inspektör samma person. Jag tror därför, att den nu föreslagna förändringen är mindre behöflig just därför, att, då regeringen finner, att landstinget intresserar sig för folkundervisningen och dess inspektion, der skall regeringen synnerligen gerna gå landstingets önskningsar, i fråga om samma inspektion, till mötes.

Såsom en talare här redan anmärkt, är det i princip riktigt, att de, som skola kontrolleras, icke sjelfva få tillsätta de personer, hvilka öfver deras verksamhet skola utöfva tillsyn. Om man nu, såsom flere redan gjort, vill tala om de olika religiösa riktningarne och dervid tänker sig att en ort, der pietism allmänt är rådande, skulle uppgöra förslag till folkskoleinspektör, så komme naturligtvis endast personer med dylika religiösa åsigtar i fråga, och orten skulle blifva missnöjd, om regeringen ginge förbi det upprättade förslaget och utnämnde en person som regeringen ansåg kunde verka mera välgörande än någon af de föreslagna till folkskolans utveckling och bästa. Enahanda förhållande kunde ju äfven inträffa en annan gång uti en trakt, der man hyste mera liberala religiösa åsigtar och der regeringen, med förbigående af det upprättade förslaget, kunde till folkskoleinspektör utnämna en person med strängare religionsåsigtar; och deraf skulle följa osämja och stridigheter emellan de särskilda landstingen och regeringen. Jag tror därför att reservanternes förslag icke är lämpligt och tillfredsställande. Jag anser ställningen bättre sådan den nu är, att regering och landsting uti ifrågavarande hänseende gå hvarandra till mötes med ömsesidigt förtroende.

Efter som jag kom att nämna ordet pietism, så får jag tillägga att jag tror det jag ej skulle kunna försvara mig inför mina embetsbröder, om jag ej inlade en protest mot det sätt att behandla denna religiösa riktning, som en embetsbroder behagat använda. Det är allmänt bekant, att ordet pietism ofta missbrukas och att dermed betecknas hvarje yttring af ett varmare trosförfatt. Vi hafva en riktning deraf på vestra kusten och en annan riktning på den östra, och bådas anhängare benämnas läsare. Hvad vestkusten beträffar, så kan jag försäkra, att de personer, som hylla dylika religiösa åsigtar, till det stora flertalet äro mycket fromma och i allo aktningvärdas. De äro i allmänhet utmärkta för en varm nitälskan för religionens sanningar och ett lefvande intresse för skriften samt utmärka sig för ett skickligt och aktningvärdt leverne. Då, som jag förmodar, förhållandet icke är rätt mycket olika med läsarne på östra kusten, utan äfven bland dem finnas många samvetsgranna kristna, så tror jag, att vi med yttersta fördragsamhet böra möta hvarandra på detta område, och hvilken religiös riktning vi än må hafva, visa aktning emot olika tänkande.

Jag yrkar bifall till hvad Utskottet i detta betänkande föreslagit.

Herr Ola Jönsson: Diskussionen i detta ämne har till någon del förts inom ett område, som gör det mindre angenämt för de talare, hvilka sednare uppropats, att fortsätta diskussionen, men jag har

likväl begärt ordet dels för att bemöta ett par yttranden, som här afgifvits, samt dels för att protestera mot, att af detta så ytterst viktiga ämne må tagas en anledning till åtlöje eller att detsamma må uppväcka någon känsla af bitterhet. Man har här talat om sekterism och dylikt, men huru mycket det än kunde vara att säga derom, så kan det icke falla mig in att härstädes tala om sådant, ty det anstår lika litet mig som en föregående talare att i frågan inblanda hvad som dermed icke har den ringaste gemenskap.

En ärad talare har sagt, att, enligt hans förmenande, det skulle kunna föranleda till stridigheter emellan regeringen och landstingen, om dessa sistnämnda finge rätt att upprätta förslag till folkskoleinspektörer. Jag kan dock icke inse, huruledes stridigheter skulle kunna deraf uppkomma, ty, för att tro sådant, måste man ju förutsätta att landstingen skulle föreslå sådana personer, som regeringen ansåge vara olämplige såsom inspektörer, men någonting sådant kan man icke rimligen befara.

En aktad talare, som nyss hade ordet, har ju också omnämnt, att i en provins, der landstinget deltagit i tillsynen öfver folkskolan genom att utse egna inspektörer, har det inträffat att regeringen och landstinget, vid val af inspektörer, utsett samma personer. Sådant måste utgöra ett kraftigt vittnesbörd för att landstingen äro angelägna att till dessa befattningar erhålla personer, som med nit och intresse fylla sitt kall; och man kan således icke skäligen befara att valet af inspektörer skall gifva anledning till stridigheter mellan regering och landsting.

Äfven har man dragit i tvifvelsmål att landstingen skulle ega tillräcklig personalkänedom och förmåga att bedöma, huruvida en ifrågasatt person vore lämplig till inspektör. Man torde dock icke hafva giltig anledning till sådana betänkligheter, enär landstingen, då de ju måste anses vara sammansatta af de mest intelligenta personer inom länet, således böra ega de insigter som kunna erfordras för att till inspektörer föreslå de mest skickliga.

Vidare har man ansett att landstingen, om de erhöle den nu ifrågavarande rättigheten, skulle försöka att utöfva en verksamhet, som icke vore befogad; men jag kan icke finna någon verklig anledning att antaga något sådant och inser icke heller rätt, hvilken verksamhet skulle kunna anses vara obefogad, och förmår således icke fatta meningen med detta yttrande. Det torde icke kunna förnekas, att inom de församlingar, der folkskolan intager en jemförelsevis hög ståndpunkt, sådant icke är folkskoleinspektörernes eller presterskapets förtjenst, utan att denna förtjenst tillkommer just församlingens egna målsmän. Der dessa icke med nit omfattat skolans sak, der ser man nemligen, att hvarken inspektörer eller presterskap kunnat uträtta något storverk.

En ärad talare, som nyss hade ordet, anmärkte, att det skulle vara oegentligt, om landstingen erhöle den nu ifrågavarande rättigheten, enär landstingens verksamhet derigenom skulle, enligt hans åsigt, råka in på afvägar. Jag skulle likväl tro att, om också en eller annan komme på afvägar, detta ej skulle blifva händelsen med majoriteten inom landstinget, då man väl får tro att åtminstone flertalet af landstingsmännen äro kloka personer.

Såsom jag redan förut nämnt, anser jag denna fråga vara ytterst vigtig, just derföre att inspektörerna finge sig ålagdt att afgifva årsberättelse till landstinget. Det är nemligen tydligt att denna berättelse skulle föredragas hos landstinget och då gifva anledning till bepröfvande dels af hvad som kunde vara anmärkt af inspektören och dels äfven af hvad som inom landstinget kunde ytterligare anmärkas. Och då från hvarje församling vanligtvis finnes någon ledamot tillstådes inom landstinget, så skulle den ledamot, som tillhörde en församling, mot hvars skolväsende anmärkningar framställdes af inspektören, eller af landstinget, finna sig föga smickrad af den slags uppmärksamhet, för hvilken hans församling gjordes till föremål, och han skulle blifva särdeles angelägen att med alla till buds stående medel så fort som möjligt afhjelpa de anmärkta bristerna.

Jag lägger derföre en synnerlig vikt vid att landstingen måtte blifva i tillfälle att taga kännedom om folkskoleväsendets tillstånd, och jag är lifligt öfvertygad om att, i fall landstingen få sig uppdraget att utöfva en vidsträcktare verksamhet i detta hänseende, sådant skall komma att lända våra folkskolor till stor fromma.

Jag anhåller värdsamt om Kammararens bifall till reservanternes förslag.

Herr Asker: Det nu föredragna utlåtandet innehåller i motiveringen en punkt, som kanske icke bör lemnas utan all uppmärksamhet. Utskottet har sig bekant — heter det — att regeringen, vid tillsättandet af folkskoleinspektörer i de län, der landstinget anslagit medel till särskilde inspektörers aflöning, icke vägrat att fästa billigt afseende på landstingens framställda önsknings rörande utnämning af desse inspektörer.“ Sålunda är redan en utväg anvisad för landstingen att tillvinna sig den rättighet, som man nu fordrar åt dem i allmänhet. Det landsting, som är intresserad för folkskoleväsendets utveckling och visar sitt intresse genom anslag af medel för detta ändamål, äfventyrar icke att se sina önsknings, vid tillsättning af inspektörer, lemnade utan afseende af regeringen. Såsom stöd för hvad så är sagdt torde det tillåtas mig upplysa, huru man i Gefleborgs län gått till väga i detta hänseende.

Redan för flera år sedan skedde en så beskaffad anordning i nämnda län, att landstinget blef i tillfälle anslå särskild aflöning med 3,000 R:dr R:mt till hvardera af tre å landstingets vägnar utsedde folkskoleinspektörer, och anvisade landstinget derjemte erforderliga medel för folkskoleseminariers ordnande inom länet. Denna organisation, som nu fortgår på sjunde året, och för hvilken landstinget således redan gjort betydliga uppoffringar, har ock vunnit allmänhetens förtroende och bifall inom de särskilda kommunerna, och jag kan sanningsenligt tillägga, att den visat sig synnerligen välgörande i sina verkningar. För verkställighet af ifrågavarande beslut har landstinget utsett tre deputerade, bland hvilka jag haft och har förtroendet att vara en, och på dessa deputerades å landstingets vägnar till regeringen ingifva förslag hafva landstingets folkskoleinspektörer äfven blifvit utsedde att vara statens.

Om landstingen i allmänhet vilja på denna väg förvärfva sig den nu påfordrade rättigheten att föreslå folkskoleinspektörer, så finnes det ju icke något hinder derför, men man borde kanske tillägga, att landstingen,

för att vinna denna förmån, böra mera allmänt, än nu är fallet, visa sitt intresse för folkskoleväsendets utveckling.

Utän att jag emellertid vill framställa något särskildt yrkande i anledning af detta betänkande, har jag begärt ordet endast derföre, att jag vågat antaga, att den upplysning möjligen kunde vara af något intresse, hvilken jag nu haft äran till Kammaren framföra.

Herr Carlén: Jag skall be att få i min ringa mån understödja motionärens yrkande på bifall till reservationen, och då jag gör detta, så tror jag att jag gör det i folkskolans eget välförstådda intresse. Det lärer väl vara alldeles gifvet att folkskolan skall komma att blomstra och utvecklas allt mera i den mån hon omfattas med varmare intresse icke blott af den lilla kommunen utan ock af den större, det vill säga af landstinget; och det är väl också gifvet att detta intresse skall blifva varmare i den mån landstinget får obligatoriskt inflytande på folkskolan.

Äfven tror jag mig handla i kyrkans eget intresse, då jag understöder reservationen. Det torde i allmänhet vara ostridigt att institutioner vinna på att dess krafter koncentreras på de ämnen och föremål, som rätteligen tillhöra dess verksamhet, men deremot försvagas i den mån dess krafter riktas på hvad som ligger utanför dess egentliga verksamhet. Folkskolan i sin början tillhörde nödvändigtvis kyrkan och behöfde uppväxa under dennas hägn, men numera hafva förhållandena betydligt ändrat sig, så att andra krafter tagit folkskolan om hand, och kyrkan står der bredvid endast såsom hjälpaude och stödjande men icke såsom bestämmande.

Jag tror ock att den ifrågakämda förändringen skulle lända äfven landstingen till fördel, ty det kan icke betridas, att, såsom en talare redan anmärkt, ingen auktoritet kan förlora derpå, att dess önskningsrätt förvandlas till obligatorisk skyldighet. Landstingen hafva nu visserligen rätt att hos Kongl. Maj:t framställa sina önskuingar om hvilka de vilja hafva utsedde till inspektörer; men om denna rättighet förvandlades till en bestämd skyldighet att afgifva utlåtaude om denna angelägenhet, så kunde ju icke landstingen undandraga sig att tänka på folkskoleväsendet, och sedan de gjort detta, så skall för dem öppna sig ett vidsträckt verksamhetsfält, hvarå landstingen skola blifva i tillfälle att utöfva ett synnerligt stort gagn.

Men det finnes dessutom ett annat ock mycket viktigare skäl, som talar för bifall till reservanternes förslag, och detta vill jag framhålla. Vi hafva i dessa dagar från Berlin hört omtalas, att derstädes pågått en strid emellan regering och representation, och att denna strid varit så häftig att man till och med satt i fråga, om icke den store man, som omskapat det tyska samhället, derigenom skulle blifva störtad. Den fråga, hvarom denna nyss afslutade strid gällde, stod i ett helt nära slägtskapsförhållande till den, som vi nu hafva före härstädes; den rörde sig nemligen derom, huruvida man borde emancipera skolan från kyrkans inflytande just i afseende på inspektionen. Våra förhållanden äro lyckligtvis sådana, att striden i detta hänseende icke hos oss tagit sådana stora dimensioner, och jag hoppas äfven att den icke heller framdeles skall göra det; men jag tror att den moderation, som visar sig i motionen, då der icke begäres annat än detta lilla, bör utgöra en maning för oss att, då det

utan fara kan ske, gifva vika för anspråk, som eljest, sedan de kanske växt till allt för stora dimensioner, skola göra sig gällande. Vi hafva väl ej att befara sådana religiösa strider, som de, hvilka förekommit i Tyskland, men de kunna ändock möjligen blifva sådana att de icke så lätt skola kunna utkämpas. Och jag tror att vi förebygga all egentlig fara för dylika strider, om vi från början gifva efter i sådana fall, der det, som sagdt, kan ske utan fara och der, såsom i detta fall, såväl skola som kyrka och kommunala institutioner derpå komma att vinna.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Johan Jönsson: Jag har begärt ordet för att bemöta ett påstående, som här uttalats, nemligen att landstingen skulle vara olämpliga att upprätta förslag till folkskoleinspektörer, emedan nämnda institution icke kunde besitta tillräckligt omdöme för att utse skickliga personer. Jag vågar vara af en alldeles motsatt åsigt och är fullkomligt öfvertygad att de personer, som komme att af landstingen föreslås, skulle vara fullt ut så lämplige, som de, hvilka Kongl. Maj:t hittills utnämnt efter domkapitlens förslag. De hittills utsedde inspektörerne hafva icke alltid varit så särdeles lämplige, att deraf kan dragas den bestämda slutsatsen, att de äfven hädanefter böra utses på samma sätt. De hafva nemligen en och annan gång förfarit ganska egenmäktigt, hvarom jag nu tillåter mig anföra ett bevis. Inom den provins jag tillhör hade, uti tvänne nära intill hvarandra belägna kommuner, folkskolelärarne flyttat ur skolhuset och bosatt sig uti andra bostäder, dem de sjelfve förskaffat sig. Vid folkskoleinspektionen ålade inspektören den ene af lärarne att flytta tillbaka till skolhuset, emedan det vore nödigt för att han skulle kunna rätt utöfva tillsyn öfver barnen och skolmaterielen, men deremot fick läraren i den andra församlingens skola rättighet att bo kvar i den särskilda bostaden samt att diföra hälften af den vedbrand, som leverades vid skolhuset. Om nu, på sätt reservauterne föreslagit, landstinget, som består af ledamöter från alla delar af länet, hade att föreslå inspektörer eller om det egde rätt att utnämna dem, så skulle icke sådana maktmissbruk förekomma utan att af landstinget beifras; ty om så skulle inträffa, att inspektören vidtoge någon godtycklig åtgärd, så finnes det alltid någon af landstingets ledamöter, som kunde derom underrätta landstinget, och landstinget skulle då helt visst för framtiden förebygga upprepande deraf.

Jag yrkar afslag på Utskottets betänkande och bifall till reservanternes hemställan.

Herr Dahm: Jag vill blott yttra ett par ord för att bemöta den förebräelse man riktat emot mig, derföre att jag skulle ha sagt, att jag ansåge det vara troligt att landstingen skulle föreslå personer, som icke vore användbara.

Jag protesterar emot denna uppfattning, ty jag har endast uttryckt den mening, att det vore möjligt att landstingen skulle kunna misstaga sig i fråga om personer som vore lämpliga till dessa befattningar, äfvensom att, om landstingen föresloge någon viss person, men regeringen utnämnde en annan, som regeringen ansåge mera användbar, så skulle sådant föranleda till ett mindre godt förhållande mellan regeringen och den

folkrepresentation som kallas landsting, och jag tror fortfarande, att det ej skulle vara nyttigt att, genom att lemna landstingen detta ifrågavarande uppdrag, onödigtvis ställa dem i en position, som kunde framkalla slitningar mellan dem och regeringen.

Äfven jag kunde hafva åtskilliga lärarika upplysningar att lemna rörande tillsättandet af folkskoleinspektörer i Gefleborgs län, men jag är deruti förekommen af en ärad talare från nämnda ort. Likväl vill jag nämna, att jag tror mig med någon säkerhet veta att förslag till inspektörer stundom berott till och med af ett mindre antal än tre, och anhåller få antyda, att till och med detta för folkskolan så nitiska landsting genom att lemna rätten att föreslå inspektörer åt ett fåtal, på visst sätt erkänt sin egen mindre lämplighet att såsom korporation upprätta ett sådant förslag.

Till sist vill jag fästa uppmärksamheten på en ytterligare svårighet, som skulle uppkomma, om detta förslag blefve antaget, nemligen den att, om en folkskoleinspektör under tiden mellan landstingets sammanvaro afsade sig sin befattning eller afledde, så hade man ju icke något förslag till ny inspektör upprättadt; och huruledes skulle regeringen då förfara? Skulle utnämning af ny inspektör få anstå till landstingets nästa sammanträde, eller skulle landstinget särskildt sammanträda för denna angelägenhet? Om den sistnämnda utvägen valdes, så fruktar jag, att det förslag landstinget komme att upprätta skulle af de flesta komma att anses något för dyrt.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Det lifliga intresse, jag hyser för folkskolan, har gjort, att jag icke kunnat underlåta att begära ordet för att förorda bifall till reservanternes förslag. Det resultat, som en talare här i närheten har omnämnt hafva uppkommit deraf, att landstinget inom hans ort tillsatt inspektörer, som utöfvat en särdeles gagnande verksamhet på folkskoleväsendet derstädes, har stärkt mig i min åsigt, att det vore nyttigt, om landstingen finge upprätta förslag till inspektörer; och jag tror ingalunda att inom landstinget skall råda en sådan fåkunnighet, att icke landstinget skall vara i stånd att uppleta personer, som äro fullt lämpliga för denna verksamhet. Man må ju komma ihåg, att här icke är fråga om att åt landstingen medgifva rättighet att sjelfve utse inspektörer, utan att det endast är meningen, att de skulle gifva anvisning på dem, som enligt landstingens åsigt vore till befattningen mest lämplige, samt att regeringen bibehålles vid sin nuvarande rätt att inom eller utom förslaget utse de personer, som regeringen ansåge mest skicklige för detta kall.

Jag kan för min del icke inse att häraf skulle kunna uppkomma någon oenighet emellan regering och folkrepresentation, och jag yrkar derföre, samt på grund af de skäl andra talare anført, bifall till reservanternes hemställan.

Herr Granlund: Det allmänna intresse, hvarmed landstingen hittills omfattat folkskolan, har, såsom jag tror, visat sig ganska lifligt nästan öfverallt, och särskildt vill jag nämna att landstinget i det län jag tillhör gjort ganska mycket för folkskoleväsendets utveckling inom den or-

ten. Sålunda har nämnda landsting under den sednare tiden årligen anslagit betydliga medel för folkskolorna samt äfven tillsatt en särskild folkskolekomité, som haft dessa medel till sin disposition för att användas till folkskolans bästa och för hvilka inköpts ändamålsenlig undervisningsmateriel till lika fördelning inom länets folkskolor m. m. Man har äfven satt i fråga att inrätta folkskoleinspektion från landstingets sida genom ofvannämnde komité. En sådan inspektion verkställdes ock till en början uti vissa delar af länet, men har sedan upphört.

Jag tror ock att en särskild inspektion från landstingets sida bredvid statens är mindre lämplig; dessa Herrar inspektörer kunna möjligen komma i kollision med hvarandra.

Vissa folkskolor böra i första rummet omfattas med välvilja från kommunernas sida. Den större kommunala representationen, eller landstinget, bestående af personer från länets olika delar med sakkännedom inom hvar sin ort, är bäst i tillfälle att framhålla och söka afhjelpa folkskolans behof. Och säkert skall det uppväcka ännu större intresse för densamma, om landstingen erhålla rättighet att på förslag till ifrågavarande platser få uppföra de personer, hvilka landstinget anser lämpliga.

Den inspektion, som göres af personer, hvilka blifvit på landstingets förslag utsedde till inspektörer, bör också blifva mera verksam än den, som kunnat utöfvas af de hittills af regeringen utan landstingens hörande utsedde inspektörerne; ty om den inspektör, som landstinget förordat, inkommer till berörda myndighet med uppgifter om hvad som inom länet behöfver göras för folkskolan i den eller den socknen, så skall en sådan framställning otvivelaktigt vinna mera gehör inom landstinget, och de särskilda kommunerna känna sig skyldiga att frivilligt afhjelpa anmärkta brister, då förhållandena offentligen föreläggas landstinget genom skolinspektörernes årsberättelser, och dessa böra känna sig något prickade om en sådan anmärkning återkommer. Desslikes är jag öfvertygad att medel genom landstingen komma att ställas till inspektörens disposition för att användas till premier vid inspektionerna, såsom hittills egt rum inom vårt län.

Då landstingen hafva sig uppdraget att utse ledamöter till Första Kamraren, så förefaller det besynnerligt att man vill draga i betänkande, att åt dessa institutioner medgifva en så pass underordnad rättighet som att upprätta förslag till inspektörer, hvilken rättighet ingalunda skulle af dem missbrukas.

Man har förmenat, att pietism skulle kunna göra sig gällande vid valet af de personer, som borde uppsättas på förslaget; men jag tror icke att någon kan angifva något enda landsting, inom hvilket pietismen fått ett sådant insteg, att något verkligt skäl för en dylik förmodan kan anföras.

Jemväl har man anmärkt, att svårighet skulle uppstå, i fall under tiden emellan landstingets sammanvaro en af Kongl. Maj:t tillsatt inspektör afginge från befattningen, och något förslag från landstinget på ny inspektör icke funnes upprättadt, men en sådan svårighet kunde ju ganska lätt förekommas, derigenom att det blefve stadgadt att befattningen tillsattes på förordnande till nästa landsting.

Då jag sålunda anser att reservanternes förslag, om det antages, skall lända till gagn för folkskolan, derigenom att det helt visst skall hos lands-

tingen uppväcka varmare intresse för densamma, så yrkar jag bifall till samma hemställan.

Herr Asker: En ärad talare trodde sig veta, att det förslag, hvarom jag yttrat mig i fråga om regeringens utnämmande af folkskoleinspektörsbefattningarna inom Gefleborgs län, icke skulle hafva tillkommit på sätt jag uppgifvit, utan att de skedda utnämningarna varit en följd af "mindre än tre deputerades" derom framförda anhållan. Den, som dels skrivit och dels expedierat ifrågavarande förslag, torde väl få anses bättre under rättad än den ärade talaren, och tager jag mig friheten hänvisa honom att, för vinnande af vidare ljus och kunskap, besöka Kongl. Ecklesiastikdepartementets expedition och der taga kännedom om hvad beträffande detta ärende i anmärkta hänseendet förekommit.

Herr Statsrådet Wennerberg: Den ifrågavarande motionen, hvilken det Tillfälliga Utskottet ansett icke böra föranleda till någon åtgärd, har af åtskilliga reservanter inom Utskottet blifvit så till vida understödd, att de för sin del hemställt om en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t för tillsättning af folkskoleinspektörer ville från landstingen infordra förslag, samt att folkskoleinspektörerna måtte äläggas att till landstingen inlemna årsberättelse.

Jag anser denna reservanternes begäran i sjelfva verket vara så billig och till sitt omfång så begränsad, att det i sanning vore besynerligt, om man icke derpå ville fästa något afseende. För min del kan jag icke finna ringaste olägenhet deraf, att den årsberättelse om inspektionen, som för närvarande inlemnas till konsistorierna, hädanefter jemväl ingifves till landstingen; och att äfven dessa myndigheter skulle få sig uppdraget att föreslå folkskoleinspektörer anser jag för saken långt ifrån skadligt — tvärtom önskvärdt, i händelse dessa förslag komme att upprättas på sådant sätt, att Kongl. Maj:t kunde med fullt förtroende utnämna de af landstingen föreslagna personerna till inspektörer.

Här har af en talare, som gillade Utskottets hemställan, yttrats, att, om icke kommunerna sjelfva med nit och allvar omfattade folkskoleväsendet, så skulle icke den föreslagna åtgärden i allt fall lända till någon nytta. Jag instämmer häruti, men vill dock erinra derom, att landstingen utgöra ett slags högre kommunalstyrelser, under hvilka de egentliga kommunerna i viss mån lyda, samt att följaktligen, ifall de förra icke vaka öfver att de sednare uppfylla sin skyldighet i afseende å det uppväxande släktets bildning, det är att befara, att inspektionen i längden icke skall kunna mycket utträtta och att densamma helt visst aldrig skall förmå att uppbringa den allmänna undervisningen till den punkt, som för hvarje särskild tid är den tillbörliga. Landstingen hafva genom Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 fått sig tillerkänd rättigheten att i hvad den vidkommer befatta sig med undervisningen inom länet, och jag ser icke annat än att i detta äfven ligger en påminnelse för dem om skyldigheten att inom vissa gränser öfvervaka denna angelägna sak.

Möjligen skulle någon med stöd af hvad jag yttrat vilja fråga: hvarföre har då Kongl. Maj:t icke redan förut från landstingen infordrat förslag å folkskoleinspektörer? Jag ber då att få påminna derom, att det

icke är länge sedan Riksdagen inkom till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse af ungefärligen enahanda syfte som det, hvilket finnes i den af reservanterne nu föreslagna, samt att, sedan Kongl. Maj:t deröfver infor- drat utlåtanden från samtliga landstingen, dessa utlåtanden befunnos sines emellan mycket skiljaktiga. Somliga ansågo, att för närvarande ingenting borde åtgöras, som medförde ändring i hvad hittills varit brukligt; andra åter hade den motsatta åsigten, men skiljde sig i frågan, huruvida folkskoleinspektörerne borde helt och hållet egna sin tid åt inspektionen eller att denna borde uppdragas åt personer, som jemväl hade annan syssla att sköta.

Enligt min åsigt har den talare, som nyss sade, att det vore önskligast, om inspektionen kunde öfverlätas åt sådane personer, som egnade hela sin tid deråt, onekligen rätt häruti; men en sådan person, förutsatt att han besitter tillräcklig bildning och duglighet för detta kall, kan omöj- ligen erhållas mot en så ringa aflöning som inspektörerne för närvarande åtnjuta. Jag föreställer mig dock att häruti icke skall ligga något stort hinder för en fullt ändamålsenlig anordning af inspektionen. De hittills varande inspektörerne, om hvilkas nit och skicklighet jag icke hört annat än för dem hedrande erkännanden, hafva haft eller hafva, nästan alla, äfven andra befattningar än folkskoleinspektionen, mest inom kyrkan och elementarläroverket. Under nuvarande prestbrist vore det högligen att önska att kyrkan finge behålla sina tjenstemän för sina närmare ålig- ganden, och för elementarläroverket kan det i längden icke vara gagueligt, att dess lärare tid efter annan åtnjuta längre eller kortare tjeustledighe- ter för att någorlunda tillbörligt kunna sköta inspektionen vid folksko- lorna.

Hvarken motionären eller reservanterne hafva uttalat någonting, hvaraf man kunde få anledning att tro, att deras förslag framkommit till följd af missnöje med den nuvarande folkskoleinspektionen; tvärtom hafva de erkänt densamma gagnrika verksamhet. De tyckas egentligen sträfva för att åt landstingen förskaffa tillfälle till kraftigare medverkan vid folk- undervisningens främjande. Jag högaktar denna sträfvan och är öfver- tygad att landstingen, om de komma i tillfälle att för Kongl. Maj:t före- slå inspektörer, här i skola finna en uppfördran att med allvar deltaga i folkbildningens stora sak. Jag drager desto mindre i betänkande att yttra detta, som Kongl. Maj:t i allt fall lär bli oförhindrad att, då så finnes lämpligt, till inspektörer nämna andra personer än de af lands- ting föreslagna, så att Kongl. Maj:t, vid pröfvandet af dessa förslag, be- håller samma frihet som i afseende å de hittills från biskoparne in- fordrade.

Såsom ett bevis på huruledes ett förhållande, äfven utan att man afsigtligt söker deri göra någon ändring, detta oaktadt småningom omgestal- tar sig, när omständigheterna det medgifva och bjuda, vill jag nämna, att under den första inspektionsperioden funnos bland tjugo inspektörer en- dast trenne lekmän, under det att i denna stund, då inspektörernes antal utgör 49, 26 bland dessa icke äro prester. Sedan man mera allmänt börjat lifvas af det nit och erhålla den skicklighet för inspektionen, som presterne från början nästan ensamt egde, så hafva äfven andra trädt i deras ställe och visat sig såsom värdiga efterföljare.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppning att, om det skulle visa sig behöfligt att till folkskoleinspektörer utse personer, som äro i tillfälle att åt inspektionen helt och hållet egna sin tid, Riksdagen då för detta önskningsmål skall anslå de medel, som ytterligare för inspektionen kunna erfordras.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med hvad derunder blifvit yrkadt, gaf Herr vice Talmannen proposition såväl på bifall till Utskottets hemställan, som jemväl på bifall till det förslag, hvilket blifvit framställt i den vid utlåandet fogade reservationen. För den sednare meningen förklarade Herr vice Talmannen ja vara öfvervägande och hade alltså Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutit, det skulle Riksdagen i underdånig skrifvelse anhålla att, för tillsättning af folkskoleinspektörer, Kongl. Maj:t täcktes från landstingen infordra förslag samt att folkskoleinspektörerna måtte åläggas att till landstingen inlemnna årsberättelser.

Jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen skulle detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

§ 10.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 8, med hemställan om eftergift af en del utaf Kassaskrifvaren A. Bagges betalningsskyldighet till Riksbanken för af f. d. Kronofogden E. Gagner falskeligen skrifna lånehandlingar.

Herr Gumælius: Uti Banko-Utskottets föreliggande memorial finna vi, att Kassaskrifvaren Bagge erbjudit sig att till Riksbanken, så långt hans tillgångar förslå, betala den skuld, i hvilken han råkat genom förre Kronofogden Gagners oredliga förfaringssätt. Utskottet förklarar sin öfvertygelse vara, att Herr Bagge "varit fullkomligt okunnig om de af Gagner begångna bedrägerier," att han "måste anses fullt ursäktad därför, att han icke förr, än nu skett, misstänkt och upptäckt desamma," samt att hans erbjudande af 20,000 R:dr går, "så långt hans tillgångar förslå;" och då, enligt denna auktoritet, Riksbanken sannolikt i alla händelser icke skulle kunna erhålla större ersättning än den nu erbjudna, tillstyrker Utskottet ett ackord af 25 procent, hvaremot jag för min del icke har något att erinra samt vill derföre bifalla Banko-Utskottets hemställan. Vid sådant förhållande kunde jag hafva afstått från ordet; men min anledning att taga det ligger deruti, att jag såsom reservant bland statsrevisorerne uti deras berättelse om granskningen af Riksbankens tillstånd och förvaltning uttalat och sökt att motivera den mening, att Riksbanken och dess hufvudmän äro, genom de för banken gällande stadgar, till viss grad sjelfva skuld till hvad som inträffat. Det har i någon mån varit dessa stadgar och sättet för deras tillämpning, som inlockat denne tjänsteman att, liksom så många andra, i mångfaldiga exemplar underteckna en förklaring om att något är sannt och rätt, som han icke kunnat veta om det verkligen vore riktigt, bestyrka ingifna lånehandlingars behörighet, och under sådana förhållanden kan

kan jag icke inse annat, än att det är alldeles i sin ordning, att banken själf får vidkännas en del af denna förlust. Vid sådant förhållande kan jag icke godkänna en del af motiveringen i Utskotts-betänkandet, hvilken strider mot min nämnda reservation. Detta mitt yttrande afser det, som i Utskotts-utlåtandet yttras på sid. 6, der det erinras om, att denne tjänsteman skulle göras olycklig, om hans ruin skulle "nödga Diskontkontorets styrelse att underkänna hans ansvarighet för riktigheten af inlemnade lånehandlingar, i hvilket fall den omfattande kommissionsrörelse, han under många år, efter hvad styrelsen hade anledning antaga, med ordning och påpasslighet ombesörjt, och som sannolikt utgjort hans hufvudsakligaste inkomstkälla, skulle komma att alldeles upphöra eller åtminstone i högst väsendtlig mån inskränkas." Jag vill icke, att detta uttalande skall få utgöra något bindande motiv; jag vill icke att, ifall Kammarerna nu bifaller förslaget, man genom denna framställning skulle kunna anses hafva fått sina händer bundna, när det sedermera möjligen vid denna eller en följande riksdag kan på allvar blifva fråga om en omreglering af detta besynnerliga kommissionssystem i Riksbanken, och jag vill icke, att man, i och med detsamma man med en tjänsteman gjort detta ackord, kan anses hafva med honom gjort äfven ackord derom, att han åtminstone för sin del skall hafva personligt privilegium på en sådan kommissionsrörelse äfven för framtiden.

Jag har med dessa ord endast velat protestera mot denna del af motiveringen, men biträder för öfrigt Utskottets yrkande.

Herr Törnfeldt: Såsom förhållandena gestaltat sig med den omnämnde Bagge, hemställer jag vördsamt till Kammarernas ledamöter, om det icke vore skäl att låta bli att utkräfvä allt hvad den så oskyldigt olycklige mannen eger, utan stadna vid det belopp han redan nedsatt i banken, nemligen 11,500 R:dr, och dermed befria honom från allt vidare kraf. På det att denna hemställan måtte kunna komma till begge Kamrarna, så anhåller jag om proposition å återremiss af ifrågakvarande betänkande.

Efter denna öfverläggning blef Utskottets hemställan bifallen.

§ 11.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets memorial N:o 4, med förslag till ändringar i 11 och 12 §§ Regeringsformen.

Under den öfverläggning, hvartill detta memorial föranledde, afgåfvos yttranden af:

Herr Ljunggren: Herr Talman! Mine Herrar! Jag tog mig friheten att förlidet år vidröra detta förslag, som uti Konstitutions-Utskottet kom på tal med anledning af någon motion inom Utskottet. Den anmärkning, som kan göras mot förslaget, är den att, om det antages, skulle Konstitutions-Utskottet hafva rättighet att äfven få sig förelagda de protokoll, som hållas uti de mål som röra afhandlingar och förbund med

främmande makter. Sedan dessa en gång varit öfverlemnade åt Konstitutions-Utskottet, så skulle hvilka reservanter som helst vara oförhindrade att meddela Riksdagen dessa protokoll eller delar deraf, och på detta sätt skulle det möjligtvis kunna inträffa, att man yppade underhandlingar med främmande makter, som af en eller annan anledning borde hållas hemliga — man kan dock tänka sig, att den främmande regeringen icke ville, att dessa handlingar skulle blifva offentliggjorda — reservanterne kunna, som sagdt är, i sina reservationer framdraga protokoll eller delar deraf, förrän det vore lämpligt att allmänheten derom finge kännedom. På denna grund gick förslaget icke igenom i förra Riksdagens Konstitutions-Utskott. Samma anmärkning gäller detta förslag, och därför får jag för min del yrka afslag å förslaget, så att det icke blir hvilande till grundlagsenlig behandling.

Herr Ehrenborg: Jag ber att få vända den föregående ärade talarens uppmärksamhet derpå, att uti detta förslag *icke* skett någon inskränkning i regeringens rätt att vägra utlemnande till Konstitutions-Utskottet af andra ministeriela protokoll, än dem som angå allmänt kända och särskildt uppgifna ärenden. Hade detta varit Konstitutions-Utskottets mening, så skulle en ytterligare förändring, nemligen i 105 §, företagits, hvilket icke skett; och jag ber att vidare få vända samme talares uppmärksamhet på några rader i Herr von Gegerfeldts reservation, der detta står tydligt uttaladt. Men på samma gång jag således velat till besvärande upptaga denna invändning, tillåter jag mig nämna något om den anmärkningsvärda tilldragelse, som för ett par dagar sedan inträffat i Första Kammaren, nemligen att sedan nu föreliggande förslag tvänne riksdagar blifvit allvarligt behandladt i Konstitutions-Utskottet och nu, efter ett af Utskottet i hufvudsak *enhälligt* fattadt beslut, till Riksdagen framlagdt, så blef det i Första Kammaren, efter endast ett kort anförande af en ledamot, som visserligen måste erkännas vara en framstående auktoritet, nemligen förre Justitie-statsministern Friherre De Geer, af Kammaren förkastadt, utan att någon af Konstitutions-Utskottets ledamöter der höjde sin röst till försvar för detsamma. För att på förhand undanröjda de betänkligheter, som man äfven här utaf nu sednast nämnda anledning skulle kunna hafva mot att bifalla förslaget, så har jag velat, så godt först som sist, fästa uppmärksamheten på denna omständighet. Jag har icke kunnat få läsa det yttrande, som af Friherre De Geer i Första Kammaren afgafs, emedan det icke ännu blifvit af notarierna uppsatt, men dess hufvudinnehåll har blifvit mig meddeladt af ledamöter derifrån och detta har öfverensstämt med ett referat jag sett i någon tidning. Af ifrågavarande anförande skulle framgå att då här föreslås, att bland de så kallade ministeriela målen, eller dem som angå rikets förhållande till främmande makter, den vigtiga del som inuefattar beslut om afhandlingar och förbund skulle i Stats-Rådet föredragas, men det ingalunda vore, såsom den föregående talaren antagit, meningen att göra några inskränkningar i regeringens rätt att vägra utlemnande af andra protokoll, än dem som angå allmänt kända och af Utskottet uppgifna ärenden, så skulle inträffa, att ändamålet med sistnämnda inskränkning, nemligen att mål utaf ömtålig beskaffenhet icke må komma till allmänhetens kännedom, skulle eluderas

derigenom, att besluten, såsom ovilkorligen fattade i Stats-Råd och i ett statsråd deri äfven norska regeringsledamöter deltaga, måste i följd af norska grundlagens bestämmelse meddelas norska Stortinget, och således dylika för offentligheten icke lämpliga mål föras på denna omväg till den svenska allmänheten. Det skulle således vara nödvändigt att behandla denna fråga icke ensidigt från svensk, utan äfven från norsk sida. Detta lär varit anledningen till Första Kammarens beslut att afslå förslaget.

Med afseende härå kan man icke säga annat, än att det är högeligen beklagligt, å ena sidan att det icke synes möjligt efter så många års bemödanden kunna få till stånd en Föreningsakt, och å andra sidan att detta förhållande skall lägga hinder mot svensk grundlagsförändring som i och för sig har skäl för sig. Det är så mycket mer att beklaga uti förevarande fall, som endast ett litet unionelt förhinder skall för minst tre år omöjliggöra ett förslag, hvilket går i ett syfte, som -- enligt hvad jag har anledning antaga -- skulle gillas af största delen af svenska folket. Konstitutions-Utskottet har nemligen antagit, att detta är, åtminstone under närvarande förhållanden, den enda praktiska utväg till vinnande af ökad konstitutionel garanti för att icke en regent skulle kunna begagna den frihet han nu har till att inleda oss i obehöriga förvecklingar med utlandet; det är, efter Utskottets förmenande, det enda nu möjliga sättet att lösa den fråga, som särskildt med anledning af de sista årens förfärliga tilldragelser i Europa, rört sig i folkets sinnen och som också gaf anledning till en vid förra riksdagen väckt motion angående Konungens rätt att utan Riksdagens samtycke börja krig, ett förslag åt hvars grund och syftning man gaf sitt erkännande, men fann det praktiskt utförbart. Nu frågar jag: är verkligen denna förbetänklighet af sådan vikt, att det nu framlagda förslaget borde afslås? Det är bekant, att förslaget till ny Föreningsakt emellan Sverige och Norge i fjor förkastades. Häruti var intaget en bestämmelse, hvilken rörde alldeles samma sak, som nu är i fråga. Det hette nemligen der i § 22, mom. 1, att, om Konungen "vill afsluta eller upphäfva förbund, traktat, konvention eller annat dylikt aftal med främmande makt, skall, om än frågan omedelbart angår allenast det ena af rikena. målets afgörande ske i det unionela Stats-Rådet." Sedan nu detta förslag till Föreningsakt vid förra lagtima riksdagen fallit, så kan jag visserligen icke bestrida, att en unionel svårighet möter deruti, att icke det nu föreslagna har sin motsvarighet i Norges grundlag, och jag skulle därför icke så mycket undra på om, derest detta förslag nu blifvit hvilande och slutligen bifallits nästa riksdag, utan att samtida ändring i norska grundlagen kunnat ske -- Kongl. Maj:t funnit sig då förhindrad sanktionera detsamma. Men först och främst finner jag icke omöjligt, att en sådan ändring i norska grundlagen samtidigt kunde ega rum, och vidare kan jag icke förstå annat, än att *svenska* folkets representanter skola företrädesvis se frågan om en *svensk* grundlagsändring ur *svensk* synpunkt och icke företrädesvis ur unionel. Redan om Riksakten, som står öfver båda rikenas särskilda grundlagar, gäller *det*, att, om svensk eller norsk grundlag dermed står i strid, så suspenderas den svenska eller norska grundlagens bestämmelse för den tid denna stridighet fortfar, men den *står* der dock, och i samma ögonblick det nämnda hindret en gång i Riksakten bortfaller, så kommer den svenska

eller norska grundlagsbestämmelsen till utföning, och således bör aldrig ens i Riksakten ligga något hinder att pröfva och bifalla ett ändringsförslag i den svenska eller norska grundlagen, om det annars i och för sig sjelf anses godt. Är nu detta förhållandet med Riksakten, som dock rör båda länderna, så borde väl ännu mindre brödrarikets särskilda grundlag, med hvilken vi intet hafva att skaffa, behöfva vara oss till hinder. Emellertid är jag öfvertygad, att Konstitutions-Utskottet, i händelse af en återremiss, skulle hafva försökt undanrödja de betänkligheter, som framkastats mot detta förslag. Man skall t. ex. kunna tänka sig att lämpligen kunde stadgas något års uppskof med granskningen af ministeriela ärenden, till förekommande af att de allt för tidigt komme till offentligheten. Möjligen kunde ock finnas skäl till en sådan grundlagsbestämmelse, att blott ratifikation eller bekräftelse af traktater borde förekomma i Stats-Rådet. Jag vill icke bestämdt påstå, att någotdera vore det lämpligaste, utan anför blott detta såsom exempel på att utvägar kunna finnas, och min öfvertygelse är — jag upprepar det — att Konstitutions-Utskottet nog skulle gjort försök att lösa frågan, om den i Första Kammaren blifvit återremitterad. Men der har man nu tvärt afslagit den, och hvad har då Andra Kammaren att göra, om den anser saken god, hvilket jag, som sagt, har allt skäl att antaga? En återremiss tjenar nu till ingenting, och Kammarerna bör, enligt min tanke, visa sin sympati för förslaget genom att företrädesvis fästa sig vid dess syfte, men mindre vid den unionela betänkligheten, och sålunda lemna det sitt bifall. Skulle möjligen följden häraf blifva, att antingen Kongl. Maj:t eller Konstitutions-Utskottet ånyo upptog frågan i förändrad form, så vore ju opinionen icke förgäfvat uttryckt.

Såsom saken nu står, sedan Första Kammaren afslagit förslaget, anser jag öfverflödigt ingå i några detaljer. Jag hade annars ämnat förorda den lilla redaktionsändring som förekommer i Herr von Gegerfelts reservation, men då jag nu icke vill i något afseende splittra. inskränker jag mig till att anhålla om bifall å Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr L. J. Hierta: Här har visserligen varit taladt om de hinder, som i Första Kammaren anförts mot det ifrågavarande förslaget, på grund af hvilka det derstädes blifvit afslaget, men jag tror icke, att någon officiell underrättelse derom har till Andra Kammaren anländt, åtminstone har jag mig icke bekant, att den blifvit här uppläst, och jag anser således, att man under dylika förhållanden kan resonnera om saken, som om vi nu vore in suspenso med afseende å Första Kammarrens åtgärd. Jag tror, att man i denna sak bör hålla sig vid den i betänkandet uttryckta princip, och i enlighet med hvad plägseden ofta varit i sådana fall som detta, der man kunde hafva vissa tvifvel om ett förslags lämplighet, ändå låta det passera och låta det hvila till nästa riksdag, på den grund att det, som man vet, fordras båda Kamrarnes bifall vid den påföljande riksdagen för att förslaget skall kunna gå igenom, och dertill vidare att det skall af Kongl. Maj:t antagas. Jag ber att få fästa uppmärksamheten härpå, för att visa att det icke finnes det aldri ringaste äfventyr för att beslutet skulle kunna blifva förhastadt, och jag anser det vara tillräckligt att i sjelfva saken hänvisa till den föregående talarens utförliga och väl genomförda yttrande, för att anhålla att Kammarerna, utan

afseende på hvad här blifvit berättadt om Första Kammarens beslut, må såsom uttryck af sin opinion förklara detta förslag hvilande till nästa riksdag.

Herr Ljunggren: Herr Talman! Mine Herrar! Ehuru den talare, som yttrade sig näst före den siste, har ansett, att antagandet af denna ändring uti vår grundlag icke skulle medföra någon utsträckning af Konstitutions-Utskottets rätt att taga kännedom om protokoll, som angå våra förhållanden till främmande makter, så kan jag dock för min del icke frångå min öfvertygelse, att detta verkligen är förhållandet, ty uti 12 § talas om mål, som behandlas på helt annat sätt än de ministeriela, hvarom 11 § handlar. Reservanterna erkänna ock mycket riktigt, att ovisshet kan inträda i afseende på tillämpning af 105 § rörande utlemnande af Stats-Rådets protokoll, och äfven den siste reservanten, Herr Rydin, kan icke tillåta en sådan af Konstitutions-Utskottet icke åsyftad utsträckning af paragrafens mening, utan att 105 § får följande tillägg: "Utlemandet af protokoll och handlingar, som röra rikets förhållande till främmande makt, må kunna vägras, när Konungen af viktiga orsaker anser dem böra hemliga hållas." Men ett sådant tillägg har emellertid icke blifvit gjordt till 105 §, fastän det der torde behövas. Det finnes således en verklig brist i förslaget, hvilket därför enligt min åsigt bör ogillas. Ett annat skäl har talaren sjelf anfört, nemligen att norska Stortinget skulle kunna få kännedom om dessa förhållanden långt förr än svenska Riksdagen. Af dessa skäl fortfar jag i mitt yrkande om afslag å betänkandet.

Herr Nils Larson: Herr Talman! mine Herrar! Den fråga, som i det nu föreliggande memorialet är framställd, är icke ny. Vid sistlidet års lagtima riksdag väcktes nemligen, som man torde erinra sig, i en motion från denna Kammarfråga om en sådan förändring i grundlagen, att Konungen icke skulle kunna utan Riksdagens bifall förklara krig. En utaf Kammarens ledamöter, som förut varit medlem af Konungens konselj, anmärkte då, att han väl skulle kunna gilla motionens syfte i hufvudsaken, men ändamålet, att så vidt möjligt förekomma det riket på ett eller annat sätt invecklas i krig, skulle, trodde han, bättre eller åtminstone lättare och med mera sannolikhet vinnas genom en förändring af 12 § Regeringsformen på det sätt Konstitutions-Utskottet nu föreslagit, genom att der stadga att frågor om afhandlingar och förbund med främmande makter borde inför Konungen i Stats-Rådet behandlas. Men äfven långt dessförinnan, vid 1856—1858 årens riksdag, har inom Konstitutions-Utskottet ett förslag i enahanda syftning som detta blifvit framlagdt, men som gick ändå längre. Konstitutions-Utskottet föreslog nemligen då, att Konungen, innan han ingick någon afhandling eller något förbund med främmande makt, skulle hafva hört hela Stats-Rådet, samtliga dess ledamöter. Enligt det nu föreliggande förslaget erfordras deremot endast, att Konungen skall hafva hört Stats-Rådet enligt föreskriften i 8 § Regeringsformen, der det ju medgifves att frågor som skola i Stats-Rådet behandlas kunna der behandlas utan att samtliga Statsråden äro närvarande. Med den föreslagna förändringen har man, såsom af motiven till förslaget synes, åsyftat att åt de viktigare utaf de ministeriela ärendena bereda en

mera mångsidig och grundlig pröfning, än de enligt föreskriften i 11 § Regeringsformen nu kunna erhålla. Någon anmärkning mot detta syftomål har jag icke hört och tror mig således icke behöfva dervid uppehålla mig.

Den förste talarens anmärkning gick ut på att söka visa, att Konstitutions-Utskottets rätt att fordra statsrådsprotokollen till granskning skulle genom förslaget antagande blifva i någon mån utsträckt. Så skulle dock ej blifva förhållandet. 105 § Regeringsformen, som bestämmer Konstitutions-Utskottets rätt i detta afseende, lyder sålunda: "Lagtima Riksdags Konstitutions-Utskott ege att äska de protokoll, som uti Stats-Rådet blifvit förda, utom dem som angå ministeriela ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör allmänt kända och af Utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras." Och det är ju en alldeles klar sak att, ehuru, enligt förslaget, ett annat behandlingssätt skulle erfordras för de ministeriela mål, som angå afhandlingar och förbund med främmande makter, dessa måls egenskap att vara ministeriela, det vill säga angå rikets förhållande till främmande makter, derigenom icke undergått någon förändring; de äro fortfarande, som förut, ministeriela, och då gäller äfven om dem hvad 105 § säger, att Konstitutions-Utskottet icke kan de i dem förda statsrådsprotokoll till granskning fordra i andra fall, än der de röra allmänt kända och af Utskottet uppgifna händelser.

Mot förslaget har, vid dess behandling i Första Kammaren, blifvit gjord en annan anmärkning, hvilken äfven här i Kammaren blifvit omnämnd och som — jag må väl erkänna det — man icke kan fränkänna all betydelse. Den afser att fästa uppmärksamheten på, huru genom antagandet af förändringen man skulle komma att, på ett sätt som icke varit äsyftadt, rubba det bestående förhållandet mellan Sverige och Norge i afseende på behandlingen af de omnämnda ministeriela målen. Förhållandet är nemligen, som man vet, enligt Riksakten, att då i svenska Stats-Rådet förekomma ärenden, som tillika röra Norge, norska statsministern och de tvänne här i Stockholm varande norska Statsråden hafva säte och öfverläggningsstämma i det svenska Stats-Rådet, hvarjehnte utlåtaende skall inhemtas äfven från den i Christiania varande norska regeringen, om tiden det medgifver. Då nu, enligt norska grundlagen, Storthinget har rätt att infordra alla hos den norska regeringen förda protokoll, med undantag endast af dem som röra kommandomål, skulle, har man sagt, utaf förändringen blifva en följd, att norska Storthinget jemväl kunde komma att få del utaf förhandlingarne rörande sådana ministeriela ärenden, angående hvilka svenska Riksdagens Konstitutions-Utskott icke har rätt att till granskning fordra de protokoll som varit förda i det svenska Stats-Rådet, hvarigenom för det första man skulle komma att riskera, att det nödiga hemlighållandet af förhandlingarne i dylika ärenden icke kunde upprätthållas och för det andra den oegentligheten inträffa, att norska Storthinget skulle få rätt att få del af vissa protokoll rörande ministeriela ärenden, hvarom svenska Riksdagens Konstitutions-Utskott icke vore berättigadt att taga kännedom. Anmärkningen skulle hafva sin fulla styrka, för så vidt det vore med den föreslagna grundlagsförändringen afsedt, att hvarje beslut rörande sådana angelägenheter, eller afhandlingar och förbund med främmande makter, skulle bero af ärendets före-

dragning i Stats-Rådet; men så är icke förhållandet, hvilket synes af den lydelse Utskottet velat gifva åt 12 § och tillika af den redogörelse för förslaget Utskottet i sjelfva betänkandet lemnat. Det visar sig nemligen af bådadera, att det icke skulle komma att åligga Konungen att låta ärendena föredragas i Stats-Rådet, förr än det vore fråga om fattande af ett definitivt beslut om ingående af den eller den afhandlingen, det eller det förbundet. Meningens är således, att alla frågor om förberedande åtgärder och underhandlingar med den främmande makten fortfarande skulle kunna, der Konungen finner sådant nödigt, behandlas på sätt 11 § föreskrifver. Då härtill kommer, att norska Storthinget i alla fall äfven för närvarande har rättighet att få del af afhandlingar och förbund med utrikes makter, i samma stund som afhandlingen eller förbundet af Konungen ingåtts, så synes det mig som skulle den väsendtligare delen af anmärkningen försvinna. Att, det oaktadt, det ändå kan kvarstå åtskilligt tänkvärdt i densamma, vill jag ej förneka. Af denna anledning och då, såsom redan förut blifvit nämndt, frågan är för denna gång fallen genom Första Kammarens afslag å förslaget, så vill jag för min del icke nu göra något yrkande, att förslaget skall såsom hvilande förklaras.

Öfverläggningen var slutad. Kamraren biföll hvad Utskottet hemställt om ifrågavarande förslags antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Härefter anfördes af:

Herr Asker: Jag anhåller endast att få för min del till protokollet förklara, att jag yttrar mig för afslag å Utskottets förslag.

§ 12.

Föredrogos Stats-Utskottets nedannämnda memorial och utlåtanden:

N:o 18, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatsens andra och tredje hufvudtitlar;

De i första, andra och tredje punkterna föreslagna voteringspropositionerna godkändes; och lades fjerde punkten till handlingarne.

N:o 19, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade;

Bifölls.

N:o 20, rörande Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Stats-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående beviljande af statsbidrag till genomförande af ny tomtreglering i Strengnäs efter den staden under April månad 1871 öfvergångna brand.

Voteringspropositionen godkändes; och

N:o 21, rörande Kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Stats-Ut-

skottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring i betalningsvilkoren för ett åt Kukkola byamän beviljad odlingslån.

Voteringspropositionen godkändes.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutions-Utskottets memorial N:o 5, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll;

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående väckt fråga om afsöndring af jord från Sänga prestbord till utvidgning af Sångamo exercisplats i Wester-Norrlands län;

N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående jordsafsöndring från f. d. kaptensbostället Torp till byggnadsplats och planteringsland för en folkskola i Långseruds församling af Wermlands län;

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om försäljning af ett postverket tillhörigt hus i Upsala stad;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 5, angående stämpelpappersafgiften; och

Banko-Utskottets memorial N:o 9, i fråga om vidtagande af vissa förändringar uti inredningen af norra bankohuset.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden, som nu bordlades, skulle, i syfte af ytterligare bordläggning, sättas främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 14.

Kammaren beviljade ledighet från riksdagsgöromålen åt:

Herr Tranchell, för vårdande af viktiga enskilda angelägenheter från den 11 Mars under 14 dagar; samt åt

Herr Liss Olof Larsson från den 15 Mars; och

Herr Ola Lasson från den 18 Mars, hvardera likaledes under 14 dagar.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag angående de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.